

Yksityisyyden suojan laajuus blogikirjoituksissa

SALLA SOFIA VARTIAINEN

0310211

Maisteritutkielma

Oikeusinformatiikka

Oikeustieteiden tiedekunta

Lapin yliopisto

kevät 2014

Tiivistelmä

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Yksityisyyden suojan laajuus blogikirjoituksissa

Tekijä: Vartiainen Salla Sofia

Oppiaine: Oikeusinformatiikka

Työn laji: Maisteritutkielma

Sivumäärä: XII + 115

Vuosi: kevät 2014

Tyypillinen blogi on verkkosivu- tai sivusto, johon bloggaaja tuottaa ajankohtaista, päivämäärällä varustettua sisältöä. Bloggaaminen on ehtinyt nostaa esiin oikeudellisia ongelmia. Ongelmat ovat pitkälti pelkistettävissä perusoikeuksien vastakkainasetteluun. Vastakkain ovat yksityiselämän suoja ja sananvapaus. Blogi ei ole toimituksellinen julkaisu. Toinen blogikirjoituksiin liittyvä merkittävä poikkeus perinteisestä mediasta on se, että suuri osa bloggaajista bloggaava nimimerkin suojissa.

Tutkielman tavoite on selvittää soveltuuko voimassaoleva lainsäädäntö blogeihin ja samalla havaita mahdollinen uuden sääntelyn tarve. Tutkielman yleisluontoisempi tavoite on koota tietoa yksityisyyden suojan laajuuteen vaikuttavista tekijöistä blogien kohdalla. Tutkielman on lisäksi tarkoitus koota tietoa blogeihin liittyvistä ajankohtaisista hankkeista.

Tutkielma rajautuu käsittelemään nimenomaan yksityisen bloggaajan vastuuta, sillä lehtien tai yritysten sivuilla olevien blogien vastuut on huomattavasti yksityisen bloggaajan vastuuta helpommin määriteltävissä perinteistä mediaa koskevien vakiintuneiden sääntöjen kautta. Tutkielmassa käsitellään runsaasti aihepiiriin liittyvää ajankohtaista oikeuskäytäntöä sekä kansalliselta että unionin tasolta. Tutkielma on oikeusdogmaattinen ja tutkimusmetodi pitkälti analyttinen aihepiiriä koskevan aiemman oikeustieteellisen tutkimuksen vähyyden sekä aihepiirin uutuuden johdosta.

Avainsanat: Blogi, yksityisyyden suoja, kunnianloukkaus, sananvapausrikokset

SISÄLLYS

Sisällysluettelo

Lähteet

Lyhenteet

III

V

XII

1. Johdanto	1
1.1 Oikeusinformatiikka oikeudenalana ja tutkimusongelmasta yleisesti	1
1.2 Yksityisyys	5
2. Blogi, bloggaaja ja blogosfääri	9
3. Tutkimusongelman asettelua ja aiheen raja	14
3.1 Sananvapaus	17
3.2 Yksityisyyden suoja	19
3.3 Itsemääräämisoikeus	22
3.4 Nimimerkillä bloggaaminen	23
4. Soveltuva sääntely	25
4.1 Kansalliset säännökset	25
4.1.1 Perusoikeudet	26
4.1.2 Lainsäädäntö	28
4.1.2.1 Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä	28
4.1.2.2 Henkilötietolaki	31
4.1.2.3 Rikoslaki	35
4.1.2.3.1 Lyhyt katsaus tutkijan kannalta keskeisten rikoslain säännösten historiaan	44
4.1.2.4 Vahingonkorvauslaki	46
4.1.2.5 Pakkokeinolaki	49
4.1.2.6 Poliisilaki	50

4.2 Pohjoismaista sääntelyä	50
4.2.1 Ruotsi	52
4.2.2 Norja	53
4.2.3 Tanska	54
4.3 Euroopan unionin sääntely ja kansainväliset sopimukset	55
5. Oikeuskäytäntöä	58
5.1 Korkein oikeus	58
5.1.1 Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen	58
5.1.2 Kunnianloukkaus	60
5.1.3 Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen sekä kunnianloukkaus	67
5.1.4 Sananvapaus	73
5.2 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntö	76
5.2.1 Suomea koskevat langettavat ratkaisut - yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen	80
5.2.2 Suomea koskevat langettavat ratkaisut – kunnianloukkaus	85
5.2.3 Vapauttava ratkaisu – ”kiss and tell”	89
5.3 Laillisuusvalvonta	96
6. Ajankohtaisia hankkeita	99
6.1 Lyhyesti muista hallituksen esitykseen 19/2013 liittyvistä uudistuksista	100
6.2 Mainonta blogeissa	101
6.3 Tietojen säilyttämistä koskevan direktiivin pätemättömyys	104
6.4 Henkilötietoasetusehdotus	106
6.5 Mediataitoviikko	109
6.6 SID	112
7. Johtopäätökset	112

LÄHTEET

KIRJALLISUUSLÄHTEET

Aarnio Aulis: Laintulkinnan teoria: Yleisen oikeustieteen oppikirja. WSOY 1989.

Arponen Kaisa: Poliitikon ja muun vallankäyttäjän yksityiselämän suojasta, Kirjoituksia viestintäoikeudesta, Helsingin hovioikeuden julkaisuja 2010.

Cornils Karin: Internetissä tehtyjen rikosten paikallistaminen, julkaisussa: Lakimies 1999/5.

Hannula Ilari, Neuvola Riku: Internetin keskustelupalstan ylläpitäjän vastuu rasistisesta aineistosta, julkaisussa: Lakimies 2011/3.

Harju Sanna: HAURAS TASAPAINO - Sananvapaudesta, yksityiselämän ja kunnian suojasta sekä lähdesuojasta joukkoviestinnässä

Hoikka Mikko: Sananvapaus Euroopan unionin oikeudessa. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja, Vammalan Kirjapaino Oy 2009, Vammala.

Husa Jaakko & Pohjolainen Teuvo: Julkisen vallan oikeudelliset perusteet: johdatus julkisoikeuteen. Talentum 2008.

Innanen Antti – Saarimäki Jarkko: Internet-oikeus. Edita 2009.

Kilpi Tuomas: Blogit ja Bloggaaminen. Readme.fi 2006 .

Kinnari Päivi: Urheilijan yksityiselämän suojan suhde sananvapauteen. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Urheilu-oikeuden sarja 26, 2010.

Korhonen Rauno: Perusrekisterit ja tietosuojat. Edita 2003.

Levmore Saul – Nussbaum Martha C.: The offensive Internet – Privacy, Speech and Reputation. Harvard University Press 2010.

Li Xingan: Cybercrime and deterrence: Networking legal systems in the networked information society. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Rikos- ja prosessioikeuden sarja, A:34 2008.

Lintulahti Matti: Tulevaisuuden journalismin jalanjäljillä. Teoksessa ”Journalismikritiikin vuosikirja”. Vammalan kirjapaino Oy 2006. Internet-versio osoitteessa: <http://mattilintulahti.net>.

Majava Jere: Kohti sosiaalista verkkoa. Teoksessa: ”Verkkoviestintäkirja”. Palmenia 2006.

Melander Sakari: Kriminalisointiteoria –rangaistavaksi säätämisen oikeudelliset rajoitukset. Suomalainen lakimiesyhdistys 2008.

Mäkinen Tuija: Loukattu kunnia. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja nro. 52, 1982 Helsinki.

Neuvonen Riku 3: Yksityisyyden suoja Suomessa. Lakimiesliiton kustannus 2014.

Neuvonen Riku 2: Viestintä- ja informaatio-oikeuden perusteet. Lakimiesliiton kustannus 2013.

Neuvonen Riku 1: Sananvapauden sääntely Suomessa. Lakimiesliiton kustannus 2012.

Neuvonen Riku: Viestintäoikeuden perusteet. Gummerus 2008.

Nieminen Hannu: Joukkoviestinnän ja sen julkisen sääntelyn perusteet. Teoksessa: Viestintäoikeus. WSOY LAKITIETO 2002.

Niiranen Valtteri – Sotamaa Petteri – Tiilikka Päivi: Sananvapauslaki – Tulkinta ja käytäntö. Sanoma Pro 2013.

Pesonen Pirkko: Sosiaalisen median lait. Lakimiesliiton kustannus 2013.

Pesonen Pirkko: Viestintäoikeuden oppikirja. Edita 2011.

Pihlajarinne Taina: Lupa linkittää – Toisen aineiston hyödyntämisen tekijänoikeudelliset rajat. Lakimiesliiton kustannus 2012.

Pöysti Tuomas: Verkkoyhteiskunnan viestintäinfrastruktuurin metaoikeudet . Teoksessa: Kulla Heikki ym. Viestintäoikeus. WSOY LAKITIETO 2002.

Saarenpää Ahti: Oikeusinformatiikka. Teoksessa: Tammilehto Timo (toim.): Oikeusjärjestys osa-|. 8. täydennetty painos. Lapin yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja, sarja C 56. Bookwell Oy 2012.

Saarenpää Ahti 2: Henkilö- ja persoonallisuus oikeus. Teoksessa: Tammilehto Timo (toim.): Oikeusjärjestys osa-|. 8. täydennetty painos. Lapin yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja, sarja C 56. Bookwell Oy 2012.

Saarenpää Ahti 3: Oikeusinformatiikka. Teoksessa: Niskanen Maarit (toim.): Oikeusjärjestys osa-|. 7. täydennetty painos. Lapin yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja, sarja C 56. Bookwell Oy 2011.

Solove Daniel J.: The future of reputation – gossip, rumor, and privacy on the internet. Yale University Press 2007.

Tiilikka Päivi: Päätoimittajan vastuu yleisön tuottamasta verkkosisällöstä. Teoksessa: ”Suomalaisen lakimiesyhdistyksen aikakauskirja 1/2012”.

Tiilikka Päivi: Journalistin sananvapaus. WSOY Pro 2008.

Vanto Jarno: Henkilötietolaki käytännössä. WSOY Pro 2011.

VIRALLISLÄHTEET

Eduskunnan oikeusasiamiehen vastaus Dnro 4945/4/12.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n ja poliisilain 5 luvun 9 §:n muuttamisesta 19/2013.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 54/2002.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vahingonkorvauslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 167/2003.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ihmisen elimien ja kudoksien lääketieteellisestä käytöstä 93/2000.

Hallituksen esitys eduskunnalle yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi 184/1999.

Hallituksen esitys eduskunnalle henkilötietolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE 96/1998.

Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta HE 309/1993 vp.

Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan korvaussuositukset 2011, oikeusministeriö.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston linjaus, Kuluttajaoikeuden linjauksia: Mainonnan tunnistettavuus blogeissa.

Lakivaliokunnan mietintö 11/2013 vp

Liikenneministeriön julkaisuja: Yksityisyys ja sananvapaus tietoverkoissa 2/97.

Painovapaustoimikunnan mietintö 1973:1.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 16/2013 vp.

Sananvapaustyöryhmän mietintö 24/2012, oikeusministeriö.

OIKEUSKÄYTÄNTÖ

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

Ruusunen v. Suomi (14.1.2014)

Ojala and Etukeno Oy v. Suomi (14.1.2014)

Lahtonen v. Suomi (17.1.2012)

Reinboth ja muut v. Suomi (25.1.2011)

Saaristo ja muut v. Suomi (12.10.2010)

Mariapori v. Suomi (6.7.2010)

Niskasaari ja muut v. Suomi (6.7.2010)

Ruokanen ja muut v. Suomi (6.4.2010)

Tuomela ja muut v. Suomi (6.4.2010)

Jokitaipale ja muut v. Suomi (6.4.2010)

Iltalehti ja Karhuvaara v. Suomi (6.4.2010)

Flinkkilä ja muut v. Suomi (6.4.2010)

Eerikäinen ja muut v. Suomi (10.2.2009)

K.U. v. Suomi (2.3.2009)

Juppala v. Suomi (2.12.2008)

Selistö v. Suomi (16.11.2004)

Nikula v. Suomi (21.3.2002)

Korkein oikeus

KKO 2013:100 Kunnianloukkaus - Törkeä kunnianloukkaus - Yksityiselämän suoja - Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen - Sananvapaus

KKO 2013:70 Kunnianloukkaus - Sananvapaus

KKO 2013:69 Kunnianloukkaus - Törkeä kunnianloukkaus - Yksityiselämän suoja - Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen - Sananvapaus - Vahingonkorvaus - Korvattava vahinko - Kärsimys

KKO 2013:50 Laiton uhkaus - Syyteoikeus - Laillisuusperiaate - Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate - Sananvapaus

KKO 2013:15 Väärä ilmianto - Kunnianloukkaus - Sananvapaus - Virkamies

KKO:2012:58 Uskonrauhan rikkominen - Kiihottaminen kansanryhmää vastaan - Sananvapaus

KKO 2010:39 Yksityiselämän suoja - Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen - Sananvapaus - Menettämisseuraamus - Hyödyn menettäminen

Hovioikeus

Rovaniemen hovioikeuden tuomio DNO: R 11/715.

Käräjäoikeus

Ylivieska-Raahen käräjäoikeuden tuomio, DNO: R 11/357.

INTERNET-LÄHTEET

Tutkimukset ja tilastot

Internet- sivustojen suosiota mittaava yritys, Alexa, The Web Information Company, (<http://www.alexacom/topsites/countries>). Käyty viimeksi: 3.2.2014

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö. (<http://www.tilastokeskus.fi/til/sutivi/index.html>). Käyty viimeksi 7.3.2014

The Blogconomy- tilasto (<http://www.velocitydigital.co.uk/blogging-stats-2013-infographic/>). Käyty viimeksi 4.2.2014

World Internet Usage and Population Statistics June 30, 2012-tilasto (<http://internetworldstats.com/stats.htm>). Käyty viimeksi 4.2.2014

Tutkimus, Pew Internet & American Life Project – Bloggers: A Portrait of Internet’s New Storytellers (<http://www.pewinternet.org/~media/Files/Reports/2006/PIP%20Bloggers%20Report%20July%2019%202006.pdf.pdf>). Käyty viimeksi 3.2.2014

Internet-artikkelit ja podcastit

International Journal of Web & Semantic Technology (IJWesT) Vol.3, artikkeli: “Evolution of the world wide web: from web 1.0 to web 4.0” No.1 January 2012. Osoitteessa: (<http://airccse.org/journal/ijwest/papers/3112ijwest01.pdf>). Käyty viimeksi 13.4.2014

Kurki Tiina-Leena, artikkelit: ”Aholle sakkoja kunnianloukkauksesta” 27.7.2011 ja ”Ahon kunnianloukkaustuomio ei muuttunut hovioikeudessa” 12.7.2012, Yle Oulu. Osoitteessa: yle.fi. Käyty viimeksi 7.3.2014.

Okimo Clinic, podcast: ”Tiedätkö mitä henkilötietosuojan uudistus yrityksellenne tarkoittaa? (Asianajaja Jaakko Lindgren, Asianajotoimisto Castrén & Snellman Oy)” 21.02.2014. Osoitteessa: (www.okimonblogi.com/2014/02/podcast-jaakko-lindgren.html). Käyty viimeksi 3.3.2014.

Self Publishing Coach, artikkeli: ” The History of Blogs”. Osoitteessa: <http://www.self-publishing-coach.com/history-of-blogs.html>. Käyty viimeksi 6.2.2014.

Internet-tiedotteet ja oppaat

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tiedote 14.01.2014:”Former Finland premier’s ‘kiss-and-tell’ ex-girlfriend loses free-expression court battle”, osoitteessa: (<http://www.humanrightseurope.org/2014/01/former-finland-premiers-kiss-and-tell-ex-girlfriend-loses-free-expression-court-battle/>). Käyty viimeksi 6.3.2013.

Euroopan komission henkilötietouudistusta koskeva lehdistötiedote 19.11.2013, osoitteessa: (http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-46_fi.htm). Käyty viimeksi 3.3.2014.

Euroopan parlamentin henkilötietouudistusta koskeva lehdistötiedote 12.3.2014, osoitteessa: (<http://www.europarl.europa.eu/news/fi/news-room/content/20140307IPR38204/html/Mepit-%C3%A4%C3%A4nestiv%C3%A4t-vahvemman-henkil%C3%B6tietojen-suojan-puolesta>). Käyty viimeksi 10.4.2014.

Euroopan unionin tuomioistuimen lehdistötiedote nro 54/14, 8.4.2014. Osoitteessa: (<http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-04/cp140054fi.pdf>). Käyty viimeksi 13.4.2014.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston tiedote: ”Piilomainonta on kiellettyä myös blogeissa”, 18.11.2013. Osoitteessa: (<http://www.kkv.fi/Page/d45bee63-a3a7-49a1-b8c8-5d6fao2a6dba.aspx?groupId=e35ca01d-d66d-4fd5-9217-29ae033c9ddf&announcementId=bde68a66-e353-4207-9904-6b4fa9fd09f9>). Käyty viimeksi 15.2.2014.

Liikenne- ja viestintäministeriön Euroopan unionin päätöstä koskeva tiedote, 8.4.2014. Osoitteessa: (<http://www.lvm.fi/tiedote/4395687/eu-tuomioistuin-totesi-tietojen-sailyttamista-koskevan-direktiivin-laittomaksi>). Käyty viimeksi 13.4.2014.

Tietosuojavaltuutetun toimiston opas: ”Blogi, mikä se on?”, 27.07.2010. Osoitteessa: (<http://www.tietosuoja.fi/uploads/r664zoaj.pdf>). Käyty viimeksi 3.3.2014.

Muut sivustot/ esimerkkeinä mainittujen blogien osoitteet

Applen blogi, (<http://gigaom.com/channel/apple>).

Eduskunnan oikeusasiamiehen Internet-sivut, (www.oikeusasiamies.fi)

Eur-lex, (<http://eur-lex.europa.eu/fi>).

Eurooppaministeri Alexander Stubb blogi, (<http://www.alexstubb.com/fi/blog>).

Euroopan komission Internet-sivut, (<http://ec.europa.eu>).

Finlex (<http://www.finlex.fi>).

HUDOC, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisut (<http://hudoc.echr.coe.int>)

Journalistiliitto, (<http://www.journalistiliitto.fi/pelisaannot/journalistinohjeet/>).

Julkisen sanan neuvoston periaatelausuma yksityiselämästä vuodelta 1980, (<http://www.jsn.fi/periaatelausumat/yksityiselama/>).

Kilpailu- ja kuluttajaviraston Internet-sivut (<http://www.kkv.fi>)
Nokian blogi, osoitteessa: (<http://aani.nokia.fi/>).

Lapin yliopiston oikeusinformatiikan instituutin Internet-sivut,
(<http://www.ulapland.fi/Suomeksi/Yksikot/Oikeustieteiden-tiedekunta/Tutkimus-ja-jatko-opinnot/Instituutit/Oikeusinformatiikan-instituutti/Instituutti>)

Mediataitokoulu-sivusto, osoitteessa: (<http://www.mediataitokoulu.fi>).

Microsoftin blogi, osoitteessa: (http://blogs.technet.com/b/microsoft_blog/).

Oikeusministeriön HE 19/2013 koskeva uutinen, osoitteessa: (<http://www.om.fi>).

Safer Internet Day - virallinen Internet-sivu, osoitteessa: (<http://www.saferinternetday.org>)

Suomen Laki.com

Yhdysvaltain valkoisen talon blogi, osoitteessa: (<http://www.whitehouse.gov/blog>).

MUUT LÄHTEET

Korhonen Rauno, Johdatus viestintäoikeuteen- luentomateriaali. Kevät 2014.

LYHENTEET

PL	Perustuslaki
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
HE	hallituksen esitys
HO	hovioikeus
JSN	julkisen sanan neuvosto
KKO	korkein oikeus
KKV	Kilpailu- ja kuluttajavirasto
KM	komitean mietintö
KO	käräjäoikeus
LaVM	lakivaliokunnan mietintö
OM	oikeusministeriö
RL	rikoslaki
Sananvapauslaki	laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä
VahKL	vahingonkorvauslaki
YK	Yhdistyneet kansakunnat

1. Johdanto

1.1 Oikeusinformatiikka oikeudenalana ja tutkimusongelmasta yleisesti

Menneen 10- 15 vuoden aikana on suomalaisessakin oikeustieteessä syntynyt uusia oikeudenaloja, jotka käsittelevät perinteisten oikeudenalojen alueille aiemmin sijoitettuja kysymyksiä ja säännöskokonaisuuksia. Yhteiskunnan muutos, tieto- ja viestintäteknologian kehitys, perus- ja ihmisoikeuksien merkityksen kasvu, globalisaatio ja monet muut seikat ovat vaikuttaneet siihen, että on katsottu tarvittavan uusia näkökulmia avaavia oikeudenaloja. Perinteisissä oikeudenaloissa ei ehkä ole osattu tai haluttu riittävän nopeasti ja tehokkaasti reagoida muutosten vaikutuksiin. Tällaisia uusia oikeudenaloja ovat *naisoikeus*, *insolvenssioikeus*, *potilas- ja lääkintäoikeus*, *urheiluoikeus*, *informaatio-oikeus*, on puhuttu myös kokonaisuudesta *informaatio- ja viestintäoikeus (ICT-law)*. Edellä mainittujen lisäksi *vanhuusoikeus* ja *saamelaisoikeus* ovat sellaisia uusia oikeudenaloja, joita erityisesti Lapin yliopistossa on kehitetty.¹

Informaatio- ja/tai viestintäoikeudessa on pitkälti kysymys informaation ja sen välittymisen oikeudellisesta merkityksestä ja sääntelystä. Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekuntaan on vuonna 2004 perustettu oikeusinformatiikan, - erityisesti informaatio-oikeuden - professori, jonka viranhoitaja nimitettiin vakinaiseksi 1.10.2008 alkaen.² Oikeusinformatiikan instituutti perustettiin Euroopan neuvoston suosituksesta jo vuoden 1992 lopulla. Oikeusinformatiikkaa Lapin yliopistossa on harjoitettu jo 1980-luvun puolivälistä lähtien.³ Oikeusinformatiikkaa on uudehkoksi luonnehdittu nyttemmin jo yli kuusi vuosikymmentä harjoitettu oikeustieteen perinteistä systematiikka muuttanut ja edelleen muuttava tiede. Oikeusinformatiikkaa ei ole muiden uusien oikeudenalojen tavoin suppea-alainen vaan se ylittää staattisen oikeudellisen systematiikan raja-aitoja ja eräs oikeusinformatiikan ominaispiirre onkin sen

¹ Saarenpää 2012, s.415

² Korhonen, luentomateriaali kevät 2014, s.9.

³ Lapin yliopiston oikeusinformatiikan instituutin Internet-sivut

tieteidenvälisyys.⁴ *Lähtösäyksen oikeusinformatiikan synnylle antoi nykyaikaisen tietokoneen synty ja sen käyttömahdollisuuksien arvioiminen 1940-luvulla.* Tietokoneen historia, joka on jo *hieman yli kuusi vuosikymmentä* pitkä, toimii viitekehyksenä myös oikeusinformatiikan synnylle.⁵ 1950-luvulla ja vielä 1960-luvun alkupuolella oikeusinformatiikka oli painotukseltaan teoreettista ja tutkimukset melko yksittäisiä. Sen sijaan 1960-luvun jälkipuoli ja 1970-luku olivat uuden dynaamisen vaiheen alun aikaa oikeusinformatiikan historiassa. Tietotekniikan monimuotoistuminen ja käytön lisääntyminen nostivat uudella tapaa esiin riskejä - oikeudellisten ongelmien tunnistamisen, tulkinnan ja sääntelyn ongelmia unohtamatta.⁶ Pian havaittiin tarve eteenpäin katsovalle ja nopeasti muutoksiin havahtuvalle tutkimukselle ja tieteelle, minkä vuoksi oikeusinformatiikka alkoi jo 1970-luvun Euroopassa kehittyä omaksi oikeuden- ja opetusalakseen.⁷ Oikeusinformatiikka on siis alusta alkaen ollut laaja-alainen ja tavanomaisen lainopillisen systematiikan ohittava oikeudenala, jonka paikka omana oikeudenalanaan on edelleen perusteltu ja välttämätön. Teoria ja metodit oikeudellisen verkkoyhteiskunnan kohtaamiseen oikeusvaltiossa ovat tarpeen. Kuten muutkin oikeudenalat oikeusinformatiikka jaetaan yleiseen ja erityiseen osaan.⁸

Tämä tutkielma on oikeusinformatiikan ja tarkemmin viestintäoikeuden alle kuuluva oikeusdogmaattinen tutkielma. Oikeusdogmatiikka eli lainoppi on voimassa olevaan oikeusjärjestykseen kuuluvien sääntöjen tutkimusta. Oikeusdogmatiikan tehtävänä on oikeusnormien tulkinta ja niiden systematisointi.⁹ Käytännössä edellä kerrottu tarkoittaa voimassa olevien normien järjestämistä systemaattiseksi kokonaisuudeksi siten, että niiden merkitysisällön selvittäminen eli tulkitseminen on mahdollista.¹⁰ Tutkielman metodi on - kuten edellä mainittu - oikeusdogmaattinen. Tutkielmassa tarkastellaan voimassa olevaa lainsäädäntöä selvittäen sen konkreettista sisältöä

⁴ Saarenpää(3) 2011, s.416 ja 422.

⁵ Saarenpää(3) 2011, s.425.

⁶ Saarenpää(3) 2011, s. 427.

⁷ Saarenpää(3) 2011, s.429.

⁸ Saarenpää(3) 2011, jaottelusta lisätietoa: s. 432-.

⁹ Aarnio 1989, s.48.

¹⁰ Husa & Pohjola 2008, s.36.

ja soveltamista käytännössä. Tutkielman pääasialliset lähteet ovat voimassa olevan lainsäädäntö, oikeuskirjallisuus, lain valmisteluaineisto, viranomaisten kannanotot ja oikeuskäytäntö.

Tutkielman tarkoitus on selvittää voidaanko voimassaolevaa lainsäädäntöä soveltaa uuteen merkittävään mediatahoon – blogeihin ja lisäksi selvittää mitkä säädökset yksityisyyden suojan laajuuteen määrittämiseen blogikirjoituksissa soveltuvat. Tutkielman tavoite rajautuu yksityishenkilön ylläpitämän blogin tarkastelemiseen. Tutkielman yhtenä metodina on lähestyä aihepiiriä ajankohtaisen oikeuskäytännön analyyttisen tarkastelun kautta. Analyyttinen ote on läpi tutkielman vallitsevassa roolissa, sillä blogit ovat ilmiönä niin uusi, ettei niitä suoraan koskevaa oikeustieteellistä tutkimusta tai oikeuskäytännön luomaa valmista tulkintaa vielä juuri ole saatavilla. Tutkielman tavoitteena on myös selvittää onko voimassaoleva lainsäädäntö riittävä suojaamaan yksityisyyttä blogikirjoituksissa. Kansallisen oikeuskäytännön analyyttisen tarkastelun lisäksi tarkastelen kattavasti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntöä. Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisujen tarkastelu on perusteltua, sillä ne johtivat tutkimusongelman kannalta keskeisiin sananvapausrikosten tunnusmerkistöjen vuoden 2014 alusta voimaan tulleisiin muutoksiin. Tutkielman loppupuolella jaksossa 6 nostan esiin joitakin blogien kannalta keskeisiä ajankohtaisia hankkeita. Ajankohtaisten hankkeiden esittämisen katson tärkeäksi sen havainnollistamiseksi, että blogit todella ovat merkittävä uusi ja jatkuvasti uusia oikeudellisia ongelmia esiin nostava mediataho. Haluan ajankohtaisten hankkeiden esiin nostamisen kautta tutkielman lukijan saavan myös tutkimusongelmaa laajemmin tietoa siitä mitä ajankohtaisia kysymyksiä blogeihin liittyy. Näin siis tutkielmalla on myös tietoa kokoava tavoite.

Viestinnällä tarkoitetaan yleisimmässä mielessä kaikkea merkitysten vaihtoa ja jakamista. Viestintä jaotellaan osa-alueisiin sen mukaan, miten laajaa joukkoa viestintätapahtuma koskee.¹¹ Aikamme yhteiskunta on tietoverkkojen yhteiskunta. Erilaiset verkko- ja mediateknologiat ovat muotoutuneet keskeiseksi osaksi työtä, koulutusta, vapaa-aikaa, kulttuuria ja politiikkaa. Internetistä on

¹¹ Nieminen 2002, s.4.

tullut osa viestinnän, miksei koko länsimaisen elämäntavan, valtavirtaa. Yhteiskuntatieteilijät katsovat läpitunkevan verkkoteknologian ja sen mahdollistaman verkottumisen muuttaneen ihmisten välillä arkeen, työhön ja vapaa-aikaan liittyviä sosiaalisia sopimuksia. Verkon käyttö viestinnässä on arkipäiväistynyt, jopa siinä määrin, että *verkkoviestintä* käsitteenä on menettänyt erityistä ja erottelevaa merkitystään.¹² Yleisön kuluttama mediasisältö on perinteisesti ollut ammattijournalistien tuottamaa ja yksipuolisesti viestin lähettäjältä sen vastaanottajalle suuntautuvaa. Median kulutuksessa on kuitenkin tapahtunut muutos passiivisesta vastaanottajasta aktiivisen osallistujan suuntaan. Perinteisten medioiden rinnalla yleisön ajasta ja huomiosta kilpaileva sosiaalinen media sekä ylipäättään lisääntynyt Internetin käyttö, kamerakännykät ja osallistumisen tekninen helppous ovat lisänneet yleisön tuottaman aineiston määrää journalistisissa julkaisuissa ja muissa viestintäalustoissa.¹³

Blogit ovat osa joukkoviestintää. Joukkoviestintä poikkeaa muista viestinnän alueista kahdessa suhteessa: vastaanottajien joukko on ennalta valikoimaton ja viestintä tapahtuu välitettynä, teknisen välineen avulla. Joukkoviestinnän sanomat suuntautuvat periaatteessa kenelle tahansa ja ne ovat tässä mielessä aina julkisia. Lähettäjä ei siten tiedä, kuka tai ketkä kuuluvat hänen yleisöönsä, eikä hän tavallisesti voi myöskään ratkaisevasti vaikuttaa siihen, miten hänen sanomansa tulkitaan. Siksi joukkoviestinnässä lähettäjän vastuu on aina suurempi kuin keskinäis- tai yhteisöviestinnässä. Asiat ja ilmaisut, jotka hyväksytään rajattuun ryhmään kuuluvien keskuudessa, voivat joukkoviestinnässä aiheuttaa pahennusta ja muodostua eettisiksi ongelmiksi ja/tai rikoksiksi, kun ne esitetään julkisesti.¹⁴ Oikeus viestintään on jokaisella ja yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumisen takaamiseksi tulee turvata eri asemassa ja eri maantieteellisessä asemassa oleville ihmisille viestinnän mahdollisuus.¹⁵

Suomen viestintäjärjestelmä on voitu jakaa teknisesti viiteen pääalueeseen tai toimialaan: lehdistö ja muu painoviestintä, sähköinen viestintä, tallenneviestintä, televiestintä ja verkkoviestintä. Näistä joukkoviestintään on perinteisesti luettu

¹² Majava 2006, s.9.

¹³ Tiilikka 2012, s.53.

¹⁴ Nieminen 2002, s.4.

¹⁵ Pöysti 2002, s.44.

kolme ensimmäistä, mutta viime vuosien kehityksen myötä myös televiestintä ja verkkoviestintä on nykyisellään suureksi osaksi luettava joukkoviestintään. Verkkoviestinnän mukaan lukuun viestintäjärjestelmän osaksi on vaikuttanut *konvergenssi* eli digitalisoinnin mahdollistama viestintävälineestä riippumaton sisällön luomisen, muokkaamisen ja välittämisen tapojen yhtenäistyminen (lähentyminen).¹⁶

Internetissä on yhdensuuntaisen viestinnän lisäksi vuorovaikutusta ja reaaliaikaista keskustelua. Käytännössä Internet on sulauttanut itseensä lehdistön, radion, television, elokuvat, musiikin ja muut perinteiset mediat. Internetissä on omanlaisiaan viestintätapoja ja erityisesti mahdollisuus tehdä kaikkea itse. Vertailu verkon ulkopuoliseen maailmaan on osittain perusteltua, mutta monilta osin rinnastus on käytännön syistä mahdoton. Kahvilassa tai torilla huudettu mielipide hyvin harvoin tallentuu ja leviää ympäri maailman. Internetissä jokainen viesti tallentuu useille palvelimille, välimuisteihin ja on kopioitavissa. Internetissä kaikki tieto on periaatteessa ikuista ja siirrettävissä hetkessä maapallon eri kolkkiin. Tämän vuoksi Internetissä olevaan tietoon tulee suhtautua periaatteessa eri tavalla kuin perinteiseen puheeseen tai tekstiin.¹⁷ Internet on alun perin suunniteltu avoimeksi ja yksinkertaiseksi viestintäkanavaksi. Internetin yksinkertainen rakenne on omiaan edesauttamaan myös haitallista toimintaa. Haitallisen toiminnan ehkäisemiseksi saattaa toisinaan olla perusteltua rajoittaa Internet-viestintää, mutta rajoitustoimenpiteissä on otettava huomioon Internetin avoimuuden tärkeys Internetin omaispiirteensä.¹⁸

1.2 Yksityisyys

Yksityisyydellä periaatteena on läheinen yhteys pohjoismaissa vahvaan julkisuusperiaatteeseen. Julkisuusperiaate sisältää asiakirja-, asianosais- ja käsittelyjulkisuuden. Asiakirjajulkisuus alkoi kehittyä vapauden ajalla vuoden 1766 painovapausasetuksen myötä. Yksityisyyden sääntelyn historia ei ole yhtä vanha kuin julkisuusperiaatteen. Toisaalta yksityisyys kytetään jo Ranskan

¹⁶ Nieminen 2002, s.20.

¹⁷ Hannula & Neuvonen 2011, s.531.

¹⁸ Innanen & Saarimäki 2009, s35.

vallankumouksen ihmisoikeusjulistuksiin. Yksityisyyden arvostus nousi poliittiseen liberalismiin ja perusoikeusajattelun vahvistumisen myötä.¹⁹ Itsemääräämisoikeudestamme johtuu, se että meillä on oikeus yksityisyyteen. Saarenpään mukaan yksityisyys koostuu ainakin kymmenestä eri osa-alueesta:

1. Fyysinen yksityisyys
2. Alueellinen yksityisyys
3. Sosiaalinen yksityisyys
4. Media yksityisyys
5. Anonymiteetti
6. Yksityisyys henkilötietojen käsittelyssä
8. Oikeus tulla arvioiduksi oikeassa valossa
9. Potilasyksityisyys
10. Viestintäyksityisyys²⁰

Länsimaissa oikeudellisena käsitteenä yksityisyys sai varsinaisesti alkunsa common law -alueen Yhdysvalloissa yli sata vuotta sitten. Korhonen kirjoittaa: ”Kaksi bostonilaista lakimiestä, Louis Brandeis ja Samuel Warren, saivat tarpeekseen kirjapainoteknologian kehityksen myötä paisuneen lehdistön, erityisesti seurapiirejä seuraavan ns. keltaisen lehdistön, jatkuvasta kansalaisten yksityiselämään puuttumisesta ja sen raportoinnista julkisuudessa. Kirjoittajilla oli omakohtaisia, negatiivisia kokemuksia lehdistön toiminnasta. Brandeis’n ja Warrenin artikkeli *The Right to Privacy* ilmestyi vuonna 1890 *Harvard Law Review*’ssa ja oli käännteentekevä koko yksityisyys -käsitteen esiinnousulle erityisesti englanninkielisessä maailmassa. Kyseiseen artikkeliin ja kirjoittajiin viitataan lähes poikkeuksetta käsiteltäessä yksityisyyttä koskevan oikeudellisen ajattelun kehitystä. Ahti Saarenpää muistuttaa kuitenkin tarpeellisen kriittisesti, että keskustelua oikeudellisesta yksityisyydestä ja integriteetistä löytyy kauempaakin historiasta. Hän viittaa Platonin, John Stuart Millin ja James Fitzjames Stephenin kirjoituksiin”.²¹ 1960-luvun lopun tietokoneistumisen myötä kiinnostus yksityisyyden suojaamista kohtaan kasvoi.²²

Perustuslain 10 §:ssä säädetään yksityiselämän suojasta. Suoja on tullut osaksi vanhaa hallitusmuotoa vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen yhteydessä.

¹⁹ Korhonen 2003, s.74.

²⁰ Saarenpää (2) 2012, s. 311-317.

²¹ Korhonen 2003, s. 79-80.

²² Korhonen 2003, s. 80.

Aiemmin kunnia oli suojattu vuoden 1919 hallitusmuodon 6 §:ssä ja kotirauha 11 §:ssä. Yhdenmukaistamiseen päädyttiin siksi, että ihmisoikeussopimusvelvoitteiden vuoksi yksityiselämän suojan täsmentäminen oli tarpeen. Yksityisyyden suoja ei tarkoita pelkästään henkilön oikeutta olla rauhassa muilta vaan myös oikeutta päättää suhteesta ympäristöönsä. Ihmisoikeussopimuksissa yksityisyydensuojaa koskevat EIS 8 artikla, YK:n ihmisoikeusjulistuksen 12 artikla ja KP- sopimuksen 17 artikla sekä 19 artikla. Yksityisyys, kunnia ja kotirauha on käsitettävä kokonaisuutena, jossa ne yksittäin eivät kata kokonaisuutta vaan täydentävät toisiaan.²³

Yksityisyyden suojan lähtökohtana on yksilön oikeus yksityiselämäänsä viranomaisten tai muiden ulkopuolisten mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista vastaan. Yksityiselämän piirin tarkka määrittäminen on vaikeaa. Yksityiselämään kuuluu muun muassa yksilön oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön sekä oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan. Yksityiselämän käsite voidaan ymmärtää myös henkilön yksityistä piiriä koskevaksi yleiskäsitteeksi. Yleensä kuitenkin käsite yksityisyys ymmärretään yksityiselämän käsitettä laajempaan. Yksityisyyteen luetaan kuuluvaksi ainakin yksilöä läheisesti koskevat tiedot. Lisäksi yksityisyyteen katsotaan yleensä kuuluvan oikeus oleskella määrätyllä alueella tarvitsematta sietää ulkopuolisten läheisyyttä, häirintää, katselua tai kuuntelua. Yksityisyyteen luetaan kuuluvaksi myös oikeus määrätä henkilötietojen käytöstä tai ainakin vaikuttaa siihen sekä henkilötietojen suoja tietojen käsittelyssä yleensä.²⁴

Eräät yksityisyyden osa-alueet ovat, kuten edellä on esitetty jo pitkään olleet perustuslain suojaamia. Yksityiselämään läheisesti liittyvät oikeudet, kuten kotirauha ja kunnia sekä luottamuksellisen viestin salaisuus ja oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, ovat vanhastaan kuuluneet yksilöiden perustuslailla ja tätä ennen hallitusmuodossa suojattuihin perusoikeuksiin. Mainittuja perusoikeuksia on suojattu myös rikosoikeudellisin sanktioin. Etenkin tekniikan nopea kehitys ja kansainvälisen tietojenvaihdon tehostuminen ovat lisänneet mahdollisuuksia puuttua ihmisten yksityisyyteen. Vastaavasti

²³ Neuvonen 2012, s. 424-425.

²⁴ Neuvonen 2012, s. 424- 425.

yksityisyyden suojan tarve on kasvanut. Yksityisyyden rikosoikeudellista suojaa onkin laajennettu 1970-luvulta alkaen. Yksityiselämän suojan piiriin kuuluu perusoikeusuudistuksen perustelujen mukaan myös perhe-elämä.²⁵

Digitaalisessa maailmassa yksityisyyden suojan kokonaisuuden turvaamat oikeudet linkittyvät yhä enemmän toisiinsa ja suoja koskettaa entistä enemmän samoja kysymyksiä. Olennaista on se, että jokaisella yksilöllä on tietoja, joita ei haluta julkisuuteen taikka tarpeettomasti muiden tietoon. Toisaalta jokaisella on myös tietty fyysinen piiri, joka antaa suojaa muiden tungettelta tai häirinnältä. Oikeustieteessä käydään yhä enemmän keskustelua sen tiimoilta ovatko yksityisyyden suojan eri osa-alueet itsenäisiä perusoikeuksia suhteessa toisiinsa. Uusien perusoikeuksien luominen loisi luultavasti uusia perusoikeuskollisioita ja muita perusoikeuskonkurrenssitilanteita. Yksityisyyden suojan kantavat periaatteet kuitenkin yhdistävät yksityisyyden suojan kokonaisuutta. Kantaviksi periaatteiksi ovat muodostuneet arkaluonteisten tietojen erityisasema suhteessa muihin tietoihin, suostumuskonstruktion yhtenäistyminen, käyttötarkoitussidonnaisuuden ja tarkkarajaisuusvaatimusten korostuminen ja tietoturvan merkityksen kasvu.²⁶ Näihin palataan myöhemmin tutkielmassa viimeksi mainittua lukuun ottamatta.

Blogikirjoitukset ovat uusi mediataho, jonka kohdalla sananvapauden ja yksityisyyden suojan rajanvetoa ei vielä ole kansallisessa oikeuskirjallisuudessa tehty. Sain ajatuksen tämän tutkielman tekemisestä vuoden 2012 syksyllä. Tuolloin kotiseudullani herätti hämmästyksiä - kuten blogeille tyypillistä - nimimerkillä julkaistu blogi. Tämä blogi oli life style- blogin ja juorublogin sekoitus. Uutta ja hämmentävää oli se, että tuon blogin juorut eivät käsitelleet julkisuuden henkilöitä vaan tavallisia kaupunkilaisia. Bloggaaja kirjoitti blogiin nimimerkkinsä suojissa kaikkea kaupungilla kuulemaansa ja näkemäänsä. Tapahtumat hän selosti liittäen kaupunkilaisten nimet tapahtumien kuvausten yhteyteen. Kukaan ei tiennyt kuka bloggaaja oli, mutta jostain syystä hän tuntui olevan suhteellisen pienessä kaupungissa kaikkialla ja tietävän kaikesta kaiken. Tällainen bloggaaminen nostatti kaupunkilaisissa sekä ihailua että suuttumusta.

²⁵ HE 184/1999 vp, (ei sivumerointia).

²⁶ Neuvonen (3) 2014, s.243-245.

Oikeustieteilijän ajatuksissa kyseinen blogi herätti ensin hämmennystä, kunnes palaset oikeusinformatiikan perusteiden aineopintojaksolta opittujen oppien ansiosta alkoivat loksahda kohdilleen. Pohdin tuolloin oikeutta olla yksityinen henkilö, oikeutta olla yksin sekä oikeutta yksityisyyteen. Tuota maisteritutkielman ja vuoden 2013 notaaritutkielman tekoon innostanutta blogia ei molemminpuolisen yhteisymmärryksen johdosta enää ole olemassa.

2. Blogi, bloggaaja ja blogosfääri

Blogi on vierasperäinen sana ja *bloggaaminen* on verrattain uusi ilmiö. Tämän vuoksi terminologia voi olla vierasta. Lyhyesti kuvailtuna tyypillinen blogi on verkkosivu- tai sivusto, johon bloggaaja tuottaa ajankohtaista, päivämäärällä varustettua sisältöä. Sana *blogi* on lainasana englanninkielisestä sanasta *blog*, joka on tyypistymä sanasta *weblog*. Muita käytössä olevia nimiä ovat *weblogi*, *verkkoblogi*, *netlog*, *loki*, *verkkopäiväkirja* ja *nettipäiväkirja*. Sana *vlog* tarkoittaa videomuodossa olevaa blogia. Tämä ilmaisu tulee englannin kielen sanoista *video* ja *blog*.²⁷ *Blogi*-sanan historia alkoi 7.12.1997 kun John Barker alkoi käyttää omasta verkkopäiväkirjastaan nimitystä *weblog*.²⁸

Bloggaaminen on helppoa, nopeaa ja yksinkertaista. Luonteenomaista blogeille on vanhojen merkintöjen säilyminen muuttumattomina luettavissa. Useimpia blogeja voi kommentoida. Useimmiten bloggaaja linkittää ahkerasti toisille Internet-sivustoille, etenkin toisiin blogeihin.²⁹ Linkit ovat tärkeitä keskustelun, tiedon levittämisen ja vastaanottamisen sekä mielipiteiden vaihtamisen välineitä. Bloggaajan tulisi linkatessaan huomioida tekijänoikeudelliset kysymykset.³⁰ Tyypillinen blogimerkintä on ajankohtainen, hyppelähtävä ja henkilökohtainen. Eräs tapa hahmottaa blogeja on jakaa ne henkilökohtaisiin ja yritysblogeihin. Henkilökohtaiset blogit voivat käsitellä mitä aihe-alueita tahansa. Tyypillisin blogi lienee lifestyle-blogi, jossa bloggaaja kertoo omasta elämästään. Suomessa

²⁷ Kilpi 2006, s.3.

²⁸ The History of Blogs- artikkeli 2014, Self-publishing-coach.com- sivustolla.

²⁹ Kilpi 2006, s.3.

³⁰ Pihlajarinne 2012, s.79.

ja maailmalla mielenkiintoinen ilmiö ovat poliitikkojen kirjoittamat blogit. Poliitikkojen blogeista on hyvä esimerkki suomalaisena Alexander Stubbin blogi ja ulkomaisena Yhdysvaltain valkoisen talon blogi. Yrityksen näkökulmasta blogikulttuurin syntyminen on muutoksenteekijä. Yritysblogi mahdollistaa uudenlaisen kommunikaation asiakkaiden, tulevien asiakkaiden, omien työntekijöiden, sidosryhmien ja poliittisten päättäjien kanssa.³¹ Menestyneistä yhtiöistä esimerkiksi Nokia, Microsoft ja Apple hyödyntävät blogeja monella tapaa ulkoisessa ja sisäisessä viestinnässään.

Blogeja on mahdollista kategorioida myös aihealueen mukaan. Tällöin erottelua henkilökohtaisen ja yritysblogin välillä ei ole mahdollista selkeästi tehdä. Tämä siksi, että osa tietyn aihealueen blogeista on yritysten sponsoroimia tai niiden päivittäminen kuuluu suoraan tietyn yrityksen työntekijän toimenkuvaan. Blogit voivat käsitellä mitä tahansa vaikkapa ruokaa, kirjoja, linkkejä, häitä, muotia, uutisia, mielipiteitä, sarjakuvia, valokuvia tai videoita.³²

Blogeja käsittelevää suomalaista oikeustieteellistä tutkimusta ei toistaiseksi ole. Sen sijaan blogien aiheita ja kirjoittamisen motiiveja käsitteleviä tilastoja ja tutkimuksia löytyy jonkin verran. Osa näistäkin on jo tosin harmillisen vanhoja. Ajallisesti viimeisin löytämäni blogeja koskeva tutkimus on vuodelta 2006. Tämän heinäkuussa 2006 julkaistun yhdysvaltalaisen blogien sisältöä käsittelevän puhelimitse toteutetun tutkimuksen tiivistelmä kertoo mielestäni joka tapauksessa havainnollisesti sen, mistä Suomessakin blogataan:

“The ease and appeal of blogging is inspiring a new group of writers and creators to share their voices with the world. A national phone survey of bloggers finds that most are focused on describing their personal experiences to a relatively small audience of readers and that only a small proportion focus their coverage on politics, media, government, or technology. Blogs, the survey finds, are as individual as the people who keep them. However, most bloggers are primarily interested in creative, personal expression – documenting individual experiences, sharing practical knowledge, or just keeping in touch with friends and family.”³³

Vuonna 2006 yhdysvaltalaisista Internetin käyttäjistä 8 % kirjoitti omaa blogia ja 39 % luki blogeja. Bloggaajista 54 % oli tuolloin alle 30-vuotiaita. Bloggaajista yli

³¹ Kilpi 2006, s.3.

³² Kilpi 2006, s.3.

³³ Pew Internet & American Life Project – Bloggers: A Portrait of Internet’s New Storytellers-tutkimus.

puolet eli 55 % julkaisi vuonna 2006 blogitekstinsä nimimerkillä. Yli puolet bloggaajista, 52 %, sanoi kirjoittavansa ennen kaikkea itselleen ja 32 % kirjoitti ennen kaikkea yleisölleen. Vuonna 2006 bloggaajista 15 % bloggasi tulonhankintatarkoituksessa; tämän luvun uskon tällä hetkellä olevan paljon korkeampi. Yhdysvaltaisista bloggaajista 64 % kertoi blogin kirjoittamisen syyksi halun jakaa tietoa, 61 % bloggasi motivoituneeseen toisia ihmisiä ja 60 % kertoi blogin kirjoittamisen syyksi halun pitää yhteyttä läheisiin ihmisiin. Miesbloggaajien motiivi on tutkimuksen tuloksen mukaan naisia enemmän viihdyttää blogin lukijoita.³⁴

Uutta koottua tietoa bloggaamisesta löytyy elokuulta 2013. Tämän The Blogconomy- nimisen tilaston on senkin koonnut yhdysvaltalainen yritys (Ignitespot). Tilaston keräämisen menetit eivät ole yhtä tarkasti tiedossa kuin edellä esitetyn vuoden 2006 tutkimuksen mutta se antanee kuitenkin relevanttia taustatietoa bloggaamisen laajuuden ymmärtämiseksi. Tilaston mukaan yhdysvaltain suosituimmalla blogialustalla on kuukausittain yli 46 miljoonaa kävijää, Internetiin käytetystä ajasta kuluu 23 % blogien tai sosiaalisen median parissa, 77 % Internetin käyttäjistä lukee blogeja. Tilasto kertoo 53,3 % bloggaajista olevan 21- 35 -vuotiaita ja pääosin naisia. Ignitespot on tilastossa myös jaotellut bloggaajat viiteen eri tyyppiin: osa aikaisiin ammattibloggaajiin, harrastelija bloggaajiin, kokoaikasiin ammatillisbloggaajiin, yrittäjä bloggaajiin ja yrityksen työntekijöihin, joiden työtehtävien yhtenä osana on ylläpitää yrityksen blogia. The Blogconomy- tilastossa on tietoa myös siitä kuinka bloggaaminen on edistänyt yritysten myyntiä. Yhdysvaltalaisista kuluttajista 61 % on tehnyt ostoksen blogipostauksen johdosta. Tilasto kertoo myös, että 14 % bloggaajista ansaitsee bloggaamalla yleisimpien ansaintakeinojen ollessa blogiin liitetyt näyttömainokset, hakumainokset ja mainoslinkkien liittäminen blogiin. The Blogconomy- tilastossa on listattu kymmenen eniten ansaitsevaa yhdysvaltalaisista blogia kuukausitulojen perusteella. Ensimmäiseksi sijoittuneen blogin kuukausitulot ovat 2 330 000 dollaria ja kymmenenneksi sijoittuneen 62 000 dollaria. Tilasto antaa myös vinkkejä menestyneen blogin luomiseksi. Vinkkejä ovat esimerkiksi: hyvä Internet-osoite, luotettava blogialusta,

³⁴ Blogi-yritys , Content Robot- The Blogging & Wordpress Experts.

mainonnan valitseminen blogiin sopivaksi, blogiyhteistyö yritysten kanssa, omien palvelujen markkinointi ja laadukas sisältö.³⁵ Tämä tilasto havainnollistaa mielestäni hyvin blogien kaupallistumista, johon Suomessakin on hiljattain havahduttu suositusten ja ehkä myöhemmin sääntelyn keinoin. Asiasta lisää tutkielman lopussa jaksossa 6.2.

Blogien määrää on mahdotonta arvioida. Kuka tahansa voi perustaa blogin eikä blogin perustaminen vaadi välttämättä tietyn palveluntarjoavan valmista blogialustaa, kuten nykyisin Googlen omistama vuonna 1999 perustettu Blogger. Tämän vuoksi blogien tarkkaa määrää ei ole mahdollista mitata. Internetin käyttäjiä tilastoitiin vuonna 2012 maailmanlaajuisesti olevan 2,4 miljardia.³⁶ Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2013 suomalaisesta 16 - 89-vuotiaasta väestöstä 85 prosenttia käytti Internetiä. Blogeihin käytettyä aikaa ei tilastokeskuksen tilastossa ole eritelty, mutta tilaston mukaan suomalaiset käyttävät Internetiä pääasiassa asioiden hoitoon, tiedonhakuun ja viestintään. Kyselyyn vastanneista 35 % oli viimeisen kolmen kuukauden aikana käyttänyt Internetiä blogien lukemiseen ja vastanneista suomalaisista 45 % oli kolmen kuukauden aikana kirjoittanut Internetiin viestejä.³⁷

Jotakin blogien valtavasti määrästä voi päätellä siitä, että Internet-sivustojen kävijämääriä mittaavalla sivustolla on listattuna 116 blogialustaa. Tällä hetkellä maailman suosituin blogialusta on Googlen Bloggerin tarjoama blogspot.com-sivusto. Viidensadan maailman suosituimman Internet-sivuston joukossa blogspot.com sijoittuu sijalle kuusitoista. Suomessa blogspot.fi on kahdenneksitoista suosituin Internet-sivusto.³⁸

Kaikkien blogien muodostamaa yhteisöä kutsutaan blogosfääriksi.³⁹ Osuvasti blogosfäärin toimintaa on kuvannut Matti Lintulahti, joka näki jo vuonna 2006 blogit journalismin uutena muotona. Lintulahti käytti tuolloin bloggaajasta nimitystä kansalaisjournalisti. Bloggaaja julkaistessa jutun lukijat arvottavat sen kommentoimalla ja viittaamalla juttuun hyperlinkeille. Siinä tapauksessa että

³⁵ The Blogconomy-tilasto artikkelissa ”Blogging Stats 2013”.

³⁶ Internet world stats, World Internet Usage and Population Statistics June 30, 2012-tilasto.

³⁷ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö [verkkojulkaisu].

³⁸ Internet- sivustojen suosiota mittaava yritys Alexa.

³⁹ Lintulahti 2006, (Internet-versiossa ei sivuja merkittynä).

lukijat eivät viittaa blogikirjoitukseen alkaa se merkityksettömänä tietona hautautua. Kommenttien ja hyperlinkkausten määrää mittaa blogin auktoriteettiaseman blogosfäärissä; paljon viittauksia saavan blogin tiedot päätyvät hakukoneiden tulosten kärkipäähän ja siten helpoiten löydettäviksi. Lintulahti näkee hyberviittaukset käänteisenä toimitusprosessina ja kommentit tarkastusprosessina.

Blogit ovat ilmiö, jossa yksittäiset sisällöt voivat olla hyvin julmia, valheellisia tai merkityksettömiä. Nämä blogien tuottamat sisällöt kuitenkin muodostavat yhdessä maailmanhistorian laajimmalle levinneen tiedon ja viihteen arkiston, joka kasvaa jatkuvasti. Uudessa media ekosysteemissä varsinaisen etusivun muodostaa alkuperäinen juttu, siihen liittyvät kommentit sekä vastakommentit. Blogosfäärissä tieto, tiedon taustalla oleva näkemys sekä tietoon perustuvat johtopäätökset sekoittuvat samaan juttukokonaisuuteen.⁴⁰

Laajemmin blogit ovat osa sosiaalista mediaa. Sosiaalinen media on käsitteenä mahdollista määritellä usein eri tavoin. Medialla tarkoitetaan useimmiten joukkoviestintää ja joukkoviestimiä, jotka välittävät mainoksia ja uutisia yleisölle. Sosiaalisuus puolestaan tarkoittaa viestimien yhteisöllisyyttä ja kollektiivista osallistumista. Sosiaalisessa mediassa ajatusten ja mielipiteiden julkaiseminen tapahtuu välittömästi niiden muodostumisen jälkeen, erillistä tuotanto- tai jakeluprosessia ei sosiaalisessa mediassa ole. Sisältö sosiaalisessa mediassa on yleensä ajantasaista ja ajankohtaista pikaviestintää. Julkaisemiskynnys on matala. Sosiaalinen media toteuttaa oikeutta viestintään. Sosiaalinen media, jonka osa blogit on, on luonut mahdollisuuden yhdistää eri viestintäkanavat ja blogien kohdalla linkit ovat tällainen yhdistämisen väline. Sosiaalisen median palveluja kuten blogeja on helppo käyttää. Julkaisemisen nopeus ja käytön helppous voi johtaa virheelliseen ja harkitsemattomaan kirjoitteluun taikka tunteenpurkauksiin, jotka ovat ylimitoitettuja ja loukkaavia. Verkkomaailmassa julkaistun tiedon kohdalla on aina olemassa riski siitä, että virheelliset tiedot ja käsitykset leviävät hallitsemattomasti ja ennalta arvaamattomasti. Verkosta tiedon poistaminen ei poista mahdollisia edelleen levitettyjä kopioita ja näin

⁴⁰ Lintulahti 2006, (Internet-versiossa ei sivuja merkittynä).

ollen esimerkiksi yksityisyyttä loukkaava blogikirjoitus saattaa pysyä verkossa ikuisesti ja lisäksi se voi levitä verkossa globaalisti.⁴¹

3. Tutkimusongelman asettelua ja aiheen rajausta

Blogeilla on kiistaton asema uutena jatkuvasti kasvavana ja varsin vaikutusvaltaisena mediamuotona. Blogeihin pitäisikin kiinnittää enemmän huomiota myös oikeustieteellisessä tutkimuksessa. Kuten toisessa jaksossa olen esittänyt, blogit nähdään tämän hetkisissä julkaisuissa varsin positiivisena ilmiönä.

Blogeihin mediamuotona liittyy myös negatiivisia piirteitä. Blogit ovat osa Internetin ”villää länttä”. Lainsäätäjä on tullut ja tulee edelleen Internetin liittyvien oikeudellisten ongelmien tulkinnaissa ja ratkaisussa jäljessä. Blogien myötä on syntynyt uusi mediamuoto. Viestintäoikeudellisten säännösten valmistelun aikaan ei tätä mediamuotoa ainakaan tämänhetkisessä laajuudessa, vielä ollut. Päämääräni on tällä tutkielmalla selvittää ja linjata mitä säännöksiä tiettyihin blogeihin liittyviin lieveilmiöihin voidaan soveltaa ja samalla havaita mahdollinen uuden sääntelyn tarve. Perinteinen media toimii tiettyjen sääntöjen mukaan. Tällaisia sääntöjä ovat esimerkiksi sananvapauslakia tiukemmat journalistin ohjeet. Bloggaajillakin on oltava selkeät toimintasäännöt. Oikeustieteellinen tutkimus on näiden toimintasääntöjen löytämiseksi mielestäni tarpeen. Verkkomaailma voi olla loukkaava, mutta se hyödyttää paljon enemmän kuin loukkaa sellaista henkilöä, joka on hyvin informoitu⁴². Tavoitteeni onkin tämän tutkielman osalta ennen kaikkea koota tietoa yksityisyyden suojan laajuuteen vaikuttavista tekijöistä blogien kohdalla. Käsittelen tutkielmassa nimenomaan yksityisen bloggaajan vastuuta, sillä lehtien tai yritysten sivuilla bloggaavien puolesta vastuullinen taho on huomattavasti yksityisen bloggaajan vastuuta helpompi määrittää perinteisten oikeustieteessä jo luotujen sääntöjen kautta.

⁴¹ Pesonen 2013, s.21-39.

⁴² Levmore ja Nussbaum 2010, s.1.

Blogeihin liittyy muitakin mielenkiintoisia potentiaalisia tutkimuskysymyksiä, kuten esimerkiksi linkittäminen. Lainsäätäjän salliva suhtautuminen linkittämiseen edesauttaa mahdollisuutta levittää ja vastaanottaa tietoja kun taas linkittämisen rajoittamisen voidaan todeta vaikuttavan negatiivisesti sananvapauden sen häiritessä ja hidastaessa tiedon levittämistä ja siten myös keskustelun käymistä. Linkin tekijänoikeuden ja sananvapauden suhdetta ei tässä tutkielmassa rajatun sivumäärän vuoksi ole mahdollista käsitellä. Todettakoon kuitenkin, että linkittämistä koskevia tuomioistuinratkaisuja on viime vuosina annettu eri puolilla Eurooppaa runsaasti.⁴³

Journalistin ohjeiden tavoitteena on tukea sananvapauden vastuullista käyttämistä joukkoviestimissä ja edistää ammattieettistä keskustelua. Ohjeet koskevat kaikkea journalistista työtä. Ne on laadittu alan itsesääätelyä varten. Ohjeita ei ole tarkoitettu käytettäväksi rikos- tai vahingonkorvausvastuun perusteena. Nämä ohjeet ovat sääntöjä journalistin ammatillisesta asemasta, tietojen hankkimisesta ja julkaisemisesta, haastateltavan ja haastattelija oikeuksista, virheen korjaamisesta ja omasta kannanotosta sekä yksityisyydestä ja julkisuudesta. Journalistin on esimerkiksi pyrittävä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen sekä tarkastettava tietonsa. Journalistin tulee myös eritellä omat mielipiteensä ja sepitteelliset asiat tosiasioista, eikä hän saa käyttää kuvaa tai ääntä harhaanjohtavasti. Journalistin on lisäksi suhtauduttava tietolähteisiinsä kriittisesti ja pyrittävä seuraamaan uutistapahtumia loppuun saakka.⁴⁴

Journalistin ohjeiden mukaan otsikolle on löydyttävä tekstin sisällöstä kate. Ohjeiden mukaan haastateltavan tulee tietää haastattelun käyttötarkoitus ja tällä on oikeus tarkastaa ennen julkaisua lausumansa sekä oikeus saada virheelliseen juttuun oikaisu. Julkisen sanan neuvosto (JSN) on ohjeiden tulkitsija ja erotuomari. Sille voi tehdä kantelun jokainen, joka haluaa asiantuntevan tulkinnan siitä, onko mediassa toimittu vastoin hyvää journalistista tapaa. JSN voi myös ottaa kantaa pyrkimykseen rajoittaa sanan- ja julkaisemisen vapautta.⁴⁵ Vastaavia bloggaajan ohjeita ei ole ja oikeastaan suuri osa blogeihin liittyvistä

⁴³ Pihlajarinne 2012, s.79 ja s.293.

⁴⁴ Journalistin ohjeet 2011, kohdat 1-35.

⁴⁵ Journalistin ohjeet 2011, kohdat 1-35.

ongelmista on hieman mielikuvitusta käyttäen hahmotettavissa journalistin ohjeista niitä käänteisesti lukien. Yhdynkin yhdysvaltalaisen yksityisoikeuden professori Soloven mielipiteeseen siitä, että myös blogosfääriin tulisi kehittää eettinen koodisto. Soloven mukaan näiden toimintasääntöjen tulisi sisältää muun muassa se, että bloggaajien tulisi pyynnöstä nopeasti poistaa blogikirjoituksen yhteyteen kirjoitetut loukkaavat kommentit ja kysyä lupa ennen toisen yksityiselämän suojan piiriin kuuluvista tiedoista kirjoittamista. Soloven näkemyksen mukaan nimimerkillä bloggaavien henkilöllisyyden paljastamiseen tulisi ohjeistuksin luoda keinoja tapauksissa joissa anonyymi bloggaaja on suostumuksetta julkaissut toisesta henkilöstä yksityisyyden piiriin kuuluvia tietoja. Bloggaajien tulisi myös välttää muista henkilöistä ilman heidän suostumustaan otettujen kuvien julkaisua. Keskeistä on lisäksi välttää blogatessa muiden ihmisten häpäisemistä. Häpäiseminen on Soloven mukaan merkittävä ongelma blogosfäärissä. Kaikki edellä esitetyt ongelmat on parhaiten ratkaistavissa nimenomaan luomalla bloggaajille eettiset koodit.⁴⁶

Bloggaaminen on ehtinyt nostaa esiin oikeudellisia ongelmia. Nämä ongelmat ovat pitkälti pelkistettävissä tiettyjen perusoikeuksien vastakkainasetteluun. Blogi ei ole toimituksellinen julkaisu. Tästä huolimatta perusoikeuksien tasolta johdettavat bloggaamiseen liittyvät ongelmat ovat osin samoja kuin toimituksellisia julkaisuja perinteisesti tutkineessa viestintäoikeudellisessa tutkimuksessa. Kuitenkaan kaikkia viestintäoikeudellisia tulkintoja ei voida suoraan soveltaa blogeihin, sillä toimituksellisen julkaisun ja blogin erottaa toisistaan monta keskeistä muuttujaa. Solove esittää teoksessaan yhdysvaltalaisen tuomari Richard Posnerin näkemyksen, jonka mukaan blogosfäärissä on jopa perinteistä mediaa parempi virheellisen tiedon korjausjärjestelmä blogikirjoituksen välittyessä nopeasti miljoonien ihmisten luettavaksi ja kommentoitavaksi. Kommentoinnin myötä blogikirjoituksen mahdolliset virheellisyydet alkavat välittömästi sen julkaisemisen jälkeen korjaantua.⁴⁷

Toimituksellisen julkaisun kohdalla vastuullinen taho on selkeästi määriteltävissä ja vastuussa on aina tietty selkeä taho. Blogien kohdalla vastuu kohdistuu

⁴⁶ Solove 2007, s.195.

⁴⁷ Solove 2007, s.37.

suoraan bloggaajaan, joka itse saa vapaasti päättää mitä blogiinsa kirjoittaa ja milloin kirjoittaa. Tähän liittyvä merkittävä ongelma on se, että suuri osa bloggaajista blogga nimimerkin suojissa. Nimimerkillä julkaisemisesta aiheutuu ongelmia vastuussa olevan tahon määrittämisessä. Nimimerkillä julkaistun toimituksellisen julkaisun kohdalla tämä tilanne on vastuun jakautumisen osalta selvä, mutta blogin kohdalla näin ei ole. Seuraavana esittelen alajaksoittain tutkimusongelmaani lähemmin.

3.1 Sananvapaus

Bloggaaminen on perusoikeustasoinen oikeus, joka on turvattu perustuslain (PL) (11.6.1999/731) toisen luvun 12 §:ssä säännöksellä sananvapaudesta.

Sananvapaus ja julkisuus

Jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla.⁴⁸

PL 12 § sananvapautta koskevan yleislausekkeen tarkoituksena on taata kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä oleva vapaa mielipiteen muodostus, avoin julkinen keskustelu, joukkotiedotuksen vapaa kehitys ja moniarvoisuus sekä mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin.⁴⁹ Kansainvälisellä tasolla sananvapaus on johdettavissa Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) artiklasta 10 sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan artiklasta 11.

Perustuslain 12 § kieltää estämästä ennakolta tietojen, viestien ja mielipiteiden ilmaisemista, julkistamista ja vastaanottamista. Samansisältöinen EIS 10 artikla ei kiellä ennakolta puuttumista, mutta sopimuksen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) käytännön perusteella ennakolta puuttuminen vaatii erityisen painavia perusteita. Perustuslaki ja ihmisoikeussopimus sallivat jälkikäteisen puuttumisen sananvapauden suojaamiin ilmauksiin muiden oikeuksien turvaamiseksi. Euroopan ihmisoikeussopimuksen järjestelmässä sananvapauden jälkikäteisen rajoittamisen on oltava välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa. Toisten ihmisten yksilön suojan loukkaukseen

⁴⁹ HE 309/1993 vp

tai rasistiseen aineistoon puuttumisen on katsottu täyttävän välttämättömyyskriteerin monissa tapauksissa. Tälle EIT:n oikeuskäytännössä muotoilemalle välttämättömyyskriteerille on annettava yhtä suuri merkitys kriminalisoitaessa sananvapauden suojaan kuuluvia tekoja kuin tulkittaessa voimassa olevaa lainsäädäntöä.⁵⁰ EIT siis valvoo sananvapausvelvoitteiden toteutumista ja sen ratkaisukäytäntö vaikuttaa vahvasti kansalliseen lainsäädäntöömme. Sittenkin Suomi on sananvapaussäännöstensä vuoksi saanut tuomioistuimelta noin parikymmentä langettavaa tuomiota. Nämä tuomiot ovat sananvapauden ja yksityisyyden suojan laajuuteen vaikuttavien juuri hallituksen esityksellä (19/2013) voimaan tulleiden rikoslain 24 luvun uudistusten taustalla. Uudistuksia käsitellen laajemmin blogikirjoituksiin soveltuva lainsäädäntöä koskevassa jaksossa neljä, kuten myös eurooppalaista sääntelyä. Lainsäädännön muuttamiseen johtaneet EIT:n tuomiot esittelen jaksoissa 5.2.1 ja 5.2.2.

Sananvapautta Suomessa lain tasolla sääntelee laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (460/2003), jäljempänä joukkoviestinnän sananvapauslaki. Yksityisyydensuojasta ei ole mahdollista kirjoittaa sananvapautta esille nostamatta. Hiljattain sananvapauden laajuudesta nimenomaan blogikirjoituksen osalta on saatu viranomaiskäytäntöä. Käsitellen jäljempänä tutkielmassa eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian vastausta kanteluun Dnro 4945/4/12. Tapauksessa Helsingin yliopiston lääketieteen opiskelija oli julkaissut nimimerkillä omassa blogissaan marraskuun 2012 lopulla hyvin yksityiskohtaisesti ruumiinavauksia käsitelleen blogikirjoituksen. Blogikirjoituksen johdosta viisi tiedekunnan opettajaa oli yksityishenkilöinä pyytänyt poistamaan kirjoituksen. Opettajat olivat hekin esittäneet pyyntönsä kirjallisessa muodossa Internetissä julkisella alustalla. Kantelun eduskunnan oikeusasiamiehelle teki ulkopuolinen taho. Oikeusasiamiehen kansiliasta saamani vastaus on vain kaksi sivua pitkä, mutta se sisältää mielenkiintoisia lähtökohtia sananvapauden laajuuden määrittämiseen blogikirjoituksissa, minkä

⁵⁰ Hannula & Neuvonen 2011, s.529.

vuoksi olen halunnut ottaa tapauksen osaksi tätä tutkielmaa. Lisää tapauksesta jaksossa 5.

3.2 Yksityisyyden suoja

Maisteritutkielmassani tulen keskittymään yksityisyyden suojan laajuuteen blogikirjoituksissa. Tarkoitan tässä tutkielmassa yksityisyyden suojalla sekä yksityiselämän suojaa että kunniansuojaa. Yksityinen tieto voi päätyä Internetiin kolmella tapaa: tarkoituksella, vahingossa tai ilman suostumustamme ja tietämättämme.⁵¹ Yksityisyyden suoja on perustuslain turvaama. Yksityiselämän suojan lähtökohtana on oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista. Yksityiselämän suojan piiriin kuuluu yksilön oikeus pitää yksityiselämäänsä kuuluvat asiat omana tai vaan lähipiirinsä tietona. Yksityiselämän piiriin kuuluu muun muassa yksilön oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön sekä oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan.⁵²

Kunnian suoja taas on vanhastaan suojattu oikeushyvä, jolla tarkoitetaan arvonantoa, joka yksilöllä on ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä. Tämä arvonanto voi jossain määrin vaihdella ihmisen aiemmasta toiminnasta tai esimerkiksi ammattitaidosta riippuen. Edellä mainitun vuoksi kunniaa voidaankin tarkastella joko yksilön omana omanarvon tunteena tai objektiivisena muiden ihmisten kyseiselle henkilölle antamana arvonantona. Arvioitaessa kunnian suojaa väitteen kunnialle käypä luonne arvioidaan objektiivisesti. Tällöin on harkittava onko kysymyksessä olevan väitteen esittäminen omiaan aiheuttamaan väitteen kohteelle vahinkoa tai kärsimystä taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa. Näin ollen tavanomaista herkempi ihminen ei saa suurempaa suojaa kuin henkilö, jolla on normaali sietokyky.⁵³ Mäkinen on kuvannut kunniaa aikanaan osuvasti:

Kunnia liittyy ihmisten kanssakäymisen käsitteistöön. Kunnialla on sekä psykologisia että yhteiskunnallisia merkityksiä yksilölle. Kunnia liittyy yksilön tunteisiin, hänen käyttäytymiseensä ja siihen kohteluun, jonka hän saa muilta yhteiskunnan jäseniltä. Yksilön minäkäsityksessä kunnialla on merkitystä: miten

⁵¹ Solove 2007, s. 30.

⁵² Tiilikka 2008, s.52-54.

⁵³ Tiilikka 2008, s.52-54.

*toiset yksilöt näkevät yksilön tai miten hän kokee toisten itsensä kokevan. Kunnia on ikään kuin yksilön omien tunteiden ja yhteisön arvostusten välittäjä.*⁵⁴

Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen (RL 24:8-8a) edellyttää tiedon levittämistä joukkotiedotusvälineessä *tai muulla sen kaltaisella tavalla*, se on siis perinteisesti ollut joukkoviestintärikos. Kunniaa taas voidaan loukata myös pienempään piiriin rajoittuvalla tai pelkästään asianosaiselle itselleen esitetyllä ilmaisulla. Kunnianloukkaus (RL 24: 9-10) ei siten aina ole joukkoviestintärikos.⁵⁵ Blogien kohdalla oikeustila on vielä melko vakiintumaton, kuten tutkimuksessa myöhempanä käy ilmi. Kuitenkin katson molempien rikosnimikkeiden voivan soveltua blogikirjoituksiin.⁵⁶

Yksityisyyden suoja liittyy olennaisesti blogeihin. Nykyisin avointen tietoverkkojen yhteydessä puhutaan Web 2.0 ilmiöstä, joka on luonnehdinta tietoverkkojen lisääntyvälle sosiaalisuudelle. Web 2.0 on vakiintunut yläkäsitteeksi pitäen sisällään erilaisia johdannaisia, kuten education 2.0, enterprice 2.0, journalism 2.0 ja media 2.0. Web 2.-ilmiöön yhdistettävät sovellukset sisältävät sosiaalisen aspektin siten, että ne perustuvat käyttäjien muodostamille sosiaalisille verkostoille tai yhdessä tuottamalle informaatiolle.⁵⁷ Blogit ovat tästä tietoverkkojen lisääntyneestä sosiaalisuudesta eräs ilmentymä. Web 2:n myötä osallistuminen ja käyttäjäaktiivisuus ovat lisääntyneet ja samalla kynnys oman mielipiteen julkiseen esittämiseen on alentunut. Negatiivinen puoli Web 2:ssa on sanottu olevan parviällyn kehittyminen. Web2-ilmiön ehdoton negatiivinen seuraus on ollut kielenkäytön koveneminen. Kadulta ja ravintoloista tuttu loukkaava kielenkäyttö on siirtynyt tietoverkkoihin. Tämä blogienkin osaltaan esiin nostama ilmiö oikeuttaa luonnehtimaan osaa sosiaalisesta mediasta perustellusti epäsosiaaliseksi mediaksi. Jutut, joissa on kyse yksityisyyden suojan tai kunnianloukkaamisesta ovat tehneet uuden tulemisen tuomioistuimiin.⁵⁸ Tästä web 2-ilmiön negatiivisesta puolesta olemme jo saaneet jonkin verran esimerkkitapauksia, joita esittelen jäljempänä jaksossa 5. Yhdysvaltalaisessa oikeustieteellisessä keskustelussa on nostettu esiin myös web

⁵⁴ Mäkinen 1982, s.1.

⁵⁵ Tiilikka 2008, s.52-54.

⁵⁶ Tiilikka 2008, s.52-54.

⁵⁷ Majava 2006, s.84.

⁵⁸ Saarenpää 2011, s.438.

3.0 ja web 4.0, joista molemmat ovat vielä kehitteillä. Web 3.0 on sisällöltään määritelty jo melko tarkasti. Web 3.0:sta käytetään myös *semantic web*-nimitystä. Olennaista web 3.0 kohdalla on tietämys yhteydet (*knowledge connections*) kun taas web 4.0 tulee olemaan älykkään (*intelligence connections*) webin aikakautta. Web 1.0- 4.0 ilmiöinä kuvaavat webin neljää sukupolvea. Web 1.0 oli informaatio yhteyksien aikaa ja web 2.0 on sosiaalisen webin synnyn aikaa. Nyt verkko on kehityksessä web 3.0 tietämyksen kautta web 4.0 älykkääksi verkoksi.⁵⁹

Blogin kirjoittaja ei toimi samojen periaatteiden mukaan kuin toimittaja. Bloggaajan todellisuus usein hämärtyy ja blogeihin kirjoitetaan toisista yksityishenkilöistä kysymättä näiltä lupaa tietojen julkaisuun. Blogi on julkisella alustalla kenen tahansa luettavissa. Bloggaaja ei usein tunnu vastuutaan ymmärtävän. Toimituksellisen julkaisun kohdalla yksityisyydensuojan vahvuus vaihtelee sen mukaan, onko kyse julkisuuden henkilöstä vai yksityisestä henkilöstä. Ei ole selvää soveltuuko tämä jako blogeihin. Lifestyle- bloggajat usein avaavat oman elämänsä julkisuudelle, mutta tämä tehdään usein nimimerkin suojissa. Näin syntyy uudenlaisia julkisia henkilöitä – ”*bloggarijulkiksia*”. Blogatessa raja hämärtyy sen suhteen, mitä toisesta henkilöstä voi blogiin kirjoittaa. Kuten Internetissä tavallista, on blogeissa käytetty kieli kovaa. Toisinaan bloggaaja arvostelee toista henkilöä varsin voimakkain sanavalinnoin, onpa jo nähty varsinaisia juorublogejakin. Tämä ilmiö on mielestäni erityisen huolestuttava, sillä blogien lukijamäärät voivat näiden julkisuuden vuoksi olla jopa suurempia kuin toimituksellisen julkaisun.

Yksityisyys on yksi demokratian peruspilareista. Jokaiselle meistä on lähtökohtaisesti oikeus olla yksin - *the right to be alone*. Oikeutta yksityisyyteen rajataan ja suojataan erilaisin lainsäädännöllisin ratkaisuin, joten se on oikeudellisessa katsannossa muuttuva suhdekäsite.⁶⁰ Yksityiselämän perus- ja

⁵⁹ International Journal of Web & Semantic Technology (IJWesT) Vol.3, No.1 January 2012, Evolution of the world wide web: from web 1.0 to web 4.0 (verkkojulkaisu), s.1-10.

⁶⁰ Saarenpää 2012, s.520.

ihmisoikeusasemasta johtuen valtiolla on velvollisuus turvata yksityiselämän suoja myös yksityisiltä tahoilta tulevia hyökkäyksiä vastaan.⁶¹

3.3 Itsemääräämisoikeus

Blogien kohdalla itsemääräämisoikeus tarkoittaa tiedollista itsemääräämisoikeutta. Itsemääräämisoikeus liittyy läheisesti varsinaiseen tutkimusongelmaani, sillä jokaisella meistä tulisi olla oikeus itse määrätä yksityisyydestämme. Blogien myötä kuka vain voi tuottaa julkista materiaalia. Bloggaaja käyttääkin aloittaessaan blogin kirjoittamisen omaa itsemääräämisoikeuttaan. Itsemääräämisoikeuden puitteissa bloggaaja voi vapaasti paljastaa blogissa oman yksityiselämänsä piiriin kuuluvia tietoja ja silloin bloggaajan yksityisyyden suojan kannalta on käsillä ns. ” *The self-exposure problem*”, johon tietenkään ei lainsäädännöllä tule puuttua.⁶² Pesonen kuitenkin huomioi ongelman: ”*Missään muussa mediassa ei ulkopuolinen pääse niin lähelle käyttäjän elämää ja sitä koskevia tietoja kuin sosiaalisessa mediassa. Käyttäjän tulee tiedostaa palvelun haitat ja säilyttää etäisyys välineeseen ja sen välittämiin tietoihin.*”⁶³ Vaikka itsemääräämisoikeuteen puuttuminen loukkaa sananvapautta, katson, että alaikäisten ylläpitämien blogien kohdalla tulisi miettiä tapoja puuttua kirjoitteluun. Alaikäisten ymmärtämättömyydestä voi johtua liiallinen yksityiselämän avaaminen kirjoittamalla omalla nimellä blogia päiväkirjatyypisellä julkisella alustalla ja lisäksi paljastavien kuvien blogin yhteydessä julkaiseminen. Solove pohtii myös asiaa näin: ”*Do people want privacy anymore? Perhaps there isn't a problem. What if a teen's decision to expose her intimate secrets on the Web isn't the product of lack of maturity but instead is a manifestation of general differences?*”⁶⁴ Päätelyssään hän lopulta päätyy siihen lopputulokseen, että valtaosa ihmisistä edelleen tahtoo säilyttää tietyn yksityisyyden piirin. Ihmisiä ei tule eikä voi lainsäädännön puitteissa estää

⁶¹ Tiilikka 2008, s. 52-53.

⁶² Solove 2007, s. 196.

⁶³ Pesonen 2013, s. 41.

⁶⁴ Solove 2007, s. 197.

julkaisemasta itseään koskevia tietoja verkossa, kuitenkin lainsäädännöllä tuli luoda tietojen ilmaisemisella enemmän suojaa.⁶⁵

Varsinainen itsemääräämisoikeuteen liittyvä ongelma tuleekin vastaan silloin, kun bloggaaja loukkaa toisen itsemääräämisoikeutta julkaisemalla omassa blogissaan tietoja toisesta henkilöstä tältä lupaa kysymättä. Erityisen huolestunut olen siitä, että monet lifestyle- bloggaajat julkaisevat kuvia lapsistaan julkisella alustalla ja käyttävät blogeissaan lastensa nimiä. Kuvista lapsi on usein tunnistettavissa. Mielestäni kuvatulainen toiminta loukkaa lapsen itsemääräämisoikeutta. Olen kuullut tapauksesta, jossa nuori äiti toimi edellä mainitulla tapaa ja myöhemmin löysi blogin, jossa toinen henkilö bloggasi nimimerkillä siten, että tämä oli kopioinut äidin blogista vauvakuvat ja esiintyi itse lapsen äitinä. Tätä äärimmäistä esimerkkitalannetta voisi verrata identiteetin varastamiseen. Tilanne kuvaa esimerkillisesti julkiselle blogialustalle yksityiselämän asettamisen ongelmallisuutta.

Useimmiten toisen puolesta itsemääräämisoikeuden käyttäminen ilmenee yksityisyyden piiriin kuuluvien tietojen luvattomana levittämisenä. Tilanne voi olla varsin ahdistava sille henkilölle, josta luvatta kirjoitetaan. Näin etenkin silloin, jos luvatta bloggaava blogga nimimerkin takaa. Bloggaajat usein kirjoittavat blogiin offline-maailmassa⁶⁶ havaitsemiaan tilanteita. Offline-maailmassa tapahtuneen havainnon vieminen online-maailmaan⁶⁷ eli julkaiseminen eroaa sen offline-maailmassa edelleen kertomisesta varsin radikaalisti. Tämä olisi bloggaajan pidettävä mielessä.

3.4 Nimimerkillä bloggaaminen

Käyttäjä voi toimia verkossa käyttäen omaa identiteettiään, eritasoisia käyttäjätunnuksia, nimimerkkiä⁶⁸ tai täysin ilman nimeä.⁶⁹ Verkkoviestinnän lisääntyessä myös nimimerkillä viestiminen on lisääntymässä.⁷⁰ Blogikirjoitukset

⁶⁵ Solove 2007, s. 200.

⁶⁶ Pesonen 2013, s. 242.

⁶⁷ Pesonen 2013, s.242.

⁶⁸ *Pseudonymiteetti*, erotuksena täysin nimettömänä toimimisesta. Asiasta lisää esimerkiksi Nicoll – Prins – van Dellen: *Digital anonymity and the Law*, 2003 (T.M.C. Asser Press).

⁶⁹ Liikenneministeriön julkaisu: *Yksityisyys ja sananvapaus tietoverkoissa 2/97*.

⁷⁰ Saarenpää (2) 2012, s.314.

ovat verkossa ilman omaa nimeä toimimisesta erinomainen esimerkki. Anonyymiys voidaan toteuttaa niin, ettei bloggaajan henkilöllisyys missään vaiheessa paljastu tai siten, että bloggaaja voidaan tarvittaessa jäljittää. Mahdollisuus anonyymiin mielipiteen ilmaisuun voidaan katsoa turvaavan sananvapauden toteutumista.⁷¹

Vuoden 1997 julkaisussaan yksityisyydestä ja sananvapaudesta tietoverkoissa liikenneministeriö linjasi, että jos käyttäjä halutaan saattaa vastuuseen toiminnastaan tietoverkoissa, on käyttäjän oltava selvitettävissä. Tuolloin verkkoviestintää välittävillä tahoilla ei Suomessa ollut velvollisuutta säilyttää tunnistamistietoja. Liikenneministeriö katsoi tunnistamistietojen keräämisjärjestelmän mahdollisessa käyttöön otossa olevan kyse merkittävästä asiasta yksityisyyden suojan kannalta. Tuolloin liikenneministeriö ehdotti lisäselvityksiä siitä, millä tasolla ja kenen toimesta tunnistamistietoja saisi tallentaa ja toisaalta siitä kuinka tietoverkon käyttäjien tietosuojaa voitaisiin tallentamisesta huolimatta turvata.⁷²

Mahdollisuus nimimerkillä ilmaisuus blogeissa edistää sananvapautta, kuitenkin Solove on nostanut esiin nimimerkillä bloggaamisen huonot puolet: se osaltaan edistää myös huonoa käyttäytymistä verkossa. Nimimerkillä on matalampi kynnyks kirjottaa vahingoittavia asioita ja levittää valheellisia juoruja.⁷³

Nyttemmin meillä on jo enemmän työkaluja saattaa nimimerkillä verkossa toimijoita ja bloggaajia vastuuseen siinä tilanteessa, jossa he loukkaavat toisen oikeutta. Kuitenkin eurooppalainen trendi sananvapauden vahvistumisesta saattaa heikentää entisestään viranomaistahojen mielenkiintoa toimia näissä tilanteissa. Solove korostaakin vaihtoehtoisten ja nopeiden prosessien luomista loukkaavan sisällön poistamiseksi verkosta.⁷⁴ Li toteaa totuuden olevan se, että anonyymien verkossa toimijan identiteetti on vaikeaa paljastaa, mutta ei mahdotonta.⁷⁵

⁷¹ Liikenneministeriön julkaisu: Yksityisyys ja sananvapaus tietoverkoissa 2/97.

⁷² Liikenneministeriön julkaisu: Yksityisyys ja sananvapaus tietoverkoissa 2/97.

⁷³ Solove 2007, s.140.

⁷⁴ Solove 2007, s. 195.

⁷⁵ Li 2008, s.105.

Oman kokemuksen mukaan palveluntarjoajat ovat useimmiten halukkaita poistamaan loukkaavan sisällön suhteellisen nopeasti. Pelisääntöjen luominen bloggajille (*"bloggaajien eettiset ohjeet"*), olisi kuitenkin järkevämpi ja tehokkaampi toimintamalli. Pelisäännöillä voitaisiin nopeuttaa loukkaavien sisältöjen poistamista jos bloggaajat itse pyynnöstä välittömästi poistaisivat tällaiset sisällöt. Palveluntarjoajan poistaessa kirjoituksen tai nimimerkin suojissa bloggaavan käyttäjätilin voi bloggaaja milloin tahansa jatkaa loukkaavaa kirjoittelua toisella nimimerkillä ja siten nykyisen mallin tehokkuudessa on puutteita.

4. Soveltuva sääntely

4.1 Kansalliset säännökset

Sosiaalisen mediassa on periaatteessa voimassa sama lainsäädäntö kuin offline-maailmassa. Virtuaalimaailman toimijana on ihminen, vaikka toiminta tapahtuukin elektronisesti tietokoneiden, tietoliikenneyhteyksien ja tietoverkkojen avulla.⁷⁶ Blogeihin soveltuvan sääntelyn kohdalla tarkasteltaviksi tulee perustuslaki, laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (13.6.2003/460), henkilötietolaki (22.4.1999/523), vahingonkorvauslaki (31.5.1974/412), rikoslaki (19.12.1889/39), pakkokeinolaki (22.7.2011/806) ja poliisilaki (22.7.2011/872). Tutkielman tekee erityisen ajankohtaiseksi vuoden 2014 alusta voimaan tulleet rikoslain 24 luvun muutokset. Tässä kohtaa onkin huomattava, että tutkielmaa tehdessä käytettävissä ollut oikeuskirjallisuus on laadittu rikoslain vanhan sanamuodon pohjalta.

Blogeihin ei sovellu sähköisen viestinnän tietosuojalaki 16.6.2004/516, sillä se soveltuu sellaisiin sosiaalisen median palveluissa käyttäjien kesken lähetettyihin viesteihin, joilla ei ole yleisöä. Yksityishenkilönä bloggaavan blogi muodostuu yleisölle suunnatuista verkkoviesteistä, joihin soveltuu laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä. Samoin blogin yhteydessä olevien

⁷⁶ Pesonen 2013, s. 242

kommenttien kohdalla, sillä ne ovat kaikkien luettavissa.⁷⁷ Asiasta lisää alla jaksossa 4.1.2.1.

4.1.1 Perusoikeudet

Perustuslain (PL) 12 §:ssä on säännös sananvapaudesta:

Sananvapaus ja julkisuus

Jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla.

Perustuslain (PL) 10 § sisältää säännöksen yksityiselämän suojasta:

Yksityiselämän suoja

Jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton.

Lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Lailla voidaan säätää lisäksi välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana.⁷⁸

Edellä esitetty PL 10§ on kansallinen toteutus EIS 8 artiklasta ja toisaalta nyttemmin myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7 artiklasta. Perustuslain sananvapaussäännöksen tarkoituksena on esitöiden mukaan taata kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä oleva vapaa mielipiteenmuodostus, avoin julkinen keskustelu, joukkotiedotuksen vapaa kehitys ja moniarvoisuus sekä mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin. Ydinajatukseltaan sananvapautta on perinteisesti pidetty poliittisena perusoikeutena.

Sananvapaus ei estä siihen sisältyvien oikeuksien rajoittamista jälkikäteiseen valvontaa perustuvalla sääntelyllä, kunhan sääntely täyttää perusoikeusrajoituksilta edellytettävät yleiset vaatimukset. Rajoitusten tulee olla täsmällisiä ja oikeasuhtaisia. Rajoituksilla ei saa puuttua perusoikeuden ytimeen, joten esimerkiksi pitkälle menevät väljät poliittisen ilmaisuvapauden käytön

⁷⁷ Pesonen 2013, s. 116-120.

kriminalisoinnit voivat olla sananvapauden kannalta ongelmallisia. Rikoslainsäädäntö on keino, jolla oikeusjärjestys on perinteisesti konkreettisemmin suojannut yksityiselämää. Perustuslain 10 §:n 1 momentin säännös yhdessä perustuslain 22 §:n kanssa edellyttääkin lainsäätäjän ylläpitävän tehokasta säännöksen turvaamien oikeushyvien suojaa⁷⁹

Perustuslain 22 §:

Perusoikeuksien turvaaminen

Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Lain säätämisvaiheessa perustuslainmukaisuuskontrollia käyttää perustuslakivaliokunta. Vuoden 1995 perusoikeusuudistuksessa poikkeuslaki-instituutiosta käytännössä luovuttiin ja luotiin seitsemän portaan testi, joka perusoikeuden rajoituksen tulee läpäistä:

1. Rajoituksesta tulee säätä lailla. Joissakin perusoikeuksissa on valmiina lakivaraus.
2. Rajoituksen tulee olla täsmällinen ja tarkkarajainen
3. Rajoitusperusteen tulee olla oikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttävä
4. Rajoitus ei saa puuttua perusoikeuden ydinalueeseen
5. Rajoituksen on oltava suhteessa yhteiskunnalliseen intressiin ja tavoiteltuun oikeushyvään nähden
6. Oikeusturvan tulee rajoituksesta huolimatta toteutua
7. Rajoitus ei saa aiheuttaa ristiriitaa suhteessa Suomea velvoittaviin ihmisoikeusvelvoitteisiin⁸⁰

Esitetty testi ei ole tyhjentävä mutta siitä poikkeavia tai uusia kriteerejä ei ole esitetty ja se on saanut perusoikeudesta poikettaessa keskeisen aseman eräänlaisena tarkastuslistana.⁸¹

⁷⁹ Perustuslakivaliokunnan lausunto 16/2013 vp, (ei sivunumerointia).

⁸⁰ Neuvonen (3) 2014, s.32.

⁸¹ Neuvonen (3) 2014, s.32-33.

4.1.2 Lainsäädäntö

4.1.2.1 Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä

Sananvapauden käyttämistä joukkoviestinnässä säännellään sitä koskevassa laissa, jäljempänä joukkoviestinnän sananvapauslaki. Oikeuskirjallisuudessa laista on käytetty paljolti lyhennettä sananvapauslaki mutta tutkielmassa en tuota lyhennettä käytä, koska sananvapaus on joukkoviestinnän sananvapautta merkittävästi suurempi kokonaisuus. Vaikka blogi ei ole toimituksellinen julkaisu soveltuvat siihen osin joukkoviestinnän sananvapauslain säännökset. Joukkoviestinnän sananvapauslain sanotaan lähentäneen mediaa ja tavallisia kansalaisia oikeudellisesta näkökulmasta. Joukkoviestinnän sananvapauslaki nimittäin rinnastaa yksittäisen verkossa toimijan osin mediaan.⁸²

Joukkoviestinnän sananvapauslain 3 §:ssä on määritelty sen soveltamisala. *Yksityisen henkilön pitäessä yllä sähköisen viestintäverkon kotisivua häneen sovelletaan vain 12, 14, 16, 18, 19, 22 ja 24 §:ää.* Mielestäni blogi voidaan katsoa kotisivuksi vaikka se olisikin valmiilla alustalla. Soveltuvuuden arvioinnissa on mielestäni olennaista se, että bloggaaja pitää yllä blogia. Johtopäätökseni mukaan bloggaajaa koskevat pykälät ovat joukkoviestinnän sananvapauslain luvussa 4, 5 ja 6.

Joukkoviestinnän sananvapauslain 4 luku koskee vastuuta julkaistun viestin sisällöstä. Joukkoviestinnän sananvapauslain 4 luvun 12 § säättää rikoksen tekijän ja osallisen vastuusta. Joukkoviestinnän sananvapauslain 12 §:n mukaan yleisön saataville toimitetun viestin sisältöön perustuvasta rikoksesta vastaa se, jota rikoslain (39/1889) mukaan on pidettävä rikoksen tekijänä tai siihen osallisena. Saman luvun 14 § asettaa sen, joka on saattanut viestin yleisön saataville vahingonkorvauslain mukaiseen vastuuseen. 14 §:n mukaan yleisön saataville toimitetun viestin sisällöstä aiheutuneen vahingon korvaamisesta on voimassa, mitä vahingonkorvauslaissa (412/1974) säädetään. Bloggaajan vahingonkorvausvastuuta käsittelem tarkemmin jaksossa 4.1.2.4.

⁸² Saarenpää 2012, s.530.

Joukkoviestinnän sananvapauslain soveltamisalan ja verkkoviestin käsitteen kannalta ratkaiseva on määritelmän *joukkoviestintään* viittaava osa eli se, että *viesti on toimitettu yleisön saataville*. Lakiehdotuksen tarkoittamia verkkoviestejä olisivat siten paitsi televisio- ja radio-ohjelmat myös kaikki sähköisen tietoverkon palvelinten yleisölle avoimet sivut tai tiedostot. Verkkoviesti voisi olla myös esimerkiksi puhelimen avulla kuunneltava äänite. Myös blogien yhteydessä olevat kommentit kuuluvat joukkoviestinnän sananvapauslain soveltamisalaan, sillä HE 54/2002 mukaan verkkoviestejä ovat *myös yleisölle avoimissa keskustelu- ja uutisryhmissä suullisesti tai tekstinä esitetyt puheenvuorot*. Olennaista blogien kohdalla on myös se, että blogi on erilaisten hakukoneiden välityksellä helposti löydettävissä, vaikka sillä ei olisikaan suurta lukijamäärää. Hallituksen esityksen mukaan *verkkoviestejä nimittäin ovat myös sellaiset viestit, joita ei varsinaisesti ole toimitettu yleisölle, mutta joiden osoitteesta tietoverkossa samoin kuin viestin sisällöstä yleisö voi erilaisten hakuohjelmien avulla saada tiedon*. Tämän arviointi on maailmalla tullut kyseeseen esimerkiksi kun bloggaajat ovat työnantajan päätyessä lukemaan heidän päiväkirjanomaista blogiaan todenneet, etteivät olleet tarkoittaneet blogata kuin lähipiirilleen. Verkkoviestin muodolla ei ole joukkoviestinnän sananvapauslain soveltamisalan kannalta merkitystä. Vastaanotettavaksi tarkoitettu viesti voi olla *tekstin, äänen tai kuvan kuin näiden yhdistelmienkin muodossa*. Näitä kaikkia muotoja bloggaajat yleisesti blogeissa käyttävät.⁸³ Yksityishenkilön pitämä blogi ei siis ole verkkojulkaisu vaan verkkoviesti.⁸⁴

Joukkoviestinnän sananvapauslain 4 luvun 16 § koskee lähdesuojaa ja oikeutta anonyymiin ilmaisuun. 16 § nojalla myös bloggaajalla on oikeus olla ilmaisematta, kuka on antanut viestin sisältämät tiedot. Näin siis lähdesuoja ulottuu yksityiseen henkilöön kotisivun ylläpitäjänä.⁸⁵ Joukkoviestinnän sananvapauslain 5 luku koskee pakkokeinoja. Tästä luvusta blogeja koskevat pykälät ovat 18 ja 19. Joukkoviestinnän sananvapauslaki 5:18 on tullut voimaan vuonna 2011 HE:286/2010:llä ja se koskee verkkoviestin jakelun

⁸³ HE 54/2002 vp, s.43-44.

⁸⁴ Niiranen & Sotamaa & Tiilikka 2013, s. 19-20.

⁸⁵ Saarenpää (2) 2012, s. 315.

keskeyttämismääräystä. Tämä pykälä koskee mielestäni bloggeja olennaisesti. Pykälä on varsin pitkä selittää auki ja tutkielman rajoitetun sivumäärän vuoksi liitän sen alle:

Joukkoviestinnän sananvapauslaki 18 §

Tuomioistuimien voi syyttäjän, tutkinnanjohtajan tai asianomistajan hakemuksesta määrätä julkaisijan tai ohjelmatoiminnan harjoittajan taikka lähettimen, palvelimen tai muun sellaisen laitteen ylläpitäjän keskeyttämään julkaistun verkkoviestin jakelun, jos viestin sisällön perusteella on ilmeistä, että sen pitäminen yleisön saatavilla on säädetty rangaistavaksi. Tuomioistuimen on käsiteltävä hakemus kiireellisenä. Ennen määräyksen antamista tuomioistuimen on varattava sille, jolle määräystä on haettu annettavaksi, ja verkkoviestin lähettäjälle tilaisuus tulla kuulluksi, jollei asian kiireellisyys välttämättä muuta vaadi.

Tuomioistuimen määräys on annettava tiedoksi myös edellä tarkoitettuna määräaikana esittämästä vaatimuksesta pidentää tätä määräaika enintään kolmella kuukaudella.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu määräys raukeaa, jollei kolmen kuukauden kuluessa sen antamisesta nosteta syytetty määräyksen kohteena olevan viestin sisältöön perustuvasta rikoksesta, esitetä 22 §:ssä tarkoitettua vaatimusta tai nosteta kannetta viestin sisällöstä aiheutuneen vahingon korvaamisesta.

Sillä, jolle on annettu määräys keskeyttää verkkoviestin pitäminen yleisön saatavilla, samoin kuin verkkoviestin lähettäjällä on oikeus hakea keskeyttämismääräyksen kumoamista siinä tuomioistuimessa, jossa määräys on annettu. Määräyksen kumoamista koskevan asian käsittelyssä noudatetaan, mitä oikeudenkäymiskaaren 8 luvussa säädetään. Tuomioistuin huolehtii kuitenkin tarpeellisista toimenpiteistä syyttäjän kuulemiseksi. Kumoamista on haettava 14 päivän kuluessa siitä, kun hakija on saanut tiedon määräyksestä. Verkkoviestiä ei saa saattaa uudelleen yleisön saataville kumoamista koskevan asian käsittelyn ollessa vireillä, ellei asiaa käsittelevä tuomioistuin toisin määrää. Myös syyttäjällä on oikeus hakea muutosta päätökseen, jolla määräys on kumottu.

Tuomioistuin voi syyttäjän tai asianomistajan vaatimuksesta antaa 1 momentissa tarkoitettua määräyksen myös käsitellessään julkaistun viestin sisältöön perustuvaa syytettyä, vaatimusta 22 §:n mukaisen seuraamuksen määräämisestä tai kannetta viestin sisällöstä aiheutuneen vahingon korvaamisesta. Tässä tarkoitettuun määräykseen ei saa hakea erikseen muutosta valittamalla.

Joukkoviestinnän sananvapauslain 19 § säätää 18 §:ssä tarkoitettussa asiassa toimivaltaisesta tuomioistuimesta. Joukkoviestinnän sananvapauslain 6 luku säätää seuraamuksista ja syyteoikeudesta. Sen osalta bloggeja koskevat pykälät ovat 22 § ja 24 §. Näistä menettämisseuraamusta ja verkkoviestin hävittämismääräystä koskeva 22 § on blogien kannalta varsin olennainen. Sen mukaan viestin sisältöön liittyvää menettämisseuraamusta käsiteltäessä noudatetaan mitä rikoslain luvussa 10 säädetään. Anonyymien bloggaajan kannalta

on lisäksi olennainen 22 §:n sisältämä sääntely siitä, että menettämisseuraamus voidaan määrätä myös, vaikka viestin sisältöön perustuvan rikoksen tekijää ei saada selville. Keskeinen osa tätä pykälää on sen 3 momentti, jonka mukaan tuomioistuin voi määrätä sisällöltään *lainvastaiseksi todetun verkkoviestin poistettavaksi yleisön saatavilta ja hävitettäväksi*. Joukkoviestinnän sananvapauslain 6 luvun 24 § pykälä säättää valtakunnansyyttäjän oikeudesta nostaa syyte viestin sisältöön perustuvasta rikoksesta, jos kyse on virallisen syytteen alaisesta päätoimittajarikkomuksesta, joten 24 pykälä ei blogeihin sovellu. Verkkoviestin laatijalle kun ei päätoimittajaa tarvitse nimetä.⁸⁶

4.1.2.2 Henkilötietolaki

Henkilötietolakia (22.4.1999/523) voidaan soveltaa sellaisiin blogeihin, jotka sisältävät henkilötietoja, vaikka blogi ei varsinaisesti muodostaisikaan henkilörekisteriä.⁸⁷ Toisinaan blogi voi muodostaa henkilörekisterin ja tällöin henkilötietolain säännökset tietenkin blogiin soveltuvat. On käytännössä harvinaista, ettei blogi sisältäisi minkäänlaisia henkilötietoja. Henkilötietolain henkilötiedon määritelmä on käyttökelpoinen määriteltäessä sitä, mikä on toisesta henkilöstä blogissa julkaistu henkilötieto. Määritelmä auttaa hahmottamaan millainen tieto kuuluu yksityisyyden suojan piiriin. Henkilötietolain 3 §:n 1 momentin mukaan laissa tarkoitetaan henkilötiedolla *kaikenlaisia luonnollista henkilöä taikka hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavia merkintöjä, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskeviksi*.⁸⁸

Arvioitaessa onko kyseessä henkilötietolain tarkoittama henkilötieto keskeinen tekijä, on se, onko henkilö tunnistettavissa tiedon perusteella.⁸⁹ Käsite tulee ymmärtää mahdollisimman laajasti. Henkilötieto on yksinkertaisimmillaan esimerkiksi henkilötunnus tai sormenjälki, koska ne voidaan yksiselitteisesti tunnistaa yhtä luonnollista henkilöä koskeviksi. Kuitenkin henkilötiedoksi voidaan katsoa myös katsoa esimerkiksi tietokoneen tai muun päätelaitteen IP-

⁸⁶ Pesonen 2013, s.117.

⁸⁷ HE 96/1998 vp, (ei sivunumerointia).

⁸⁹ Vanto 2011, s.23

osoite, auton rekisterikilpi, päätelaitteelle asetettu evästetiedosto, selainhistoria, valokuva, paikannustieto, sähköpostiosoite, takuukortti, kaupan bonusostohistoria, tai jopa katuosoite, jos tieto voidaan tunnistaa tiettyä luonnollista henkilöä koskevaksi.⁹⁰

Tietosuojavaltuutetun toimisto on noteerannut blogit julkaisemalla Internet-sivuillaan oppaan ”*Blogi - Mikä se on?*”. Neljän sivun mittainen opas on julkaistu vuonna 2010 ja siinä nimensä mukaisesti selitetään mikä blogi on. Oppaassa todetaan, että bloggajalla on laillinen velvollisuus huolehtia, ettei hän itse eivätkä muutkaan esitä blogissa asiattomia tietoja. Oppaassa linjataan seuraavaa: ”*Jos blogissasi kerätään henkilötietoja tai siellä kommentoijista jää tunnistettavia jälkiä, niiden käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia.*”⁹¹ Oppaan mukaan bloggaajan tulisi ennen bloggaamisen aloittamista selvittää blogialustan palveluntarjoajan tietosuojaperiaatteet, se miten blogi lopetetaan ja miten blogia koskevat tiedot hävitetään. Mikäli blogin ylläpidon yhteydessä kertyy henkilötietoja, bloggaajan tulee blogin yhteydessä kertoa, mitä tietoja kertyy ja miten tietoja kertyy, miten niitä käsitellään ja säilytetään ja vielä kenelle niitä luovutetaan.⁹²

Blogi ei siis pääsäännön mukaan itsessään muodosta henkilörekisteriä, mutta sen yhteyteen kirjoitetuista kommentteista saattaa tietosuojavaltuutetun toimiston näkemyksen mukaan sellainen joissakin tapauksissa syntyä. Vaikka blogi ei henkilörekisteriä muodostaisi, soveltuu blogiin henkilötietolaki jos se sisältää henkilötietoja. Bloggaajan on tällöin noudatettava henkilötietolain rekisterinpitäjää koskevia velvollisuuksia. Nämä velvollisuudet on säädetty henkilötietolain 2 luvussa.

Henkilörekisterin tai muuten henkilötietoja sisältävän blogin bloggaajan tulee noudattaa henkilötietolain 5-10 §: ien velvoitteita. Erikseen korostusta vaativa velvoite näistä on 10 § sisältämä velvollisuus laatia rekisteriseloste. Bloggaajan tulee myös käsitellä henkilötietoja huolellisesti (5 §) ja suunnitellusti (6§) ja vain suunniteltuun tarkoitukseen (7 §). Bloggaajan tulee käsitellä vain tarpeellisia

⁹⁰ Vanto 2011, s.22.

⁹¹ Tietosuojavaltuutetun toimiston opas 27.07.2010, s.3.

⁹² Tietosuojavaltuutetun toimiston opas 27.07.2010, s.3.

tietoja ja toisaalta tietojen tulee olla virheettömiä (9 §). Henkilötietojen käsittelyn yleisistä edellytyksistä katson blogien kohdalla tärkeimmäksi henkilötietolain 8:1.1 kohdan, jonka mukaan henkilötietoja saa käsitellä vain rekisteröidyn yksiselitteisellä suostumuksella. Soveltuvat pykälät alla:

5 § Huolellisuusvelvoite

*Rekisterinpitäjän tulee käsitellä henkilötietoja laillisesti, noudattaa **huolellisuutta** ja **hyvää tietojenkäsittelytapaa** sekä toimia muutoinkin niin, ettei rekisteröidyn yksityiselämän suojaa ja muita yksityisyyden suojan turvaavia perusoikeuksia rajoiteta ilman laissa säädettyä perustetta. Sama velvollisuus on sillä, joka itsenäisenä elinkeinon- tai toiminnanharjoittajana toimii rekisterinpitäjän lukuun.*

6 § Henkilötietojen käsittelyn suunnittelu

*Henkilötietojen käsittelyn tulee olla **asiallisesti perusteltua** rekisterinpitäjän toiminnan kannalta. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset sekä se, mistä henkilötiedot säännönmukaisesti hankitaan ja mihin niitä säännönmukaisesti luovutetaan, on määriteltävä ennen henkilötietojen keräämistä tai muodostamista henkilörekisteriksi. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus tulee määritellä siten, että siitä ilmenee, minkälaisten rekisterinpitäjän tehtävien hoitamiseksi henkilötietoja käsitellään.*

7 § Käyttötarkoitussidonnaisuus

*Henkilötietoja saa käyttää tai muutoin käsitellä **vain tavalla, joka ei ole yhteensopimaton 6 §:ssä tarkoitettujen käsittelyn tarkoitusten kanssa**. Myöhempiä henkilötietojen käsittelyä historiallista tutkimusta taikka tieteellistä tai tilastotarkoitusta varten ei pidetä yhteensopimattomana alkuperäisten käsittelyn tarkoitusten kanssa.*

8 § Käsittelyn yleiset edellytykset

Henkilötietoja saa käsitellä ainoastaan:

- 1) rekisteröidyn yksiselitteisesti antamalla **suostumuksella**;*
- 2) rekisteröidyn toimeksiannosta tai sellaisen sopimuksen täytäntöönpanemiseksi, jossa rekisteröity on osallisena, taikka sopimusta edeltävien toimenpiteiden toteuttamiseksi rekisteröidyn pyynnöstä;*
- 3) jos käsittely yksittäistapauksessa on tarpeen rekisteröidyn elintärkeän edun suojaamiseksi;*
- 4) jos käsittelystä säädetään laissa tai jos käsittely johtuu rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tai sen nojalla määrätystä tehtävästä tai velvoitteesta;*
- 5) jos rekisteröidyillä on asiakas- tai palvelussuhteen, jäsenyyden tai muun niihin verrattavan suhteen vuoksi asiallinen yhteys rekisterinpitäjän toimintaan (yhteysvaatimus);*

6) jos kysymys on konsernin tai muun taloudellisen yhteenliittymän asiakkaita tai työntekijöitä koskevista tiedoista ja näitä tietoja käsitellään kyseisen yhteenliittymän sisällä;

7) jos käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän toimeksiannosta tapahtuvaa maksupalvelua, tietojenkäsittelyä tai muita niihin verrattavia tehtäviä varten;

8) jos kysymys on henkilön asemaa, tehtäviä ja niiden hoitoa julkisyhteisössä tai elinkeinoelämässä kuvaavista yleisesti saatavilla olevista tiedoista ja näitä tietoja käsitellään rekisterinpitäjän tai tiedot saavan sivullisen oikeuksien ja etujen turvaamiseksi; tai

9) jos tietosuojalautakunta on antanut käsittelyyn 43 §:n 1 momentissa tarkoitetun luvan.

Henkilötietojen luovuttaminen voi tapahtua 1 momentin 5 kohdan nojalla vain, jos henkilötiedon luovuttaminen kuuluu tavanomaisena osana kysymyksessä olevan toiminnan harjoittamiseen edellyttäen, että tarkoitus, johon tiedot luovutetaan, ei ole yhteensopimaton henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen kanssa ja että rekisteröidyn voidaan olettaa tietävän henkilötietojen tällaisesta luovuttamisesta.

Arkaluonteisten henkilötietojen ja henkilötunnuksen käsittelystä säädetään 3 luvussa. Henkilötietojen käsittelystä erityisiä tarkoituksia varten säädetään 4 luvussa.

Oikeudesta saada tieto ja muusta henkilötietojen luovuttamisesta viranomaisen henkilörekisteristä on voimassa, mitä viranomaisten asiakirjojen julkisuudesta säädetään.

9 § Tietojen laatua koskevat periaatteet

Käsiteltävien henkilötietojen tulee olla määritellyn henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen kannalta tarpeellisia (**tarpeellisuusvaatimus**).

Rekisterinpitäjän on huolehdittava siitä, ettei virheellisiä, epätäydellisiä tai vanhentuneita henkilötietoja käsitellä (**virheettömyysvaatimus**). Rekisterinpitäjän velvollisuutta arvioitaessa on otettava huomioon henkilötietojen käsittelyn tarkoitus sekä käsittelyn merkitys rekisteröidyn yksityisyyden suojalle.

10 § Rekisteriseloste

Rekisterinpitäjän on **laadittava henkilörekisteristä rekisteriseloste**, josta ilmenee:

1) rekisterinpitäjän ja tarvittaessa tämän edustajan nimi ja yhteystiedot;

2) henkilötietojen käsittelyn tarkoitus;

3) kuvaus rekisteröityjen ryhmästä tai ryhmistä ja näihin liittyvistä tiedoista tai tietoryhmistä;

4) mihin tietoja säännönmukaisesti luovutetaan ja siirretäänkö tietoja Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle; sekä

5) kuvaus rekisterin suojauksen periaatteista.

Rekisterinpitäjän on pidettävä rekisteriseloste jokaisen saatavilla. Tästä velvollisuudesta voidaan poiketa, jos se on välttämätöntä valtion turvallisuuden, puolustuksen tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vuoksi, rikosten ehkäisemiseksi tai selvittämiseksi taikka verotukseen tai julkiseen talouteen liittyvän valvontatehtävän vuoksi.

Henkilötietolain 6 luvussa on sääntely rekisteröidyn oikeuksista. Blogien kohdalla nämä oikeudet on hyvä muistaa. Tutkielman aiheenrajoituksen kannalta keskeisemmiksi katson edellä esitetyt velvollisuudet, sillä laajaa henkilörekisteriä blogi harvoin muodostaa. Nostan esiin kuitenkin yhden keskeisen rekisteröidyn oikeuden, joka on henkilötietolain 26 §:n tarkastusoikeus. Bloggaajan on annettava tarkastusoikeuteen vedotessa pyydettävät tiedot.

26 § Tarkastusoikeus

*Jokaisella on salassapitosäännösten estämättä oikeus tiedon etsimiseksi tarpeelliset seikat ilmoitettuaan saada tietää, **mitä häntä koskevia tietoja henkilörekisteriin on talletettu tai, ettei rekisterissä ole häntä koskevia tietoja.** Rekisterinpitäjän on samalla ilmoitettava rekisteröidylle rekisterin säännönmukaiset **tietolähteet** sekä, mihin rekisterin tietoja käytetään ja säännönmukaisesti luovutetaan. Silloin kun on kysymys 31 §:ssä tarkoitetusta automatisoidusta päätöksestä, rekisteröidyllä on oikeus saada tieto myös tietojen automaattiseen käsittelyyn liittyvistä toimintaperiaatteista.*

Ajankohtaista -jaksossa tutkielman loppupuolella palaan vielä lyhyesti hankkeeseen, jonka on määrä merkittävästi parantaa rekisteröidyn oikeuksia Euroopan unionin tasolla.

4.1.2.3 Rikoslaki

Perustuslain 8 §:ssä vahvistettu rikosoikeudellinen laillisuusperiaate sisältää vaatimuksen sääntelyn täsmällisyydestä:

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate

Ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty.

Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen mukaan kunkin rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava laissa riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti

rangaistavaa. Rikosoikeudellisen sääntelyn yhteydessä on otettava huomioon myös suhteellisuusvaatimus perusoikeusrajoitusten yleisenä edellytyksenä. Rangaistusseuraamuksen ankaruuden tulee olla oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen. Rangaistusjärjestelmän on lisäksi kokonaisuudessaan täytettävä suhteellisuuden vaatimukset.⁹³

Rikoslain 1 luvun 10 § 1 momentti säättää rikoksen tekopaikasta: Rikos katsotaan tehdyksi sekä siellä, missä rikollinen teko suoritettiin, että siellä, missä rikoksen tunnusmerkistön mukainen seuraus ilmeni. Näin ollen on selvää, että sosiaalisen median palvelussa eli siten myös blogeissa ilmeneviä, suomalaiselle yleisölle suunnattuja, Suomessa tehtyjä tai Suomessa esiin tulleita rikoksia voidaan tutkia ja saattaa syytteeseen Suomessa.⁹⁴ Cornils on todennut, että Internetissä ilmenneen ilmaisurikoksen tekopaikan määrittämiseksi tulee huomioida tekijän fyysinen sijaintipaikka ja sen palvelimen sijaintipaikka, johon tekijä tarkoituksellisesti ja kontrolloidusti tallentaa tietoja. Sillä, että tekijä itse ohjaa tapahtumainkulkua, on tässä arvioissa keskeinen merkitys.⁹⁵

Tutkimusongelman verkkomaailmaan sidonnaisuuden vuoksi voisi helposti ajatella rikosoikeudellisen sääntelyn osalta tulevan sovellettaviksi rikoslain RL (39/1889) 38 luvun tieto- ja viestintärikokset. Näin ei kuitenkaan ole vaan paremmin soveltuva sääntely löytyy RL 24 luvusta, jossa on kriminalisoitu yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaaminen. Yksityisyyden suojan määrittämiseen blogikirjoituksissa soveltuu yksityiselämää loukkaava tiedon levittämisen ja kunnianloukkauksen rikostunnusmerkistöt RL 24:8, 24:8a, 24:9 ja 24:10. Rikoslain 24 luku on uudistunut 1.1.2014 hallituksen esityksen 19/2013 johdosta tässä tutkielmassa tarkasteltavien sananvapausrikostenkin osalta merkittävästi. Ensinnäkin uudistuksessa yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen jaettiin perus- ja törkeään tekomuotoon, toiseksi törkeän kunnianloukkauksen ankaroittamisperusteena poistettiin rikoksen tekeminen joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai muuten toimittamalla tieto tai vihjaus

⁹³ Perustuslakivaliokunnan lausunto 16/2013 vp, (ei sivunumerointia).

⁹⁴ Pesonen 2013, s. 214.

⁹⁵ Cornils 1999, s.713.

lukuisten ihmisten saataville ja kolmanneksi molempiin säännöksiin lisättiin rangaistavuutta rajoittava *uusi punnintasäännös*⁹⁶.

Uudistuksen taustalla oli Euroopan Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö ja sen Suomelle langettamat sananvapaustuomiot. Rikoslainsäädäntöä muutettaessa taustalla vaikuttavat aina myös kriminalisointiperiaatteet.⁹⁷ Suomi on saanut Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta useita langettavia sananvapaustuomioita, joissa ihmisoikeustuomioistuin on katsonut Suomen rikoslain sananvapaussäännöksiä soveltaessaan loukanneen Euroopan ihmisoikeussopimuksen sananvapautta turvaavaa 10 artiklaa. Langettavia tuomioita käsittelen jäljempänä jaksoissa 5.2.1 ja 5.2.2. Sananvapausrikosäännöksiä muutettiin niin, että niiden soveltaminen on jatkossa linjassa EIT:n ratkaisukäytännön kanssa.⁹⁸ Hallituksen esityksellä 19/2013 esitetyt muutokset korostavat sananvapauden asemaa perusoikeutena ja kaventavat jonkin verran yksityisyyden suojaa. Sananvapausrikoksista säädettyjä rangaistuksia lievennettiin, muissa kuin rasistisissa rikoksissa. Sananvapausrikoksia koskevien esitysten ohella rikoslakiin lisättiin HE 19/2013 johdosta myös vainoamisen kieltävä rangaistussäännös ja lisäksi viestintärauhan rikkominen kriminalisoitiin. Selostan näiden kahden uuden rikostunnusmerkistön sisällön vain lyhyesti ajankohtaisia hankkeita käsittelevässä jaksossa kuusi, sillä ne eivät sisälly tutkimusongelman asetteluun.

HE 19/2013 uudistukset ovat blogien kannalta varsin mielenkiintoisia. Hallituksen esitys tulee olennaisesti vaikuttamamaan yksityisyyden suojan laajuuteen blogikirjoituksissa. EIT on pitänyt vankeusrangaistusuhkaa sananvapausrikoksissa sananvapauden kanssa yhteensopivana vain poikkeuksellisissa tilanteissa, minkä vuoksi yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämistä ja kunnianloukkausta koskeviin rikoslain rangaistussäännöksiin esitettiin tehtäväksi muutoksia. Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämistä koskeva kriminalisointi jaettiin tavalliseen ja törkeään tekemuotoon.

⁹⁶ Perustuslakivaliokunnan lausunto 16/2013 vp, (ei sivunumerointia).

⁹⁷ Melander 2008, s.172.

⁹⁸ Perustuslakivaliokunnan lausunto 16/2013 vp, (ei sivunumerointia).

Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen ja kunnianloukkauksen perustekomuodoissa rangaistusuhkana on nykyisin sakkoa. Molempiin säännöksiin lisättiin *rangaistavuutta rajoittava uusi lauseke*. Lausekkeiden mukaan tällaisena rikoksena *ei pidetä yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, jos sen esittäminen huomioon ottaen sen sisältö, muoto, toisten oikeudet sekä muut olosuhteet, ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä*. Uudet momentit ovat RL 24:8.3 sekä RL 24:9.4. Törkeään kunnianloukkauksen ankaroittamisperusteena ei enää ole rikoksen tekeminen joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai muuten toimittamalla tieto tai vihaus lukuisten ihmisten saataville, joten julkisella alustalla oleva blogi ei enää ole ajateltavissa automaattiseksi törkeään kunnianloukkaukseen johtavaksi ankaroittamisperusteeksi. Sananvapausrikoksia koskeva syyteoikeusjärjestely puolestaan säilyi uudistuksista huolimatta ennallaan.⁹⁹ Nyt voimaan tulleen sääntelyn on esitetty vähentävän vankeusrangaistuksen käyttöä sananvapausrikoksissa ja nostavan jonkin verran rangaistavuuden kynnystä.¹⁰⁰

Tässä jaksossa rikostunnusmerkistöjen avaamiseksi käyttämäni oikeuskirjallisuus on kirjoitettu ennen hallituksen esitystä 19/2013 ja siitä johtuneita vuoden 2014 alusta voimaan saatettuja rikoslain muutoksia. Näin ollen lähitulevaisuudessa oikeuskirjallisuudessa saatetaan luoda tässä tutkielmassa esitetystä eriäviä tulkintoja rikoslain blogikirjoituksiin soveltuvia tunnusmerkistöjä koskien.

Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen rangaistavuutta tarkastellessa on huomattava, että kysymyksessä on nimenomaan yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen, eikä yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen, kuten nimikettä usein virheellisesti kutsutaan. Nimenomaan yksityiselämää koskeva tiedon levittäminen on loukkaavaa, eikä siten rikostunnusmerkistön täyttymisen edellytyksenä ole se, että levitetty tieto välttämättä olisi loukkaavaa.¹⁰¹ RL 24:8 ja 24:8a siis edellyttävät tiedon levittämisen olevan vahinkoa tuottava tai loukkaava, jolloin itse tiedon sisältöön ei voida suoraan ottaa kantaa vaan on huomioitava

⁹⁹ HE 19/2013, s.31- 32.

¹⁰⁰ HE 19/2013, s.32.

¹⁰¹ Tiilikka 2008, s.24-25.

seuraukset.¹⁰² RL 24:8 yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä on perinteisesti käytetty oikeuskirjallisuudessa nimitystä *intimiteettisuoja*säännös, sillä se suojaa yksityisyyttämme joukkoviestinnässä. Yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä rangaistaan sitä, joka oikeudettomasti joukkotiedotusvälinettä käyttämällä *tai muuten toimittamalla lukuisten ihmisten saataville esittää toisen yksityiselämästä tiedon, vihjauksen tai kuvan siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa*. Saman pykälän toisessa momentissa on poliitikkoja ja muita vallankäyttäjiä koskeva poikkeussäännös.¹⁰³ Poikkeussäännöksen mukaan Yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä ei pidetä sellaisen yksityiselämää koskevan tiedon, vihjauksen tai kuvan esittämistä politiikassa, elinkeinoelämässä tai julkisessa virassa tai tehtävässä taikka näihin rinnastettavassa tehtävässä toimivasta, jos esittäminen on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi ja jos tieto voi vaikuttaa henkilön toiminnan arviointiin mainitussa tehtävässä. *Sietokynnystä siis nostaa julkinen tehtävä, tämän tehtävän hoidon arvioinnin mahdollisuus ja asian yhteiskunnallinen merkittävyys*. Pykälän kolmantena momenttina on vuoden 2014 alusta voimaan tullut uusi poikkeussäännös. RL 24:8.3 mukaan yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä ei pidetä *yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua*, jos tällaisen ilmaisun sisältö, toisten oikeudet ja muut olosuhteet eivät selvästi ylitä, sitä mitä voidaan pitää hyväksyttävänä. Uusi kolmas momentti korostaa mielestäni tuomioistuimen harkintavaltaa, sillä hyväksyttävyyden ylittäminen jää tuomioistuimen harkintaan ja toisaalta oikeuskäytännössä luotavaksi.

Rikoslain 24 luvun yksityiselämää loukkaavaa tiedon levittämistä koskevat 8 § ja uusi 8a § kokonaisuudessaan alla:

8 § (13.12.2013/879) Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen

Joka oikeudettomasti

1) joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai

¹⁰² Neuvonen (2) 2013, s. 224.

¹⁰³ Arponen 2010, s.61.

2) *muuten toimittamalla lukuisten ihmisten saataville*

esittää toisen yksityiselämästä **tiedon, vihjauksen tai kuvan** siten, että teko on **omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä** loukatulle taikka häneen kohdistuvaa **halveksuntaa**, on tuomittava yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä **sakkoon**.

Yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä **ei pidetä** sellaisen yksityiselämää koskevan tiedon, vihjauksen tai kuvan esittämistä **politiikassa, elinkeinoelämässä tai julkisessa virassa tai tehtävässä taikka näihin rinnastettavassa tehtävässä toimivasta, joka voi vaikuttaa tämän toiminnan arviointiin mainitussa tehtävässä**, jos esittäminen on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi.

Yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä **ei myöskään pidetä yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua**, jos sen esittäminen, huomioon ottaen sen sisältö, toisten oikeudet ja muut olosuhteet, ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

8 a § (13.12.2013/879) Törkeä yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen

Jos yksityiselämää loukkaavassa tiedon levittämisessä aiheutetaan **suurta kärsimystä tai erityisen suurta vahinkoa ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä**, rikoksentehtyjä on tuomittava törkeästä yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä **sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi**.

RL 24 luvun 9 ja 10 §:ssä säädetään **kunnianloukkauksesta**. RL 24:9 on **kunnianloukkauksen perustunnusmerkistö**, jonka mukaan se joka esittää toisesta **valheellisen tiedon tai vihjauksen** siten, että teko on omiaan aiheuttamaan **vahinkoa tai kärsimystä** loukatulle taikka häneen kohdistuvaa **halveksuntaa**, taikka **muuten halventaa toista**, on tuomittava **kunnianloukkauksesta**. Kunnianloukkauksesta tuomitaan myös se, joka esittää **kuolleesta henkilöstä valheellisen tiedon tai vihjauksen** siten, että teko on omiaan aiheuttamaan **kärsimystä ihmiselle, jolle vainaja oli erityisen läheinen**.

Blogien kohdalla voi tulla kyseeseen myös RL 24:10 oleva **kunnianloukkauksen törkeä tekemuoto** jos 9 §:n 1 momentissa tarkoitettussa **kunnianloukkauksessa rikoksella** aiheutetaan **suurta kärsimystä** taikka **erityisen suurta vahinkoa** ja **kunnianloukkaus on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä**. On siis huomattava että **kunnianloukkausrikoksen kvalifioiminen törkeäksi kunnianloukkaukseksi ei**

enää perustu siihen, että rikos tehdään joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai muuten toimittamalla tieto tai vihjaus lukuisten ihmisten saataville.¹⁰⁴

Vankeusrangaistusuhka sisältyy vain yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen ja kunnianloukkauksen törkeisiin tekemuotoihin (RL 24:8 a ja 10). Näissä tekemuodoissa edellytetään, että rikoksella on aiheutettu suurta kärsimystä tai erityisen suurta vahinkoa ja että rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Perustekemuotojen (RL 24:8 ja 24:9) kohdalla rangaistus on sakkoa. Perustuslakivaliokunta kuitenkin korostaa tarvetta ottaa RL 24:8a ja 24:10 törkeiden tekemuotojen soveltamiskäytännössä huomioon Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö vankeusrangaistukseen tuomitsemisessa. EIT:n käytännön mukaan vankeusrangaistus voi sananvapausrikoksessa tulla kyseeseen vain poikkeuksellisesti, erityisesti kun toisen henkilön perusoikeuksia on vakavasti loukattu.¹⁰⁵

Rikoslain 24 luvun kunnianloukkausta koskevat pykälät 9§ ja 10§ vuoden 2014 alusta voimaan tullessa muodossa alla:

9 § (13.12.2013/879) Kunnianloukkaus

Joka

1) *esittää toisesta **valheellisen tiedon tai vihjauksen** siten, että teko on **omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä** loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, taikka*

2) *muuten kuin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla **halventaa toista,***

*on tuomittava kunnianloukkauksesta **sakkoon.***

*Kunnianloukkauksesta tuomitaan **myös se, joka esittää kuolleesta henkilöstä valheellisen tiedon tai vihjauksen** siten, että teko on omiaan aiheuttamaan kärsimystä ihmiselle, jolle vainaja oli erityisen läheinen.*

*Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna kunnianloukkauksena **ei pidetä arvostelua,** joka kohdistuu toisen menettelyyn politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa taikka näihin rinnastettavassa **julkisessa toiminnassa** ja joka ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.*

*Kunnianloukkauksena **ei myöskään pidetä yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua,** jos sen esittäminen, huomioon ottaen*

¹⁰⁴ Perustuslakivaliokunnan lausunto 16/2013 vp, (ei sivunumerointia).

¹⁰⁵ Perustuslakivaliokunnan lausunto 16/2013 vp, (ei sivunumerointia).

sen sisältö, toisten oikeudet ja muut olosuhteet, ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

10 § (13.12.2013/879) Törkeä kunnianloukkaus

*Jos 9 §:n 1 momentissa tarkoitettussa kunnianloukkauksessa aiheutetaan **suurta kärsimystä tai erityisen suurta vahinkoa ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava törkeästä kunnianloukkauksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.***

Sovellettaessa RL 24 luvun sääntelyä blogeihin tulee aivan kuten joukkotiedotusvälineidenkin kohdalla ottaa huomioon *henkilön oma suostumus yksityiselämän suojaa rajoittavana tekijänä*. Yksityiselämää koskevan tiedon julkaiseminen ei ole aina kiellettyä. RL 24:8 yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen edellyttää, että yksityiselämää koskeva tieto on levitetty oikeudettomasti. Tiedon levittäminen ei ole oikeudetonta jos siihen on vallan käyttämiseen valvontaan liittyvä peruste tai *asianomaisen henkilön suostumus*.¹⁰⁶

Rikosoikeudellisessa kirjallisuudessa on katsottu, että tällainen suostumus on *pätevä, jos se on annettu etukäteen tai viimeistään teon aikana*. Lisäksi pätevän suostumuksen edellytyksenä on, että se *on riittävän yksilöity, tarkkarajainen ja vapaaehtoinen*. Suostumuksen antajan on oltava selvillä siitä mihin hän suostuu sekä lisäksi ymmärrettävä ikänsä ja terveytensä puolesta antamansa suostumuksen merkitys. Suostumuksen pätevyyden arvioinnissa on merkitystä oikeushyvän kohteella ja sillä kuinka suuresta loukkauksesta on kysymys. Vakaviin henkilökohtaisen koskemattomuuden loukkauksiin ei voida antaa suostumusta.¹⁰⁷

Nuoren tai henkisesti vajaakykyisen taikka päihtyneen henkilön antama suostumus voi olla pätemätön, jos hän ei ole kyennyt normaaliin harkintaan tai tilannearvioon haastatteluhetkellä.¹⁰⁸ Suostumuksen pätevyyden arvioinnissa on otettava huomioon esimerkiksi julkaistavan asian arkaluontoisuuden aste sekä se, onko julkaisemisen kohteena olevasta jutusta sovittu riittävästi etukäteen, jolloin asianomaisella on ollut aikaa harkita suostumusta ja sen merkitystä.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Sananvapaustyöryhmän mietintö 24/2012, s.16.

¹⁰⁷ Kinnari 2010, s.29.

¹⁰⁸ KM 1973:1, s.137.

¹⁰⁹ Tiilikka 2008, s.137.

Henkilökohtaisesta suostumuksesta on kirjoitettu tätä tutkielmaa ennen vain journalististen julkaisujen kohdalla. Pidän kuitenkin selvänä suostumuksen tulevan arvioitavaksi myös blogikirjoitusten kohdalla, sillä nämäkin ovat julkisia kirjoituksia. Blogeissa saatetaan julkaista kuulopuheita lupaa kysymättä siten, että puhujan henkilöllisyys käy blogista ilmi. Kyse ei siis välttämättä ole suostumuksesta perinteiseen haastatteluun vaan suostumuksesta siihen, että blogikirjoituksessa julkaistaan henkilötietoja.

HE 19/2013 muutoksia säädettäessä eduskunnan lakivaliokunta katsoi, että vankeusrangaistusuhka sananvapauserikoksissa oli perusteltua säilyttää törkeimpiä tapauksia varten. Lakivaliokunnan mukaan on huomattava, etteivät rangaistussäännökset koske vain joukkotiedotusvälineiden palveluksessa olevia toimittajia, vaan niillä turvataan yksilön oikeuksia myös *yksittäisten henkilöiden taholta tapahtuvia loukkauksia vastaan*. Siten törkeimmissä tapauksissa ei olla sananvapauden ydinalueilla, vaan niissä on kyse teoista, joita sananvapaudella ei ole tarkoitus suojata. Esimerkkinä tällaisesta tapauksesta on lakivaliokunnan mukaan toista *henkilöä esittävän alastonkuvan toimittaminen yleisön saataville Internetissä ilman kyseisen henkilön suostumusta*.

Kuvia voi olla käytännössä vaikeaa tai jopa mahdotonta saada kokonaan poistetuiksi Internetistä. Lakivaliokunnan esimerkin kaltaisella teolla loukataan perustuslaissa suojattua yksityisyyttä erittäin vakavasti, eikä sitä voida puolustaa sananvapausnäkökohdilla. Lakivaliokunta katsookin, että tällaista tekoa on syytä arvioida törkeänä yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä, koska se voi aiheuttaa suurta henkistä kärsimystä tai erityisen suurta vahinkoa.¹¹⁰ Lakivaliokunnan mietinnön kohta soveltuu erinomaisesti blogikirjoitteluun kun ajatellaan vaikkapa juuri juorublogia, jota yksityinen henkilö kirjoittaa nimimerkin suojissa. Kun juorublogiin kirjoitetaan yksityis- eikä julkisuuden henkilöistä – ei liikuta sananvapauden ydin alueella. Tällaisissa tilanteissa on oltava sakkorangaistusten ohella olemassa myös törkeät tekemuodot vankeusrangaistusuhkineen.

¹¹⁰ LaVM 11/2013 vp, (ei sivunumerointia).

Törkeiden tekemuotojen olemassa olon katson olevan perusteltua siksi, että yksityistä bloggaaja ei sido toistaiseksi minkäänlaiset ammattieettiset ohjeet, kuten joukkoviestintää luovia journalisteja ja sen vuoksi halventavat ylilyönnit blogien välityksellä voivat olla perinteisessä mediassa totuttuihin loukkauksiin verrattuna hyvin räikeitä.

4.1.2.3.1 Lyhyt katsaus tutkielman kannalta keskeisten rikoslain säännösten historiaan

Tässä haluan nostaa lyhyesti esiin hiljattain uudistuneen rikoslain 24 luvun historiaa. Ennen 2014 tammikuun uudistuksia voimassa olleet RL 24 8-10 §:ät tulivat voimaan vuonna 2000 ja niitä koskevan hallituksen esityksen (HE) 184/1999 vp alussa on lause: ”Kunnia kuuluu vanhastaan rikoslainsäädännössä suojattuihin arvoihin, oikeushyviin. Nykyiset rikoslain 27 luvun kunnianloukkaussäännökset (1–3 ja 4–7 §) ovat edelleen siinä muodossa, jossa ne tulivat voimaan vuonna 1894.” Esityksessä ehdotettiin kotirauhan rikkomista, salakuuntelua ja -katselua sekä kunnian ja yksityiselämän loukkaamista koskevien rikoslain (39/1889) säännösten (RL 24 ja 27 luku) uudistamista kokonaisuudessaan ja kokoamista yhteen lukuun (RL 24 luku). Esityksen tavoitteena oli selkeyttää ja nykyaikaistaa pääosin viime vuosisadalta peräisin olleiden säännösten kirjoitustapaa ja systematiikkaa. Muutokset vahvistivat yksityisyyden, kotirauhan ja kunnian suojaa selkeyttämällä vanhentuneita säännöksiä ja laajentamalla yksityiselämää loukkaavan rangaistavan käyttäytymisen alaa eräiltä osin. Muun viestinnän suoja määräytyi edelleen viestintäsalaisuuden loukkausta koskevien rikoslain 38 luvun säännösten perusteella. Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen korvasi asiallisesti sisällöltään saman yksityiselämän loukkausta koskevan rangaistussäännöksen. Herjausta ja solvausta koskevat erilliset säännökset korvattiin kunnianloukkausta ja törkeää kunnianloukkausta koskevilla rangaistussäännöksillä.¹¹¹

Motiivi RL 24 luvun uudistamiseen vuoden 2000 muutoksissa *kunnianloukkaussäännösten* osalta oli se, että rikoslain voimassa ollut 27 luvun kunnianloukkaussäännöstö oli vanhentunut eikä lakiteknisesti enää vastannut tuon ajan vaatimuksia. Luku oli jakaantunut tarpeettoman moneen tunnusmerkistöön, ja siinä oli liian monta erilaista rangaistusasteikkoa. Tunnusmerkistöjen moninaisuus johti vaikeaselkoisuuteen sekä silloin tällöin esiintyneisiin rajanveto-ongelmiin erityisesti *herjaus-* ja *solvaussäännösten* välillä. Kunnianloukkausrikosten rangaistuskäytäntö oli myös jossakin määrin irtautunut niiden asteikkojen hienojakoisesta porrastuksesta.¹¹²

Yksityiselämän loukkaamista koskevan rangaistussäännöksen soveltamisessa ei sen sijaan ollut vanhan lain aikaan suuria tulkintaongelmia, vaikka säännöksen soveltamisessa ehkä muita säännöksiä selkeämmin jouduttiin vetämään rajaa yksityiselämän suojan ja sananvapauden välille. Eräiden sensaatiohakuisten lehtien toimintaa rajoittamaan tarkoitettu yksityiselämän loukkaamista koskeva säännös (3 a §; 908/1974) annettiin vasta 1970-luvun puolivälissä. Valmistelun kuluessa ja eduskuntakäsittelyn aikana säännöstä kritisoitiin voimakkaastikin lähinnä siksi, että sen pelättiin liiaksi rajoittavan sananvapautta. Pelot osoittautuivat kuitenkin aiheettomiksi, eikä 27 luvun 3 a §:n säännöstä sen voimassaoloaikana paljonkaan arvosteltu.

¹¹¹ HE 184/1999, (ei sivunumerointia).

¹¹² HE 184/1999, (ei sivunumerointia).

Säännöksen rajanveto sallitun ja kielletyn yksityiselämää koskevan tiedon julkistamisen välillä näytti edelleen sisällöltään onnistuneelta. Esityksessä ehdotettiin siksi säännöksen säilyttämistä olennaisilta osiltaan samansisältöisenä. Rangaistussäännös saisi kuitenkin uuden nimen, yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen (8 §).¹¹³

Hallituksen esitykseen (HE) 184/1999 sisältyy yhä ajankohtainen huomio, joka kuvaa silloista trendiä kunnianloukkaus-juttujen lisääntymisestä tuomioistuimissa:

Sen sijaan epävarmempia ovat arviot siitä, mitkä tekijät ovat saaneet herjaus- ja solvaustuomiot lisääntymään 1970-luvun alun jälkeen. Yhtenä syynä saattaa olla tiedotusvälineiden roolin korostuminen yhteiskunnassa ja yksittäisiin henkilöihin kohdistuvan julkisuuden lisääntyminen. Lähiyhteisön arvostukseen liittyvän kunnian ohella voidaan puhua julkisesta kunniaista, jonka merkitys on viime aikoina korostunut. Joka tapauksessa määrän nousu antaa viitteitä siitä, että kunniaa pidetään yhä tärkeänä arvona, joka tarvitsee edelleen rikosoikeudellista suojaa. Tätä käsitystä tukee sekin tieto, että huomattava osa asianomistajan itse ilman syyttäjän tukea ajamista niin sanotuista yksityissytytteistä nostetaan juuri kunnianloukkausasioissa. Useat ihmiset haluavat puolustaa kunniaansa myös oikeuslaitoksen tuella¹¹⁴

1.1.2014 voimaan tulleet muutokset pysyttivät merkittävilta osin RL 24 luvun blogikirjoitusten yksityisyyden suojan kannalta tärkeät kohdat vuoden 2000 uudistuksen sanamuodossa ja sen vuoksi katson tässä jaksossa esittämäni 2000- luvun uudistuksen lyhyen taustoituksen oleelliseksi kokonaiskuvan saamisen kannalta. Ennen vuoden 2014 alun uudistuksia voimassa olleet sananvapauserikosten HE 9.6.2000/531 mukaiset tunnusmerkistöt alla:

8 § (9.6.2000/531) Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen

Joka oikeudettomasti

- 1) joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai*
- 2) muuten toimittamalla lukuisten ihmisten saataville*

*esittää toisen yksityiselämästä tiedon, vihjauksen tai kuvan siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, on tuomittava yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä **sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi**.*

Yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä ei pidetä sellaisen yksityiselämää koskevan tiedon, vihjauksen tai kuvan esittämistä politiikassa, elinkeinoelämässä tai julkisessa virassa tai tehtävässä taikka näihin rinnastettavassa tehtävässä toimivasta, joka voi vaikuttaa tämän toiminnan arviointiin mainitussa tehtävässä, jos esittäminen on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi.

9 § (9.6.2000/531) Kunnianloukkaus

Joka

- 1) esittää toisesta valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, taikka*
- 2) muuten kuin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla halventaa toista,*

*on tuomittava kunnianloukkauksesta **sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi**.*

¹¹³ HE 184/1999, (ei sivunumerointia).

¹¹⁴ HE 184/1999, (ei sivunumerointia).

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna kunnianloukkauksena ei pidetä arvostelua, joka kohdistuu toisen menettelyyn politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa taikka näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa ja joka ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

Kunnianloukkauksesta tuomitaan myös se, joka esittää kuolleesta henkilöstä valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan kärsimystä ihmiselle, jolle vainaja oli erityisen läheinen.

10 § (9.6.2000/531) Törkeä kunnianloukkaus

Jos 9 §:n 1 momentissa tarkoitettussa kunnianloukkauksessa

1) rikos tehdään joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai muuten toimittamalla tieto tai vihjaus lukuisten ihmisten saataville taikka

2) aiheutetaan suurta tai pitkäaikaista kärsimystä taikka erityisen suurta tai tuntuvaa vahinkoa

ja kunnianloukkaus on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtäjä on tuomittava törkeästä kunnianloukkauksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Huomionarvoista vuoden 2000 uudistuksen aikaisissa tunnusmerkistöissä on, että myös RL 24 luvun 8-9 §:ien perustekomuodot sisälsivät *vankeusrangaistusuhan*, RL 24:8:n ja 9:n rangaistusasteikkona on *sakkoa – 2 vuotta* vankeutta.¹¹⁵ Huomattava on myös, ettei nykyinen RL 24:8a törkeä yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen eikä myöskään nykyisten perustekomuotojen viimeisten momenttien punnintasäännökset sisältynyt vielä tuolloin rikoslakiin. Kolmanneksi huomiota on syytä kiinnittää kunnianloukkauksen törkeän tekemuodon ensimmäisen pykälän ensimmäiseen momenttiin, joka vielä vuoden 2000 lain sananmuodon mukaan oli tunnusmerkistöissä mukana.

4.1.2.4 Vahingonkorvauslaki

Joukkoviestinnän sananvapauslain 14 § säätelee vahingonkorvausvastuusta:

Yleisön saataville toimitetun viestin sisällöstä aiheutuneen vahingon korvaamisesta on voimassa, mitä vahingonkorvauslaissa (412/1974) säädetään.

Vahingonkorvausvastuu tulee kyseeseen myös blogien kohdalla, vaikka blogikirjoitus ei olekaan perinteinen toimituksellinen julkaisu. Sananvapauserikosten kohdalla sovellettavaksi tulee vahingonkorvauslain (VahKL) luvut 2 ja 5, tarkemmin VahKL 2:1.1, 5:6.1.1, 5:6.1.4, 5:6.2 sekä 5:7.3. Vahingonkorvauslain 2 luku säätelee yleisesti vahingon aiheuttajan korvausvastuusta, blogienkirjoituksen aiheuttaman kärsimyksen korvaamiseen lähtökohdan asettaa VahKL 2:1.1:

Joka tahallisesti tai tuottamuksesta aiheuttaa toiselle vahingon, on velvollinen korvaamaan sen, jollei siitä, mitä tässä laissa säädetään, muuta johdu.

¹¹⁵ Sananvapaustyöryhmän mietintö 24/2012, s.16.

Edellä kerrotut kohdat VahKL 5:6:

Oikeus korvaukseen loukkauksen aiheuttamasta kärsimyksestä on sillä:

1) jonka vapautta, rauhaa, kunniaa tai yksityiselämää on rangaistavaksi säädetyllä teolla loukattu;

4) jonka ihmisarvoa on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta vakavasti loukattu muulla, 1–3 kohdassa tarkoitettuihin loukkauksiin verrattavalla tavalla.

Korvaus määrätään sen kärsimyksen perusteella, jonka loukkaus on omiaan aiheuttamaan ottaen erityisesti huomioon loukkauksen laatu, loukatun asema, loukkaajan ja loukatun välinen suhde sekä loukkauksen julkisuus.¹¹⁶

Vahingonkorvauslain 5 luvun 7 §:n 3 momentin mukaan kärsimyksestä määrätään maksettavaksi kertakorvaus. VahKL 2:1.1 mukaan kärsimyskorvauksen edellytys on teon tahallisuus tai tuottamus, kärsimyskorvauksen lisäedellytyksenä on VahKL 5:6.1 lisäedellytysten täyttyminen. On myös huomattava VahKL 5:6.1.1 kohdan sanamuoto *rangaistavaksi säädetyllä teolla loukattu*, mistä johtuu että kärsimyskorvaus on vain varsin tiukkojen edellytysten vallitessa korvattava vahinkolaji. Tätä korvausperusteen kytkemistä teon rangaistavuuteen on perusteltu myös *floodgate-argumentilla*, jonka mukaan kärsimyksen olemassaolon todentaminen on yleensä vaikeampaa kuin vaikkapa fyysisen vian tai vamman tai esinevahingon aiheutumisen todentaminen. Argumentin mukaan kärsimyksen laaja korvattavuus saattaisi lisätä oikeudenkäyntien määrää.¹¹⁷ Myös voimassa olevaa vahingonkorvauslakia koskevassa hallituksen esityksessä on käsitelty kärsimyskorvauksen kytkentää rangaistavaan tekoon.

HE 167/2003 mukaan kärsimyksen korvaus edellyttää että kärsimys on aiheutettu rikoksella. Rikostunnusmerkistöt edustavat lainsäätäjän kannanottoa siitä, millainen henkilöön kohdistuva oikeudenvastainen menettely on katsottu aiheelliseksi sanktioida rikosoikeudellisesti. Korvausperusteen kytkeminen on siten lainsäätäjän kannanotto. Useimmiten rikostunnusmerkistöt kattavat sellaisen henkilöön kohdistuvan oikeudenvastaisen menettelyn, johon on aiheellista liittää oikeus korvaukseen kärsimyksestä ja siten rikostunnusmerkistöihin VahKL 5:6:ssa viittaamista on lähtökohtaisesti pidettävä

¹¹⁶ Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan korvaussuositus 2011, s. 37- 38.

¹¹⁷ Tiilikka 2008, s. 300.

tarkoituksenmukaisena. Viittaamisesta luopuminen johtaisi väljempään sääntelyyn. Väljempi sääntely jättäisi tuomioistuimille nykyistä enemmän harkinnanvaraa, mikä olisi omiaan aiheuttamaan rajanvetovaikeuksia, epätietoisuutta ja epäyhtenevää käytäntöä. HE 167/2003:ssa kuitenkin myönnetään, että korvausvelvollisuuden edellytys voi toisinaan olla ongelmallinen. Esityksessä linjattu syy mahdollisiin ongelmiin on tämän tutkielman tutkimusongelman kannalta varsin keskeinen: *Tekninen kehitys saattaa mahdollistaa uudenlaisia henkilöön kohdistuvia loukkauksia, joita ei heti säädetä rangaistaviksi, vaikka ne tosiasialliselta merkitykseltään vastaavat aikaisemmin rangaistaviksi säädettyjä menettelytapoja.* Esityksen mukaan loukatun henkilön oikeutta korvaukseen loukkauksesta aiheutuneesta kärsimyksestä tulisi tällaisissa tilanteissa voida harkita ilman rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen aiheuttamia rajoituksia. Samaa lopputulokseen voi hallituksen esityksen mukaan johtaa yhteiskunnallinen kehitys tai yleisen arvomaailman muuttuminen, jolloin rangaistussäännösten ei voida katsoa olevan ajan tasalla henkilöön kohdistuvan loukkauksen moitittavuuden suhteen.¹¹⁸

VahKL 5 luvun säännösten nojalla tehtävän korvausharkinnan apuvälineenä toimivat henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan korvaussuosituksset. Nämä suosituksset perustuvat käräjäoikeuksien oikeuskäytännössä muodostuneisiin korvaustasoihin, joiden pohjalta lakisääteinen neuvottelukunta on pyrkinyt muodostamaan johdonmukaiset suosituksset.¹¹⁹ Kunnianloukkausta koskee suosituksen 91 § ja yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämistä suosituksen 93§. Molemmat alla.

91 § Kunnianloukkaus (RL 24:9, 24:10)

91.1 Esitetty valheellinen tieto tai vihjaus tai halvennettu toista muulla tavoin kahdenkeskisessä kanssakäymisessä tai siten, että teko tulee **vain vähäisen henkilöpiirin tietoon.** 200–1 000 €

91.2 Esitetty valheellinen tieto tai vihjaus tai halvennettu toista muulla tavoin siten, että se tulee tai on omiaan tulemaan **rajoitetun mutta ei aivan vähäisen henkilöpiirin tietoon.** 800–2 000 €

91.3 Esitetty valheellinen tieto tai vihjaus tai halvennettu toista muulla tavoin siten, että se tulee tai on omiaan tulemaan **laajan henkilöpiirin tietoon.** 1 500–5 000 €

¹¹⁸ HE 167/2003 s.16-17.

¹¹⁹ Oikeusministeriön Internet-sivut.

91.4 Esitetty erityisvahingollinen valheellinen tieto tai vihjaus tai halvennettu toista muulla tavoin **erittäin vakavasti** siten, että se tulee tai on omiaan tulemaan **laajan henkilöpiirin tietoon**. 5 000–10 000 €

93 § Yksityiselämää loukkaavatiedon levittäminen (RL 24:8)

93.1 Toimitettu yksityiselämää koskeva tieto lukuisten ihmisten saataville 500–1500 €
93.2 Levitetty yksityiselämää koskeva tieto **joukkotiedotusvälinettä käyttämällä**.
2 000–5 000 €

Henkilövahinkoasiain neuvottelukunta ei ole käyttänyt omaa harkintaa sen suhteen, millainen aineettomien vahinkojen korvaustason tulisi olla. Korostettava on, että neuvottelukunnan suositus on tarkoitettu apuvälineeksi, eikä siihen tukeutuen tule sivuuttaa tuomioistuimen yksittäistapausta koskevaa harkintaa.¹²⁰

4.1.2.5 Pakkokeinolaki

Edellä jo rikoslain blogeihin soveltuvan sääntelyn yhteydessä osin käsitellyllä hallituksen esityksellä 19/2013 säädettiin muutoksia myös pakkokeinolakiin. Uudistus mahdollistaa televalvonnan sananvapausrikosten törkeiden tekemuotojen osalta. Pakkokeinolain 10 luvussa on sääntely salaisista pakkokeinoista ja televalvonnasta sääntelee luvun 7§:

Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn, asianomistajan, todistajan tai muun henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun on syytä epäillä:

- 1) rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;
- 2) rikosta, jonka johdosta teleosoite tai telepäätelaitte on oikeudettomasti toisen hallussa;
- 3) telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä lähestymiskiellon rikkomista, rikoslain 17 luvun 13 §:n 2 kohdassa tarkoitettua ilkivaltaa tai mainitun lain 24 luvun 1 a §:ssä tarkoitettua viestintärauhan rikkomista;
- 4) muuta kuin 3 kohdassa tarkoitettua telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä rikosta; tai
- 5) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä.

¹²⁰ HE 19/2013, s. 11.

Katsoisin, että tämän pykälän ensimmäinen kohdan soveltuvan sananvapausrikosten törkeisiin tekemuotoihin.

4.1.2.6 Poliisilaki

Hallituksen esitys 19/2013 toi muutoksia myös poliisilakiin. Tiedonhankintakeinoja sääntelevään 5 luvun pykälä yhdeksän uudistui. Muutos on sisällöltään vastaava kuin edellisessä jaksossa esitetty pakkokeinolain muutos mutta poliisilaissa kyse on rikoksen ehkäisemisestä.

Poliisilaki 5:9 Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella

Poliisi saa kohdistaa rikoksen estämiseksi televalvontaa henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun jonkun voidaan lausumiensa tai muun käyttäytymisensä perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän:

- 1) rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;*
- 2) rikokseen, jonka johdosta teleosoite tai telepäätelaitte on oikeudettomasti toisen hallussa;*
- 3) teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtävään lähestymiskiellon rikkomiseen, rikoslain 17 luvun 13 §:n 2 kohdassa tarkoitettuun ilkkivaltaan tai mainitun lain 24 luvun 1 a §:ssä tarkoitettuun viestintärauhan rikkomiseen;*
- 4) muuhun kuin 3 kohdassa tarkoitettuun teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtävään rikokseen; tai*
- 5) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön.*

Näin siis pakkokeinolain 5:9.1.1k oikeuttaa televalvonnan sananvapausrikosten törkeissä tekemuodoissa blogikirjoitusten kohdalla.

4.2 Pohjoismaista sääntelyä

Kansainvälinen katsaus Ruotsin, Norjan ja Tanskan lainsäädännön välillä osoittaa, että sananvapaus- eli ilmaisunvapausrikoksia koskeva sääntely eroaa eri vertailumaissa monessa suhteessa. Olen käyttänyt tässä tutkielman vertailevassa osuudessa apuna oikeusministeriön työryhmän mietintöä ”Sananvapausrikokset, vainoaminen ja viestintärauhan rikkominen” (OMML 24/2012), sillä tämän

asiakirjan pohjalta tutkielman kannalta keskeiset rikoslain uudistukset on saatettu voimaan ja lisäksi olen katsonut mietinnön antavan ajankohtaisen, sekä riittävän kattavan pohjan pohjoismaisen sananvapaussääntökatsauksen tiiviinä pitämiseksi.¹²¹

Keskeiset rangaistukset ovat yleensä rikoslaissa, mutta muuten ilmaisunvapautta säännellään usein erityislaeissa. Ilmaisunvapaus on perusoikeus ja useimmissa maissa annetaan huomattava merkitys Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen EIT:n ratkaisukäytännölle. Eräs ero on se, onko laissa yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä omaa säännöstä vai tuleeko tällaiset tapaukset arvioitaviksi muiden säännösten yhteydessä. Esimerkiksi Ruotsissa yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen tulee arvioitavaksi kunnianloukkaussäätelyn pohjalta. Eroavaisuuksia jonkin verran on myös siinä, missä määrin ilmaisuvapausrikokset suojaavat luonnollisten henkilöiden ohella kollektiiveja. Osassa pohjoismaita tehdään myös ero valheellisten väitteiden ja muiden loukkaavien ilmaisujen välillä. Eroja pohjoismaiden välillä on myös sen suhteen vapauttaako, ja missä määrin lausuman sisällön toteen näyttäminen vastuusta. Esimerkiksi Tanskan rikoslaissa on melko yksityiskohtaisiakin säännöksiä muun muassa väitteeseen liittyvän tuomion merkityksestä sen todistamisen oikeuden kannalta. Tanskassa ja aiemmin Norjassa tunnetaan myös mortifikaatioinstituutio, jossa tuomioistuin toteaa väitteen perusteettomaksi jos se jää todistamattomaksi. Myös vastuuvapausperusteissa sekä toimenpiteistä luopumissäännöksissä on eroja ja kaikissa maissa näitä ei ole lainkaan. Edellä kerrotun tapaisia sääntöjä voidaan perustella esimerkiksi molemminpuolisia kunnianloukkauksia koskevien tilanteiden varalta. Syyteoikeuden järjestelyt poikkeavat pohjoismaiden välillä. Ilmaisunvapausrikoksien rangaistusasteikot sen sijaan ovat melko samansuuntaisia, siten että kyseeseen tulee useimmiten sakkorangaistus tai enintään kahden vuoden vankeusrangaistus. Norjassa kunnianloukkaus on dekriminalisoitu. Huomionarvoista tässä vertailevassa osuudessa on se seikka, että useiden vertailumaiden rangaistussäännökset tuntevat edelleen vankeusrangaistusuhan myös kunnianloukkausrikoksissa, Suomi ei siis ole ainoa

Pohjoismaa, joka ei ole toteuttanut EIT:n linjaa vankeusrangaistusuhan poistamisesta kunnianloukkauksirikosten osalta.¹²²

4.2.1 Ruotsi

Ruotsissa kunnianloukkauksista säädetään viisi pykälää sisältävässä rikoskaaren (BrB) 5 luvussa. Sen 1 §:ssä säädetään kunnianloukkauksesta (förtal), 2 §:ssä törkeästä kunnianloukkauksesta (grovt förtal), 3 §:ssä solvaustyyppisestä kunnianloukkauksesta (förolämpning), 4 §:ssä kuolleen henkilön kunnianloukkauksesta ja 5 §:ssä syyteoikeudesta.¹²³

Yksityiselämää loukkaavaa tiedon levittämistä ei ole Ruotsissa erikseen kriminalisoitu. Joissakin tapauksissa yksityiselämää koskevien tietojen levittäminen voi olla rangaistavaa kunnianloukkauksena, koska kunnianloukkauksen perustekotapa ei edellytä esitetyn tiedon valheellisuutta, vaan kunnianloukkauksesta voi olla kysymys myös totuudenmukaisten tietojen levittämisen osalta. Suojaa voi saada myös henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön kautta.¹²⁴

Ruotsin oikeuskansleri ehdotti EIT:n linjausten perusteella huhtikuussa 2006 yleistä lainsäädännöstä oikeudesta vahingonkorvaukseen törkeän ja ”puolustamattoman” (oförsvarlig) yksityiselämän loukkauksen johdosta. Ehdotus herätti suuttumusta ruotsalaisissa mediaorganisaatioissa ja johti siihen, että 169 ruotsalaista päivälehteä julkaistiin yhteisenä protestina aivan tyhjinä täysin valkoisin sivuin. Tuolloinen oikeusministeri piti esitystä tarpeettomana (Ks. SOU 2007:22).

Hyvä lehtimiestäpa kuitenkin suojaa Ruotsissa yksityisyyttä. Esimerkiksi 18.5.2010 ratkaistussa tapauksessa lehti sai huomautuksen hyvän julkaisutavan rikkomisesta, kun aikaisemmin kasvatusperheessä asunut henkilö oli henkilöhaastattelussa esittänyt vakavia syytöksiä aikaisempia

¹²² HE 19/2013 s.13

¹²³ Sananvapaustyöryhmän mietintö 24/2012, s.47-51.

¹²⁴ Sananvapaustyöryhmän mietintö 24/2012, s.47-51.

kasvattivanhempiaan kohtaan. Lehden suorittama anonyymisointi ei ollut riittävä, mikä oli johtanut siihen, että kasvatusvanhemmat tunnistettiin tietyssä ihmisjoukossa. Asian uutisointia koskeva yleinen intressi ei ylittänyt kasvattivanhemmille aiheutunutta vahinkoa.¹²⁵

4.2.2 Norja

Norjan vuoden 1902 rikoslain (straffelov) 43 luvussa on säännökset *painokirjoituksen kautta tehdyistä rikoksista. Kunnianloukkausta* koskevat normit olivat rikoslain 246–249 pykälissä, mutta vuonna 2013 parlamentti hyväksyi kunnianloukkaamisen dekriminalisointia koskeneen lain. Valtaosa säännöksistä on vuodelta 1939. Euroopan ihmisoikeussopimuksella oli kunnianloukkausnormistoa sen voimassa ollessa Norjassa tulkittaessa erittäin keskeinen merkitys. Ihmisoikeussopimuksen merkitystä lisäsivät Norjan 2000-luvun taitteessa EIT:ltä saamat langettavat sananvapaustuomiot. Pykälän 247 mukaisesta rikoksesta oli rangaistuksena sakkoa tai vankeutta yksi vuosi. Jos kunnianloukkaus oli tehty painokirjoituksella tai radio- tai televisiolähetystoiminnassa tai muutoin erityisen ankaroittavien olosuhteiden vallitessa, voitiin tuomita vankeutta enintään kaksi vuotta.¹²⁶

Norjan rikoslain 390 pykälässä on kriminalisoitu *yksityiselämän loukkaaminen levittämällä tietoja henkilökohtaisista olosuhteista*. Lisäksi *henkilöillä on oikeus omaan kuvaan* tekijänoikeuslain (Lov om opphavsrett til åndsverk m.v.; åndsverkloven) 45c §:n mukaan. *Edellä mainitun lainkohdan mukaan valokuvaa, joka kuvaa henkilöä ei saa toistaa tai näyttää julkisesti ilman kuvattun suostumusta, paitsi kun (i) kuvalla on ajankohtaista ja yleistä mielenkiintoa, (ii) henkilön kuva on vähemmän tärkeä kuin kuvan pääsisältö, (iii) kuva toistaa väkijoukkoa, kansanmarssia ulkona tai olosuhdetta tai tapahtumaa, jolla on yleistä mielenkiintoa, (iv) kuvaesimerkkejä näytetään tavalliseen tapaan kuvaajan valokuvaustoiminnan mainoksina eikä kuvattu tätä kiellä tai (v) kuvaa käytetään*

¹²⁵ Sananvapaustyöryhmän mietintö 24/2012, s.47-51.

¹²⁶ Sananvapaustyöryhmän mietintö 24/2012, s.47-51.

lain 23 §:n 3 kohdassa (julkaistu henkilökuva toistetaan elämäkerrassa) tai 27 §:n 2 kohdassa (kuvaa käytetään esitutkinnassa tai todisteena) tarkoitetuvin tavoin.¹²⁷

Rikoslain mukainen yksityiselämän suoja Norjassa muistuttaa paljolti suomalaista yksityiselämää loukkaavaa tiedon levittämistä koskevaa säännöstä, mutta on sitä avoimempi. Rikoslain 390 §:n mukaan sakolla tai enintään kolmen kuukauden vankeudella rangaistaan sitä, joka loukkaa yksityiselämän rauhaa antamalla julkisen viestin henkilökohtaisista tai kotielämää koskevista olosuhteista. Jos rikos on tehty painokirjoituksen kautta, sen takaisinvedosta tulee päättää sopusoinnussa rikoslain 38 §:n määräysten kanssa.¹²⁸

4.2.3 Tanska

Tanskan rikoslain 267 §:n mukaan joka loukkaa toisen *kunni*aa loukkaavilla sanoilla tai teoilla taikka *esittämällä tai levittämällä syytöksiä* sellaisesta, jotka ovat omiaan vähentämään loukatun arvostusta, rangaistaan sakolla tai enintään neljän kuukauden vankeudella. Tanskan rikoslain (straffelov) 264 d §:n mukaan rangaistaan sakolla tai enintään 6 kuukauden vankeudella sitä, joka *oikeudettomasti antaa eteenpäin tiedonantoja tai kuvia toisen yksityisistä olosuhteista* taikka kuvia toisesta sellaisissa olosuhteissa, että niiden *ilmeisesti ei haluta tulevan julkisuuteen*. Säännöstä sovelletaan myös kuollutta henkilöä koskevaan tiedonantoon ja kuvaan. Yksityisiä olosuhteita ovat esimerkiksi *tiedot seksuaalisuhteista, avioeroista ja sairauksista*. Yksityiset olosuhteet voivat koskea myös yksityisten yhdistysten tai yhteisöjen sisäisiä asioita. Rangaistavuus ei riipu tiedonannon totuudenmukaisuudesta. Kuvilla sellaisissa olosuhteissa, että niiden ilmeisesti ei haluta tulevan julkisuuteen, tarkoitetaan esimerkiksi *kuvia liikenneonnettomuudessa loukkaantuneista tai prostituoiduista*. Teon oikeudenmukaisuus voi perustua *tiedonantovelvollisuuteen, yleiseen tai yksityiseen etuun tai suostumukseen*. Suostumus voi koskea vain henkilöä itseään, ja se voidaan koska tahansa peruuttaa.¹²⁹

¹²⁷ Sanavapaustyöryhmän mietintö 24/2012, s.52-58.

¹²⁸ Sanavapaustyöryhmän mietintö 24/2012, s.52-58.

¹²⁹ Sanavapaustyöryhmän mietintö 24/2012 s.58- 59.

4.3 Euroopan unionin sääntely ja kansainväliset sopimukset

EY-tasolla yksityisyyden suojan laajuuden määrittämiseen blogissa liittyy Euroopan perusoikeuskirja (2007/C 303/01) ja nimenomaisesti sen II-osastossa säädetyt unioniperusoikeudet sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) I-osaston ihmisoikeudet.

Perusoikeuskirja kokoaa yhteen asiakirjaan Euroopan unionissa sovellettavat perusoikeudet. Siinä vahvistetaan EU:n kansalaisia ja asukkaita koskevat eettiset periaatteet ja oikeudet, jotka liittyvät ihmisarvoon, vapauksiin, tasa-arvoon, yhteisvastuuseen, kansalaisten oikeuksiin ja lainkäyttöön. Toisin kuin Euroopan ihmisoikeussopimuksella, joka koskee kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia, perusoikeuskirjalla suojataan myös seuraavia oikeuksia: työntekijöiden sosiaaliset oikeudet, tietosuojat, bioetiikka ja oikeus hyvään hallintoon. Perusoikeuskirjan määräykset koskevat EU:n toimielimiä ja laitoksia sekä sen jäsenvaltioita. EU- ja kansallisen lainsäädännön on oltava perusoikeuskirjassa määrättyjen periaatteiden mukaista. Perusoikeuskirjaa sovelletaan oikeudellisesti ainoastaan toimielinten ja jäsenvaltioiden pannesaa täytäntöön EU:n lainsäädäntöä. Perusoikeuskirja ei laajenna unionille perustamissopimusten nojalla myönnettyä toimivaltaa.¹³⁰

Euroopan perusoikeuskirjan 7 artikla säättää yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamisesta, 8 artikla henkilötietojen suojasta ja 11 artikla sananvapauden ja tiedonvälityksen vapaudesta. Lisäksi blogienkin kohdalla on hyvä pitää mielessä henkilötietodirektiivi (95/46/EU). Henkilötietodirektiiviä koskeva komission ehdotus on parhaillaan ministerineuvoston käsiteltävänä. Uudistuksen myötä henkilötiedoista säänneltäisiin direktiivin sijaan asetuksella. Ehdotuksessa rekisterinpitäjien ja tietojenkäsittelypalveluiden tarjoajien vastuuta ehdotetaan merkittävästi kiristettäväksi nykyisestä järjestelmästä.¹³¹ Asetusehdotuksesta lisää 6.3 - jaksossa.

¹³⁰ Euroopan komission Internet-sivut, legislation summaries.

¹³¹ Euroopan komission Internet-sivut.

Euroopan unionin perusoikeuskirjan yksityisyyden suojan määrittämiseen blogikirjoituksissa liittyvät artikkelit ovat sisällöstään seuraavat:

7 artikla: Yksityis- ja perhe-elämän kunnioittaminen

Jokaisella on oikeus siihen, että hänen yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiaan sekä viestejään kunnioitetaan.

8 artikla: Henkilötietojen suoja

- 1. Jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan.*
- 2. Tällaisten tietojen käsittelyn on oltava asianmukaista ja sen on tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten ja asianomaisen henkilön suostumuksella tai muun laissa säädetyn oikeuttavan perusteen nojalla. Jokaisella on oikeus tutustua niihin tietoihin, joita hänestä on kerätty, ja saada ne oikaistuksi.*
- 3. Riippumaton viranomainen valvoo näiden sääntöjen noudattamista*

11 artikla: Sananvapaus ja tiedonvälityksen vapaus

- 1. Jokaisella on oikeus sananvapauteen. Tämä oikeus sisältää mielipiteenvapauden sekä vapauden vastaanottaa ja levittää tietoja tai ajatuksia viranomaisten siihen puuttumatta ja alueellisista rajoista riippumatta.*
- 2. Tiedotusvälineiden vapautta ja moniarvoisuutta kunnioitetaan.*

Euroopan ihmisoikeussopimuksen keskeiset artikkelit tutkielman kannalta ovat EIS 8 artikla ja EIS 10 sananvapaus- artikla:

EIS 8 artikla: Oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta

- 1. Jokaisella on **oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä**, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa **kunnioitusta**.*
- 2. Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.*

EIS 10 artikla: Sananvapaus

- 1. Jokaisella on sananvapaus. Tämä oikeus sisältää **vapauden pitää mielipiteitä sekä vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia alueellisista rajoista riippumatta ja viranomaisten siihen puuttumatta**. Tämä artikla ei estä valtioita tekemästä radio-, televisio- ja elokuvayhtiöitä luvanvaraisiksi.*
- 2. Koska näiden vapauksien käyttöön liittyy **velvollisuuksia ja vastuuta**, se voidaan **asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi**,*

joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalisen suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi, tai tuomioistuinten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.

Euroopan perus- ja ihmisoikeusjärjestelmä on usein havainnollistettu kolmion muodossa, ns. riitasointuisena *triangelina*. Kansallisten valtiosääntötuomioistuinten, ihmisoikeustuomioistuimen ja yhteisöjen tuomioistuimen näkökulmat eroavat perustavanlaatuisesti toisistaan. Tässä asetelmassa kansallisten tuomioistuinten erityisongelmana on unionin oikeuden ja ihmisoikeussopimuksen hierarkkinen asema suhteessa kansalliseen perustuslakiin eli kysymys mahdollisuudesta soveltaa kansallista perusoikeusvaraamaa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen näkemys kansallisista oikeusjärjestelmistä ja unionin oikeudesta puolestaan on selvä ja yksiselitteinen. EIT:n kannalta valtion jäsenyys Euroopan yhteisössä, Euroopan unionissa tai missä tahansa muussakaan kansainvälisessä sopimuksessa taikka yhteenliittymässä ei vaikuta millään tavoin sen Euroopan ihmisoikeussopimuksesta johtuviin velvoitteisiin. Riitasointuisuudesta johtuu tietty riskipotentiali unionin oikeuden käytössä.¹³²

Kansainvälisistä sopimuksista blogien kohdalla on olennainen Yhdistyneiden kansakuntien kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus (KP-sopimus).¹³³ KP-sopimuksen 17 artiklan mukaan kenenkään yksityiselämään, perheeseen, kotiin tai kirjeenvaihtoon ei saa mielivaltaisesti tai laittomasti puuttua, eikä suorittaa hänen kunniaansa ja mainettaan loukkaavia hyökkäyksiä. Jokaisella on lain mukaan oikeus suojaan tällaisia hyökkäyksiä vastaan. Lisäksi KP-sopimuksen 19 artiklan mukaan jokaisella on oikeus mielipiteen vapautteen ilman ulkopuolista puuttumista. Jokaisella on edellä mainitun artiklan mukaan sananvapaus; tämä oikeus sisältää vapauden hankkia, vastaanottaa ja levittää kaikenlaisia tietoja ja ajatuksia riippumatta alueellisista rajoista joko suullisesti, kirjallisesti tai painettuna taiteellisessa muodossa tai muulla tavalla. KP-sopimuksen mukaan sen asettamien vapauksien käyttö merkitsee erityisiä

¹³² Hoikka 2009, s.82-83.

¹³³ YK:n ihmisoikeussopimus eli Yhdistyneiden kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (108A/1976).

velvollisuuksia ja erityistä vastuuta. Vapaudet voidaan sopimuksen mukaan saattaa tiettyjen rajoitusten alaiseksi, mutta näiden tulee olla laissa säädettyjä ja sellaisia, jotka ovat välttämättömiä toisten henkilöiden oikeuksien tai maineen kunnioittamiseksi, valtion turvallisuuden tai yleisen järjestyksen, tai mielenterveyden tai moraalien suojelemiseksi.¹³⁴

5. Oikeuskäytäntöä

Tässä jaksossa käsittelem ensin jaksossa 5.1 kansallisen korkeimman oikeuden käytäntöä, sitten jaksossa 5.2 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntöä, ja vielä viimeiseksi jaksossa 5.3 kansallisen laillisuusvalvonnan käytäntöä.

5.1. Korkein oikeus

Blogien uutuutta mediatahona kuvaa se, ettei korkeimman oikeuden (KKO) ratkaisuja niitä koskien liiemmin ole. Hakusanalla blogi löytyy valtion säädöstietopankki finlexistä yksi osuma KKO:2012:58. Tämä tapaus ei kuitenkaan maisteritutkielmani yhteydessä suurempaa esittelyä kaipaa, sillä se koskee uskonrauhan rikkomista blogikirjoituksella. Mielestäni kuitenkin perinteisen median julkaisuja koskevien sananvapausrikostapausten ratkaisuperusteita voidaan pitää hyvinä lähtökohtina siihen kuinka yksityishenkilön kirjoittamaa yksityisyyttä loukkaavaa blogikirjoitusta ja bloggaajan vastuuta tulisi oikeudellisesti arvioida. Uusimmat sananvapausrikoksiin liittyvät perinteistä mediaa koskevat KKO:n ratkaisut ovat KKO 2013:100, KKO 2013:70, KKO 2013:69, KKO 2013:50 ja KKO 2013:15.

5.1.1 Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen

Vuonna 2010 poliisi kirjasi 96 rikosilmoitusta yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä, määrä on vuosittain vaihdellut runsaan viidenkymmenen ja runsaan sadan rikosilmoituksen välillä. Suurin osa jutuista ei päädy tuomioistuinkäsittelyyn. Vuonna 2010 tuomioistuimissa tuomittiin kahdeksan

¹³⁴ Pesonen 2011, s.132.

rangaistusta, joissa päärikos oli yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen. Samana vuonna luettiin syyksi 12 yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämistä. Kaikki tuomiot olivat sakkoa.¹³⁵

Yksityiselämää loukkaavaa tiedon levittämistä koskevia ennakkoratkaisuja suoranaisesti blogeja koskien ei vielä ole edennyt korkeimpiin tuomioistuimiin. Tämän tilan kuitenkin uskon muuttuvan, koska bloggaajat varsin huolettomasti levittävät blogeissaan toisten yksityiselämää loukkaavia tietoja. Kun ratkaisukäytäntöä blogeja koskien myöhemmin syntyy on KKO:n tulkintaperiaate varmasti samansuuntainen kuin yksityiselämää loukkaavaa tiedon levittämistä käsittelevissä toimituksellisia julkaisuja koskevassa ratkaisukäytännössä. KKO on oikeuskäytännössään, esimerkiksi ratkaisussaan KKO 2010:39 (kohta 10) ja tapauksessa viitatussa aikaisemmassa ratkaisukäytännössään katsonut, että *sananvapaus ei oikeuta kunnian tai yksityiselämän loukkausta eikä muutakaan oikeuden väärinkäyttöä ja ettei sananvapaudella ja yksityiselämän suojalla ole yleisellä tasolla keskinäistä etusijajärjestystä*. Rangaistussäännöksen sisällössä on otettu huomioon vastakkain olevat perusoikeudet, jotka on KKO:n mukaan pyrittävä säännöstä sovellettaessa sovittamaan yhteen ja toteuttamaan rinnakkain. Tämä oikeuksien punninta on tapauskohtaista, ja siinä on otettava huomioon se, kuinka keskeisesti julkaistut tiedot koskettavat asianomaisen yksityiselämän ydinaluetta ja kuinka välttämättömänä sananvapauteen puuttumista on tästä syystä pidettävä. Kansallisen rikoslain säännöksessä ja sen soveltamisessa omaksutut periaatteet yksityiselämän sisällöstä sekä yksityiselämän suojan ja sananvapauden yhteensovittamisesta vastaavat olennaisilta osiltaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä noudatettuja arviointiperusteita.¹³⁶

Lienee myös selvää, että blogienkin kohdalla ratkaisukäytännössä sovellettaisiin *ns. yksityisyyden suojan asemaoppia*, jossa yksityisyyden suoja määräytyy nelikenttäisen punninnan perusteella. Nelikentän toimijoina ovat julkinen henkilö sekä yksityinen henkilö ja asemina taas julkinen asema ja yksityinen asema. Asemaoppi on luotu julkisen sanan neuvoston lausuman pohjalta, minkä

¹³⁵ HE 19/2013, s.11.

¹³⁶ KKO 2010:39.

mukaan ihmiset voidaan jakaa kolmiportaisen asteikon perusteella merkittäviin vallankäyttajiin hallinnon ja elinkeinoelämän alalla, aikalaishistoriaan kuuluviin tunnettuihin tai julkisuudessa esiintyviin henkilöihin sekä tavallisiin kansalaisiin. Asemaoppi tarkoittaa käytännössä sitä, että julkisessa asemassa olevan henkilön sietokynnys yksityisyydensuojan suhteen on korkeampi kuin yksityisessä asemassa olevan henkilön.¹³⁷

5.1.2 Kunnianloukkaus

Vuonna 2010 poliisi kirjasi 4 078 rikosilmoitusta kunnianloukkauksesta ja 97 rikosilmoitusta törkeästä kunnianloukkauksesta. Kunnianloukkauksia koskevien rikosilmoitusten vuosittainen määrä on lähes kaksinkertaistunut 2000-luvulla, mutta suurin osa jutuista ei päädy tuomioistuinkäsittelyyn. Vuonna 2010 määrättiin 273 rangaistusta, joissa päärikoksena oli kunnianloukkaus ja syyksi luettiin 564 vastaavaa rikosta. Törkeistä kunnianloukkauksista tuomittiin samana vuonna 20 rangaistusta ja rikoksia luettiin syyksi 24 kappaletta. Vuonna 2010 kunnianloukkausrikoksista tuomittiin vain kaksi kertaa vankeutta.¹³⁸

Kunnianloukkauksen osalta, on hieman blogoja koskevaa oikeuskäytäntöä, muttei vielä KKO:n ratkaisukäytäntöä. Eräs kalajokinen kaupunginvaltuutettu on näet saanut kunnianloukkaustuomioita blogikirjoitustensa johdosta. Yksi näistä kunnianloukkaustuomioista on pysytetty hovioikeustasolla.

Kaupunginvaltuutettu oli kirjoittanut ja kirjoittaa edelleen ahkerasti blogia, sekä omalle kotisivulleen, että Googlen Blogger- alustalle. Hänet on vuosina 2005 ja 2010 tuomittu ehdolliseen vankeusrangaistukseen törkeästä kunnianloukkauksesta. Lisäksi hän sai vuonna 2008 sakkotuomion törkeästä kunnianloukkauksesta.

Viimeisin kalajokisen kaupunginvaltuutetun saama tuomio on heinäkuulta 2012 ja se on Rovaniemen hovioikeuden antama (R 11/857). Tällä tuomiolla Rovaniemen

¹³⁷ Julkisen sanan neuvoston periaatelausuma yksityiselämästä vuodelta 1980.

¹³⁸ HE 19/2013, s.11.

hovioikeus pysytti käräjäoikeuden tuomion. Vuoden 2011 heinäkuussa Ylivieska-Raahen käräjäoikeus tuomitsi valtuutetun kunnianloukkauksesta 80 päiväsakkoon, josta maksettavaa kertyi 480 euroa. Jutussa oli asianomistajana Sievin kunnanjohtaja, josta valtuutettu oli kirjoittanut blogissaan. Käräjäoikeus velvoitti valtuutetun maksamaan kunnanjohtajalle henkisestä kärsimyksestä 2 000 euroa. Kunnanjohtajan alkuperäinen kärsimyskorvausvaade oli 25 000 euroa.¹³⁹ Käräjäoikeus noudatti vahingonkorvausta määrittäessään henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan korvaussuosituksia. Lisäksi käräjäoikeus velvoitti valtuutetun sananvapauslain 22 §:n 3 momentin nojalla poistamaan yleisön saatavilta sekä hävittämään kaksi kantajaa koskevaa blogikirjoitusta.¹⁴⁰

Syyttäjä vaati hovioikeudessa valtuutetulle tuomiota törkeästä kunnianloukkauksesta ja sakkorangaistuksen sijaan vankeutta. Lisäksi syyttäjä vaati aiempien kunnianloukkaustuomioiden huomioimista koventamisperusteena. Kunnanjohtaja, josta valtuutettu oli blogissaan kirjoittanut, vaati hovioikeudessa tuomiota törkeästä kunnianloukkauksesta. Valtuutettu taas vaati hovioikeutta hylkäämään syytteen. Valtuutettu totesi valituksessaan muun muassa, että jutun esitutkinta oli tehty esitutkintalain ja poliisilain vastaisesti eikä kuulustelupöytäkirja vastannut kuulustelun kulkua. Vastaajan mukaan kihlakunnansyyttäjä ja käräjäoikeuden puheenjohtaja olivat esteellisiä.¹⁴¹

Rovaniemen *hovioikeus ei muuttanut kaupunginvaltuutetun tuomiota.* Valtuutettu on *pyytänyt lupaa valittaa tuomiosta korkeimpaan oikeuteen, muttei ole lupaa saanut.*¹⁴²

Tapauksessa syyttäjä vaati alun perin Ylivieska-Raahen käräjäoikeudessa kaupunginvaltuutetulle tuomiota törkeästä kunnianloukkauksesta kolmen blogikirjoituksen johdosta. Kirjoitukset käsittelivät 10- 15 vuoden takaisia tapahtumia, joiden aikaan asianomistaja oli ollut poliittisesti merkittävässä asemassa sekä toiminut elinkeinoelämässä. Käräjäoikeuden ratkaisusta käy ilmi,

¹³⁹ Rovaniemen hovioikeuden tuomio, DNO: R11/715.

¹⁴⁰ Ylivieska-Raahen käräjäoikeuden tuomio, DNO: R 11/357.

¹⁴¹ Rovaniemen hovioikeuden tuomio, DNO: R11/715.

¹⁴² Kurki 27.7.2011 ja 12.7.2012.

että käräjäoikeus on punnitessaan kaupunginvaltuutetun sananvapauden ja kantajan kunniansuojan suhdetta jaotellut kaupunginvaltuutetun blogikirjoituksissa esittämät väitteet konkreettisiin seikkoihin sekä yleisluonteisesti esitettyihin väitteisiin. Käräjäoikeus punnitsee ratkaisussaan esimerkiksi blogin mielipidekirjoituksen luonnetta, yleistä yhteiskunnallista merkittävyyttä, asianomistajan sietokynnystä, kirjoitusten uskottavuutta, esitettyjen väitteiden yleistä tietoisuutta sekä oikeutta kirjoittaa henkilökohtaisesti tärkeästä asiasta. Punninnan lopputuloksena käräjäoikeus on päätenyt syytteiden osittaiseen hylkäämiseen asianomistajan julkisen aseman perusteella. Punninnasta johtuu myös käräjäoikeuden päätyminen kunnianloukkaustuomioon törkeän kunnianloukkauksen sijaan. Kaupunginvaltuutettu oli blogikirjoituksissa esittänyt vihjauksia useista rikoksista, mutta teksti oli kokonaisuutena lukien sellainen, että mitä ilmeisimmin valtaosa lukijoista pystyi päättelemään etteivät asianomistajasta esitetyt vihjaukset pitäneet paikkaansa. Tämä vihjausten todenperäisyyden vakuuttamattomuus oli perusteena myös kärsimyskorvaukselle.¹⁴³

Uusista vuoden 2013 korkeimman oikeuden ratkaisuksista kaksi KKO:2013:70 ja KKO:2013:15 on kunnian loukkausjuttuja, ne eivät liity blogeihin, joten pyrin esittämään ne edellä esitettyä Rovaniemen hovioikeuden tuomio, DNO: R11/715-tuomiota tiiviimmin. Korkeimmassa oikeudessa *molemmat näistä kunnianloukkausjutuista kumoutuivat*. Tapaus KKO:2013:70 liittyy perinteiseen mediaan. 7 päivää -lehdessä 30.3.2006 julkaistussa kirjoituksessa oli käsitelty kolmeen henkilöön kohdistunutta epäiltyä henkirikosta. Kirjoituksessa todettiin tekoihin epäillyn olevan 29-vuotiaan helsinkiläismies. Esitutinnan aikana julkaistussa kirjoituksessa ei ollut mainittu epäiltyä nimeltä, mutta hänestä oli esitetty osittain kasvojen alueelta peitetty kuva. Lehtikirjoituksen otsikko oli ollut seuraava: *"Tuttava sarjamurhista epäillystä: Hän on mielitelevä limanuljaska!"* Kirjoituksessa oli käsitelty epäiltynä olleen suhdetta surmansa saaneisiin henkilöihin, hänen työhistoriaansa ja taloudellista asemaa. Korkein oikeus katsoi, etteivät kirjoituksessa esitetyt tiedot olleet virheellisiä eikä kirjoituksen perusteella ollut syntynyt virheellistä käsitystä siitä, että kysymys olisi ollut jo

¹⁴³ Ylivieska-Raahan käräjäoikeuden tuomio, DNO: R 11/357.

selvitetyistä rikoksista. Korkeimman oikeuden mukaan myöskään lehtijutun otsikossa käytettyä ilmaisua ei voitu pitää halventavana, kun otettiin huomioon kirjoituksen asiayhteys ja ilmaisun muotoilu sekä olosuhteet muutoinkin. Syyte kunnianloukkauksesta hylättiin.¹⁴⁴

Käräjäoikeus katsoi 26.2.2008 annetussa tuomiossa syyttäjän syytteen perusteella selvitetyn, että A ja B, joista B oli Aller Julkaisut Oy -nimisen yhtiön kustantaman 7 päivää -nimisen lehden toimittaja ja A sen vastaava toimittaja, *olivat esittäneet X:stä valheellisen tiedon tai vihjauksen* siten, että teko oli ollut omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa sekä muutoin halventaneet häntä, kun B oli laatinut sanotun lehden 30.3.2006 ilmestyneessä numerossa julkaistun X:n epäiltyä syyllistymistä kolmeen henkirikokseen koskevan kirjoituksen ja A hyväksynyt sen julkaistavaksi. Virheelliset tiedot olivat luonteeltaan sellaisia, että ne olivat omiaan aiheuttamaan X:lle kärsimystä ja halveksuntaa etenkin, kun tiedot oli julkaistu *otsikolla "Hän on mielistelevä limanuljaska"*. Halventava nimitys oli mainittu otsikossa ja saatettu laajan henkilöpiiriin tietoon. Otsikoksi nostettu X:n luonnetta kuvaamaan tarkoitettu lausahdus oli *haukkumanimitys*, ja siitä sai erittäin negatiivisen ja puolueellisen arvion X:n luonteesta. *Käräjäoikeus katsoi tämänkaltaisen rikosuutisen otsikoinnin olevan erityisen moitittavaa, koska uutinen oli julkaistu esitutkintavaiheessa ilman, että X:llä oli ollut mahdollisuutta kommentoida luonnettaan.* Käräjäoikeus tuomitsi A:n ja B:n kunnianloukkauksesta sakkorangaistukseen. A ja B sekä Aller Julkaisut Oy velvoitettiin suorittamaan X:lle korvausta kärsimyksestä.¹⁴⁵

A, B ja Aller Julkaisut Oy valittivat hovioikeuteen vaatien syytteiden ja korvausvaatimuksen hylkäämistä. Hovioikeus totesi tuomiossaan, että artikkelissa esitetyt tiedot olivat käräjäoikeuden mainitsemien tavoin virheelliset ja harhaanjohtavat. Ne eivät olleet sellaisia, että niiden esittäminen sellaisenaan olisi ollut omiaan aiheuttamaan X:lle vahinkoa tai kärsimystä taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa. Artikkelin ilmestymisen aikaan X oli ollut esitutkinnassa epäiltynä vakavista rikoksista. Esitutkinnan aikaan oli

¹⁴⁴ KKO:2013:70.

¹⁴⁵ KKO:2013:70.

oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamiseksi tärkeää, että *tiedotusvälineiden selostukset asiasta olivat tarkkoja ja totuudenmukaisia*. Tähän nähden mainitut valheelliset tiedot oli esitetty epäiltyjä rikoksia koskevan kirjoittelun yhteydessä siten, että ne olivat olleet omiaan aiheuttamaan X:lle kärsimystä ja häneen kohdistuvaa halveksuntaa. Kirjoituksen otsikossa ja tekstissä käytetyllä nimityksellä oli halvennettu X:ää. *Artikkelissa oli ollut kuva talosta, jossa X oli kirjoilla*. X oli puolisonsa kanssa viettänyt asunnolla aikaa ollessaan Helsingissä. *Kuva ei ollut siten lisännyt X:n tunnistettavuutta*. Artikkelissa oli myös *kuva X:stä itsestään*, josta ainakin hänen lähipiirinsä sekä vankilassa hänen kanssaan yhtä aikaa olleet henkilöt kykenivät hänet tunnistamaan. *Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden tuomion lopputulosta*.¹⁴⁶

A:lle, B:lle ja Aller Julkaisut Oy:lle myönnettiin *valituslupa korkeimpaan oikeuteen*. A ja B vaativat, että syyte hylätään ja että heidät vapautetaan korvausvelvollisuudesta. Aller Julkaisut Oy vaati, että se vapautetaan korvausvelvollisuudesta. Virallinen syyttäjä vaati vastauksessaan valituksen hylkäämistä. X vaati vastauksessaan valituksen hylkäämistä. Korkeimmassa oikeudessa kysymys oli ensinnäkin siitä oliko artikkelissa esitetyt väitteet valheellisia ja oliko artikkelissa käytetty nimitys halventava. Jos vastaus näihin kysymyksiin olisi myönteinen, kysymys oli korkeimmassa oikeudessa myös siitä, oliko artikkelin laatiminen ja julkaiseminen rangaistava kunnianloukkauksena.¹⁴⁷

KKO:n ratkaisun perustelujen kohdassa 8 todetaan, että julkistettaessa tietoja vireillä olevasta rikosasiasta, on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, esitetäänkö tekstissä asian keskeneräisyydestä huolimatta tosiasiatietoja, tukevatko tosiseikat mahdollisia arvoarvostelmia riittävästi ja ovatko nämä arvostelmat ja käytetyt ilmaisut muutoin oikeasuhteisia asian laatuun nähden. Yksittäisten tietojen vähäisellä epätarkkuudella ei yleensä voida katsoa olevan merkitystä, jos kirjoitus ei ole omiaan synnyttämään lukijalle väärää kuvaa asiasta ja kirjoituksen kohteena olevan henkilön syyllistymisestä käsiteltävänä olevaan tekoon. Kohta 19 kuvaa artikkelin sisältöä:

¹⁴⁶ KKO:2013:70.

¹⁴⁷ KKO:2013:70.

19. 7 päivää -lehdessä oli 30.3.2006 julkaistu kirjoitus *sarjamurhista epäillystä helsinkiläismiehestä*. Kirjoituksen otsikko kuului:

“Tuttava sarjamurhista epäillystä: Hän on mielitelevä limanuljaska!”

Tekstin yhteydessä oli kuva kerrostalosta, jossa X:n ilmoitettiin asuneen. Lisäksi kirjoituksessa oli kuva X:stä. Kuvasta oli peitetty silmien alue. **Kerrostaloa esittävän kuvan alapuolella oli teksti:**

”Kolmen rakastajansa murhista epäilty helsinkiläismies on ollut enimmäkseen työttömänä.”

X:ää koskevan kuvan yhteydessä oli teksti:

”Velat kymmeniä tuhansia.”¹⁴⁸

Siltä osin kuin 7 päivää -lehden 30.3.2006 julkaistussa artikkelissa oli käsitelty epäilyä X:n syylistymisestä kolmeen henkirikokseen, A:lle ja B:lle ei ole vaadittu rangaistusta kunnianloukkauksesta. Rangaistusta vaadittiin sillä perusteella, että lehtikirjoituksen tiedot työttömänä ja kolmen miehen rakastajana olemisesta sekä useiden kymmenien tuhansien veloista olivat virheellisiä. Lisäksi kysymys on ”limanuljaska” -sanana halventavan luonteen arvioinnista. Korkeimman oikeuden ratkaisun lopputulos tiivistyy kohtiin 26 ja 28:

26. Korkein oikeus katsoo, **että lehtikirjoituksessa esitetyt tiedot eivät edellä kohdissa todetuina tavoin ole olleet syytteessä väitetyllä tavalla virheellisiä**. Edelleen Korkein oikeus toteaa, että vaikka henkirikosten taustalla olevaa mahdollista motiivia on kirjoituksessa käsitelty ennen tuomioistuimen ratkaisua, motiivia ei ole esitetty selvitettyinä tosiasiana vaan yhteydessä muihin epäilyihin.

28. Loukkaavat tai halventavat ilmaisut aiheuttavat eriasteista kärsimystä ja halveksuntaa riippuen siitä, minkälaisessa asiayhteydessä ja minkälaisen aihepiiriin käsittelyn yhteydessä ilmaisua käytetään. Merkitystä on myös sillä, minkälaisia muita määreitä samassa yhteydessä on käytetty. Nyt kysymyksessä olevassa asiassa lehtijuttu on käsitellyt vakavia rikoksia eli henkirikoksia. X:n on epäilty osittain taloudellisesta motiivista surmanneen kolme miesystäväänsä. **Kirjoituksen aihepiiriin nähden ei siinä käytetyn ilmaisun ”mielitelevä limanuljaska” voida katsoa olevan omiaan aiheuttamaan sellaista halveksuntaa, jota rikoslain 24 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetaan.**¹⁴⁹

Korkein oikeus kumosi hovioikeuden tuomion.

Tapaus KKO:2013:15 ei liity mediaan millään tavoin. Tapauksessa kihlakunnanvouti oli ulosottomiehenä ollessaan ollut panemassa täytäntöön päätöstä, jonka mukaan 11-vuotiaan lapsen tuli asua äitinsä luona, ottanut

¹⁴⁸ KKO:2013:70.

¹⁴⁹ KKO:2013:70.

vastaanhangoittelevasta lapsesta ja tämän repusta kiinni ja yrittänyt irrottaa tämän otetta porraskaiteesta. Lapsen isä oli poliisille tekemässään tutkintapyyntönsä ja esitutkinnassa väittänyt, että ulosottomies olisi muun ohella riuhtonut, kiskonut ja repinyt lasta niin, että tälle oli aiheutunut polvivamma ja repun kantoviilleke oli revennyt. Syyttäjä päätti jättää syytteen ulosottomiestä vastaan nostamatta, koska rikoksesta ei ollut näyttöä. Käräjäoikeus ja hovioikeus tuomitsivat isän häntä vastaan nostetun syytteen mukaisesti väärästä ilmiannosta ja kunnianloukkauksesta ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Korkeimman oikeuden mukaan selvitys ei viitannut siihen, että isä olisi esittäessään jossain määrin liioitellut ja väritetyt väitteet virkamiehen epäasianmukaisesta menettelystä toiminut muuten kuin vilpittömässä mielessä lapsensa oikeuksien valvomiseksi. Syyte hylättiin korkeimmassa oikeudessa, koska ei ollut perusteita katsoa, että isä olisi varmasti tai ainakin varsin todennäköisesti pitänyt poliisille antamiaan tietoja väärinä tai ettei hänellä olisi ollut vahvoja perusteita pitää tapahtumakuvaustaan totena.¹⁵⁰

Käräjäoikeus tuomitsi tapauksessa A:n rikoslain 15 luvun 6 §:n nojalla väärästä ilmiannosta ja rikoslain 24 luvun 9 §:n nojalla kunnianloukkauksesta yhteensä neljän kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen sekä velvoitti A:n suorittamaan vahingonkorvauksena kärsimyksestä B:lle 1 500 euroa. Hovioikeus katsoi, ettei ollut aihetta muuttaa käräjäoikeuden lopputulosta. Olennaisin kohta korkeimman oikeuden ratkaisuun päättämiseen lienee tämä ratkaisun kohta: ”Kunnianloukkauksen kriminalisointia koskevan lain esitöiden (HE 184/1999 s. 34) mukaan teko ei ainakaan silloin ole 1 kohdassa tarkoitettu rikos, kun tekijällä on ollut vahvoja perusteita pitää totena, mitä hän on esittänyt tai vihjannut.”

Lisäksi ratkaisun perustelujen 18 ja 20 kohdat ovat keskeisiä:

18. Huoltajan oikeus saattaa kokemansa virkamiehen virassaan tekemä lapsen oikeuksien loukkaus asianomaisen viranomaisen arvioitavaksi on korostunut, kun lapsen fyysiseen koskemattomuuteen on puututtu. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on painottanut ilmiantajan sananvapauden merkitystä, kun kyse on lapsiin tai muutoin puolustuskyvyttömiin kohdistuneista oikeudenloukkauksista (esimerkiksi Juppala v. Suomi 2.12.2008, kohdat 42 - 43 ja 45). Tästä näkökulmasta tarkasteltuna on selvää, että myös

¹⁵⁰ KKO:2013:15.

virkamielen kunniansuoja ja tarve turvata virkamiesten toimintaedellytykset ovat tässä oikeuksien punninnassa toissijaisia.

20. Lisäksi A on tehnyt väitteensä virkamielen epäasianmukaisesta menettelystä saattamalla asian lain mukaisessa järjestyksessä poliisitutkintaan, eikä ole esittänyt niitä julkisuushakuisesti esimerkiksi tiedotusvälineitä hyväksikäyttäen. Myös tälle seikalle voidaan antaa merkitystä kunnianloukkauksrikoksen täyttymisen kannalta arvioitaessa A:n teon puolustettavuutta kihlakunnanvoudin toiminnan ilmiantajana.¹⁵¹

Korkein oikeus kumosi hovioikeuden tuomion. Blogien kannalta mielenkiintoinen on ratkaisun kohdan 20 perustelu, jonka mukaan A ei saattanut viranomaisen menettelyä julkisuushakuisesti liikkeelle. Ratkaisu olisi melko varmasti toisen suuntainen, jos A olisi raportoinut ulosottomiehen toiminnasta blogikirjoituksen välityksellä.

5.1.3 Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen sekä kunnianloukkaus

Kaksi uusimmista korkeimman oikeuden ratkaisuista sisältää syytteet sekä kunnianloukkauksesta, että yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä. Nämä tapaukset ovat KKO:2013:100 ja KKO:2013:69. Ensimmäiseksi mainittu tapaus johti tuomioihin, jälkimmäinen taas ei.

Tapauksessa KKO:2013:100 television pääuutislähetyksessä ja kahdessa muussa samana päivänä lähetetyssä uutislähetyksessä oli kerrottu poliisin tutkimista, elinkeinotoiminnan yhteydessä tehdyiksi epäilyistä vakavista talousrikoksista. Epäilyihin oli liitetty yritystoimintaa harjoittavat puoliset. Uutisessa oli esitetty toisen puolison nimi ja kuva. Myöhemmin uutisessa tarkoitetuista rikoksista oli osassa tehty syyttämättäjäättämispäätös ja osassa syyte hylätty. Kysymys siitä, oliko uutisoinnissa syyllistytty törkeään kunnianloukkaukseen ja yksityiselämää loukkaavaan tiedon levittämiseen.¹⁵²

Käräjäoikeuden tuomio annettiin 29.10.2008. Käräjäoikeus katsoi, että sananvapauden rajoittaminen toisen henkilön maineen turvaamiseksi muodosti hyväksyttävän ja painavan sananvapauden rajoittamisperusteen. Sananvapauden käyttämiseen kuului olennaisena osana myös se, että sananvapautta käyttämällä

¹⁵¹ KKO:2013:15.

¹⁵² KKO: 2013:100.

yleisölle välitettiin paikkansa pitäviä tietoja. Uutisessa oli tuotu esille, että poliisi oli kohdistanut yrittäjäpuolisoihin X:ään ja Y:hyn esitutkintaa. Tältä osin uutiseen oli sisältynyt yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen. X ja Y eivät olleet toimineet elinkeinoelämässä eikä heitä koskevan esitutkinnan uutisointi ollut tarpeellista yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi. *Käräjäoikeus tuomitsi toimittajat A:n ja B:n kummankin rikoslain 24 luvun 8 ja 10 §:n nojalla kahdesta törkeästä kunnianloukkauksesta ja kahdesta yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä 50 päiväsakon sakkorangaistukseen.*¹⁵³

A ja B valittivat hovioikeuteen ja vaativat, että syytteen hylkäämistä. *Hovioikeus ei 29.4.2010 antamassaan tuomiossa muuttanut käräjäoikeuden tuomion lopputulosta, koska sen katsoi että valheellinen vihjaus oli välitetty joukkotiedotusvälinettä käyttämällä ja sillä oli aiheutettu X:lle ja Y:lle erityisen suurta ja tuntuva vahinkoa ja tekoa oli myös kokonaisuutena arvostellen pidettävä törkeänä. Hovioikeuden perustelujen mukaan uutisessa kerrottu tieto oli koskenut keskeneräistä esitutkintaa laajassa ja vaikeaselkoisessa asiassa, jossa syyteharkintaa ei ollut tehty. Esitutkintaa koskeneen tiedon julkaiseminen oli ollut omiaan aiheuttamaan suurta vahinkoa ja kärsimystä loukatulle. Hovioikeus katsoi, ettei aikaisessa vaiheessa esitutkintaa koskeneen tiedon esittämistä voitu pitää pelkästään esimerkkinä Suomen idänkauppaa koskevista ongelmista. Yksittäisen perheyrityksen toimintaan kohdistunutta esitutkintaa koskeneen uutisen esittämisen, varsinkin kun esittäminen oli tapahtunut liittämättä uutista A:n kuvaaman yhteiskunnallisen asian käsittelemiseen, ei voitu siten katsoa olleen tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi.*¹⁵⁴

A:lle ja B:lle myönnettiin valituslupa korkeimpaan oikeuteen. A ja B vaativat yhteisessä valituksessaan, että syytteet hylätään ja heidät vapautetaan sakkorangaistuksesta. Syyttäjä vaati vastauksessaan valituksen hylkäämistä. X ja Y vaativat yhteisessä vastauksessaan valituksen hylkäämistä.

Korkeimman oikeuden ratkaisun kohta 28 on keskeinen:

¹⁵³ KKO: 2013:100

¹⁵⁴ KKO:2013:100

Niin kuin edellä kohdassa 10 on todettu, arvioitaessa sitä, onko X:stä ja Y:stä esitetty televisiuutisessa sellainen valheellinen tieto tai vihjaus, jota kunnianloukkauksen tunnusmerkistön täytyminen edellyttää, on merkitystä annettava erityisesti sille seikalle, että he ovat olleet rikoksesta epäillyn asemassa. **Arviointi on tämän vuoksi tehtävä pääasiassa muilla perusteilla kuin niillä, joiden on katsottu soveltuvan rikoksesta tuomittua koskevaan uutisointiin.** X:n ja Y:n kunnian ja maineen sekä yksityiselämän suojaa on punnittava toimittajien sananvapauden suojaa vasten, **jolloin merkitystä on annettava niille periaatteille, jotka ilmenevät ihmisoikeustuomioistuimen käytännöstä.** Koska kysymys on ollut televisiossa esitetystä uutislähetyksestä, **merkitystä saa tietojen esittämistapa. Vaikutelma, joka televisiokatsojalle syntyy uutisessa esitetyistä tiedoista, on esimerkiksi lehtikirjoitukseen verrattuna yleensä uutisen nopean seuraamistapahtuman varassa.**¹⁵⁵

Ratkaisun 29-kohta esittää törkeän kunnianloukkaamisen ja yksityiselämää loukkaavaa tiedon levittämisen ratkaisemiseksi keskeiset seikat: ”Törkeän kunnianloukkauksen osalta kysymys oli siitä oliko uutisessa *valheellisesti vihjattu X:n ja Y:n syyllistyneen laajaan kirjanpito- ja rahanpesurikokseen*, onko uutisessa esitetty valheellinen tieto tai vihjaus siitä, että tutkinnan kohteena olleen yhtiön tileille oli tullut rahaa kymmeniä miljoonia euroja, mitkä varat oli laiminlyöty merkitä kirjanpitoon, sekä siitä, että yhtiön kautta oli kierrätetty suuria määriä Venäjältä lähtöisin olevaa rikollisesti hankittua rahaa. *Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen osalta kysymys on puolestaan siitä, onko uutisessa esitetty tieto poliisin X:ään ja Y:hyn kohdistamasta esitutkinnasta rikoksen tunnusmerkistössä tarkoitettu oikeudettomasti esitetty loukkaava tieto.*¹⁵⁶

A:n ja B:n puolustuksen kannalta keskeinen on kohta 37 ja korkein oikeus esittää johtopäätöksen kohdassa 38:

37. A ja B ovat vedonneet siihen, että uutisessa oli käsitelty **yhteiskunnallisesti merkittävää asiaa**, jolla he ovat tarkoittaneet idänkauppaan kuten Suomen ja Venäjän välillä tapahtuvaan kauppaan liittyvää yksityisten henkilöiden talousrikollisuutta. Tällainen aihe omaa epäilemättä periaatteessa yleistä mielenkiintoa. Toimittajat voivat myös käsitellä tällaista aihetta verraten vapaasti, jopa liioittelevalla ja provosoivalla kielenkäytöllä. **Tässä tapauksessa uutisessa ilmoitettuja tietoja ei kuitenkaan ole kytketty idänkauppaan liittyvään rikollisuuteen muutoin kuin alkujuonnon lyhyellä viittauksella, joka tässä suhteessa on ollut riittämätön osoittamaan edellä mainittua tarkoitusta.** Uutisen pääpaino on ollut X:n henkilössä ja hänen kytkemisessään verokuningattarena uutisessa ilmoitettuihin tietoihin. Väitetty uutisen yhteiskunnallinen tarkoitus olisi myös voitu tuoda esiin ilman sanottua kytkentää. **X:ää ei pelkästään sen johdosta, että hän on ollut aikaisemmin julkisuudessa verotustietojen perusteella suuria ansiotuloja saaneena henkilöä, voida pitää sellaisena**

¹⁵⁵ KKO:2013:100

¹⁵⁶ KKO:2013:100

julkisuuden henkilönä, jonka yksityiselämän suoja olisi ratkaisevasti rajoittunut.

38. Yhteenvetonaan Korkein oikeus katsoo, että uutisessa on sen esittämistapa huomioon ottaen vihjattu, että X:n ja Y:n syyllisyys uutisessa ilmoitettuihin rikoksiin oli selvitetty. Tämän laatuksella vihjauksella on loukattu syyttömyysolettamaa niin vakavasti, etteivät A ja B voi saada sananvapauden suojaa.¹⁵⁷

Korkein oikeus siis yhtyi hovioikeuden näkemykseen, mutta se kuitenkin kohtuullisti hovioikeuden tuomitsemaa A:lle ja B:lle tuomitsemia päiväsakkoja 50 päiväsakosta 20 päiväsakoon oikeudenkäynnin viivästymisen perusteella.¹⁵⁸

KKO:2013:69 oli kyse tapauksesta, jossa 7 päivää -nimisessä lehdessä 16.6.2005 julkaistussa kirjoituksessa X:n oli mainittu pettävän silloista seurustelukumppaniaan erään toisen naisen Y:n kanssa, jonka nimeä lehtikirjoituksessa ei ollut kuitenkaan mainittu. Kirjoituksessa oli kuvailtu Y:n ihonväriä ja ilmoitettu tämän asuinpaikkana oleva kaupunki. Edelleen kirjoituksessa oli mainittu X:n ja Y:n väliseen kanssakäymiseen liittyviä tiettyjä yksityiskohtia. Kirjoituksessa olleet lausumat olivat osittain liioittelevia ja vihjailevia. Korkeimman oikeuden ratkaisusta ilmenevillä perusteilla katsottiin, että väitteet tai vihjaukset eivät olleet rikoslain 24 luvun 9 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla valheellisia eivätkä säännöksen 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla myöskään halventavia. Kirjoituksen laatinut toimittaja B ja vastaava toimittaja A eivät olleet syyllistyneet X:ään ja Y:hyn kohdistuneeseen törkeään kunnianloukkaukseen. Kysymys myös siitä, oliko kirjoitus lehdessä julkaisemalla syyllistytty Y:n yksityiselämää loukkaavaan tiedon levittämiseen. Edelleen oli kysymys kärsimyksen perusteella suoritettavan korvauksen tuomitsemisen edellytyksistä tämän kirjoituksen sekä kahden muun kirjoituksen osalta, joita koskevat rangaistusvaatimukset oli jätetty tutkimatta.¹⁵⁹

Käräjäoikeus katsoi 26.2.2008 annetussa tuomiossa, että Y:hyn kohdistunut tieto oli julkaistu tiedotusvälineessä ja tekoa oli muutoinkin kokonaisuutena arvostellen pidettävä törkeänä. X:n osalta käräjäoikeus sen sijaan totesi, että kunnianloukkausta ei voitu hänen kohdallaan pitää kokonaisuutena arvioiden

¹⁵⁷ KKO:2013:100

¹⁵⁸ KKO:2013:100

¹⁵⁹ KKO:2013:69

törkeänä. Syyte oli annettu tiedoksi joulukuussa 2007, joten kunnianloukkausta koskeva syyte tuli hylätä vanhentuneena. Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämistä koskevan syytteen osalta käräjäoikeus lausui, että sama tieto ei voi täyttää yhtä aikaa toisaalta kunnianloukkauksen ja toisaalta yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämistä koskevaa tunnusmerkistöä. *Sen sijaan voidaan kumpaakin rangaistussäännöstä soveltaa, jos samassa julkaisussa on valheellisia ja paikkansa pitäviä tietoja.* Kuitenkaan julkaistut tiedot, sellaisina kuin ne oli syytteessä kuvattu, eivät olleet luonteeltaan objektiivisesti arvioiden omiaan aiheuttamaan vahinkoa, kärsimystä tai halveksuntaa loukatulle. Syyte yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä tuli hylätä. *Käräjäoikeus tuomitsi A:n ja B:n törkeästä Y:hyn kohdistuneesta kunnianloukkauksesta sakkorangaistukseen. Lisäksi A, B ja Aller Media Oy velvoitettiin suorittamaan X:lle ja Y:lle korvausta kärsimyksestä.*¹⁶⁰

Kaikki osapuolet valittivat tapauksessa Helsingin hovioikeuteen, joka antoi tuomion 11.11.2009. Syyttäjä vaati, että syyte törkeästä kunnianloukkauksesta hyväksytään myös X:n osalta ja että vastaajat tuomitaan rangaistukseen syytteen mukaisesti myös kahdesta yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä. X ja Y vaativat, että A ja B tuomitaan rangaistukseen syytteen mukaisesti kahdesta törkeästä kunnianloukkauksesta ja kahdesta yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä. A, B ja Aller Media Oy vaativat, että syytteet ja korvausvaatimukset hylätään. Hovioikeus hyväksyi tapauksessa Y:tä koskevilta osin käräjäoikeuden tuomion perustelut ja syyksi lukemisen. *Hovioikeus katsoi käräjäoikeuden tavoin, että X:llä ja Y:llä oli oikeus korvaukseen kärsimyksestä myös niiden artikkeleiden osalta, joiden osalta syyteoikeus oli vanhentunut. Hovioikeus korotti kärsimyskorvauksia Y:lle 6 000 euroksi ja X:lle 2 000 euroksi.*

A:lle, B:lle ja Aller Media Oy:lle myönnettiin valituslupa korkeimpaan oikeuteen. A, B ja Aller Media Oy esittivät yhteisessä valituksessaan seuraavat vaatimukset. A ja B vaativat, että syytteet hylätään ja että heidät vapautetaan korvausvelvollisuudesta tai korvausvelvollisuutta olennaisesti alennetaan. Aller Media Oy vaati, että sen korvausvelvollisuus poistetaan tai korvausvelvollisuutta

¹⁶⁰ KKO:2013:69

olennaisesti alennetaan. Virallinen syyttäjä vaati vastauksessaan valituksen hylkäämistä. Syyttäjä vaati A:n ja B:n tuomitsemista rangaistukseen toissijaisesti rikoslain 24 luvun 8 §:n nojalla Y:hyn kohdistuneesta yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä, jos syyte kunnianloukkauksesta hylätään hänen osaltaan. X ja Y vaativat vastauksessaan valituksen hylkäämistä. *Korkeimman oikeuden perustelut tapauksessa ovat laajat, mutta tapaus ratkesi lopulta hovioikeuden päätöksen kumoavalla tavalla seuraavien kohtien päättelyn johdosta:*

11. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on yksityiselämän suojaa koskevan ratkaisukäytäntönsä yhteydessä asettanut suojan tarpeen kannalta eri asemaan tiedot, jotka henkilö oli itse aiemmin julkistanut ja tiedot, joita henkilö ei ollut julkistanut (MGN Limited v. Yhdistynyt Kuningaskunta 18.1.2011, kohta 147). Yksityiselämän suojan tarvetta vähentää se, että henkilö on itse paljastanut henkilöönsä koskevia seikkoja julkisuudessa tai yksityiselämää koskevat tiedot olivat muutoin tulleet yleisön saataville (Hachette Filipacchi Associés v. Ranska 23.7.2009, kohta 53 ja Reinboth v. Suomi 25.1.2011, kohta 87). Vastaavin tavoin on Korkein oikeus katsonut, ettei yksityiselämän suojan turvaamiseksi ole tarvetta rajoittaa asianomaista henkilöä koskevien jo aikaisemmin yleiseen tietoisuuteen tulleiden asioiden toistamista tiedotusvälineissä (KKO 2011:72, kohta 36).

14. X on kommentoinut kyseistä 7 päivää -lehden kirjoitusta Iltalehdessä kahta päivää myöhemmin eli 18.6.2005. Tällöin myös Y on mainittu nimeltä ja Iltalehdessä on ollut X:n ja Y:n valokuvat. X on todennut, että hän ja Y olivat ystäviä. He olivat viettäneet öitä yhteisessä hotellihuoneessa, mutta X:n mukaan mitään seksuaalista kanssakäymistä heillä ei ollut ollut. Myös Y on kyseisessä Iltalehden kirjoituksessa osaltaan vahvistanut ystävyysuhteensa X:ään.

26. Korkein oikeus toteaa, että rangaistukseen tuomitseminen yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä edellyttää, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa. Se seikka, että Y on vain kaksi päivää 7 päivää -lehdessä julkaistun kirjoituksen jälkeen käsitellyt toisessa laajalevikkisessä julkaisussa suhdettaan X:ään oma-aloitteisesti ja oman nimensä ja kuvansa julkaistavaksi antaen osoittaa, etteivät 7 päivää -lehdessä julkaistut tiedot ole olleet omiaan aiheuttamaan Y:lle vahinkoa tai kärsimystä. A ja B eivät ole syyllistyneet rikoslain 24 luvun 8 §:n mukaiseen yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämiseen.

31. Kuten edellä kohdissa 14 ja 25 on todettu, X ja Y ovat jo 18.6.2005 julkaistussa Iltalehden numerossa omilla nimillään esiintyen itse kertoneet suhteensa laadusta ja yhdessä vietetystä hotelliyöstä. Y:stä on myös tuossa yhteydessä julkaistu valokuva. Tähän nähden ei mainitun kirjoituksen jälkeen 23.6.2005 ja 7.7.2005 ilmestyneissä kirjoituksissa ole tuotu julkisuuteen mitään sellaista, mikä olisi omiaan aiheuttamaan X:lle ja Y:lle vahinkoa tai kärsimystä taikka heihin kohdistuvaa halveksuntaa. Korvausvelvollisuuden syntymisen kannalta merkitystä ei ole sillä, ettei 7.7.2005 julkaistuun kirjoitukseen ollut saatu suostumusta. Korvattavaa kärsimystä ei näin ollen ole voinut syntyä eikä edellytyksiä vahingonkorvauksen tuomitsemiselle ole.¹⁶¹

¹⁶¹ KKO:2013:69

Edellä lausutuilla perusteilla *Korkein oikeus* päätyi siihen, että *A* ja *B* eivät ole syytekohtan 1 osalta syyllistyneet rangaistavaan menettelyyn ja syyte tulee hylätä eikä myöskään kärsimyskorvausta tullut suorittaa. Tässä siis keskeistä on *X:n* ja *Y:n* suhteestaan kirjoitusten jälkeen antama haastattelu ja siten sen itse julkisuuteen tuominen. Suhteesta kirjoittaminen ei näin aiemminkaan ollut voinut aiheuttaa osapuolille kärsimystä taikka halveksuntaa. Törkeiden kunnianloukkaussyytteiden osalta KKO yksityiskohtaisen punninnan kautta päätyi siihen, että käytetyt ilmaisut eivät olleet sillä tavoin voimakkaita tai asiayhteyden nähden perusteettoman vahvasti muotoiltuja, että niiden voitaisiin katsoa rikoslain 24 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla halventavan *X:ää* tai *Y:tä*.¹⁶²

5.1.4 Sananvapaus

KKO:2013:50 ei sinällään liity tutkimusongelmaan valitsemini rikostunnusmerkistöihin. Kuitenkin *tapaus* liittyy verkkomaailmaan ja korkeimman oikeuden perusteluissa on tärkeä kannanotto sanavapauden ydinalueen määrittämisestä, mikä on keskeistä myös tutkimusongelmani kannalta. Tarkemmin tapauksessa oli kyse sanavapauden rajoista poliittisen mielipiteen ilmaisun yhteydessä. *A* oli kirjoittanut *Internetin keskustelupalstalle kirjoituksen, joka oli sisältänyt* pääministeriin ja valtiovarainministeriin sekä eduskunnassa työskenteleviin henkilöihin kohdistuneita vakavia uhkauksia. Poliisi oli toimittanut kirjoituksen valtioneuvoston ja eduskunnan turvallisuudesta vastanneille henkilöille. Uhkausten kohteet eivät olleet tiedneet kirjoituksesta.

Käräjäoikeus antoi tapauksessa tuomion 4.1.2011. Käräjäoikeus katsoi jääneen näyttämättä, että *A* olisi syyllistynyt laittomaan uhkaukseen, ja se hylkäsi syytteen. Käräjäoikeus ei ottanut tuomiossa lainkaan kantaa sanavapauden määrittämiseen. Helsingin hovioikeus antoi tuomion 7.12.2011 ja se otti kantaa myös sananvapauskysymykseen seuraavanlaisesti: *A:n kirjoituksessa käyttämät*

¹⁶² KKO:2013:69

sanonnat voitiin ymmärtää lähinnä mielipiteen ilmaisuksi ja osoitukseksi turhautumisesta poliittiseen päätöksentekoon. Kirjoituksessa oli kuitenkin puhuttu pääministeri MV:n ja valtiovarainministeri JK:n ampumisesta ja koko eduskunnan räjäyttämistä ja siitä, että tulee ruumiita. Kirjoituksella oli siten synnytetty mielikuva todellisesta uhasta, jonka A oli ollut valmis toteuttamaan. A:n oli sen vuoksi täytynyt ymmärtää, että uhatut varsin todennäköisesti pitivät uhkausta todellisena ja vakavasti otettavana. Asiassa oli kuitenkin siten jäänyt näyttämättä, että asianomistajat olisivat kokeneet olevansa uhkauksen johdosta vakavassa vaarassa tai pitäneet uhkausta todellisena ja vakavasti otettavana. *Hovioikeus ei muuttanut kärjääioikeuden tuomiota.*¹⁶³

Syyttäjälle myönnettiin valituslupa korkeimpaan oikeuteen. Valituksessaan syyttäjä vaati, että A tuomitaan esitetyn syytteen mukaisesti laittomasta uhkauksesta ehdolliseen vankeusrangaistukseen ja oheissakkoon. A vaati vastauksessaan, että valitus hylätään. Korkeimman oikeuden tuomion ensimmäinen kohta on keskeinen, koska se *kuvaa tarkalleen millainen kirjoitus tapauksessa oli kyseessä:*

1. A oli kirjoittanut 15.5.2010 Internetin uutisryhmän eräälle keskustelupalstalle **seuraavan viestin**: ”Se on vain ajan kysymys ... kun joku menee ja ampuu MV:n ja JK:n. Kaksi dorkaa käsi kädessä. Voisin vaikka ittekin ampua kunhan saisin jostain tehokkaan kiväärin. Väijyyän vaan ja nirri pois! Tai sit mä vien c-nelosta lehtereille eduskuntaan ja paukautan koko hela hoidon taivaan tuuliin. Ei siinä enää muu auta kuin hauta. Rahaa suolletaan ulkomaille ja päiväkoteja, kouluja, terkkareita, sairaaloita, ... kaikkia lopetetaan. Kohta lopetetaan koko pelleily tuolla Arkadianmäellä. Uskokaa pois! Kun pinnaa kiristetään tarpeeksi niin se katkeaa ja sitten tulee ruumiita. Ai että vi**uttaa!” Kirjoituksen **ohessa oli** ollut eräaseen tietokonepeliin **liittynyt kuva räjähdysaineesta ja laukaisimesta.**¹⁶⁴

Korkeimman oikeuden ratkaisun 4. kohdan mukaan A oli kiistänyt syytteen. A oli olettanut, että hänen kirjoituksensa, jota oli lukenut keskustelusivustolla vain pieni ryhmä, ei tullut asianomistajien tietoon. Hän ei ollut lähettänyt kirjoitusta asianomistajille eikä ollut tarkoittanut sitä uhkaavaksi. A vetosi tarkoittaneensa kirjoituksen pakinaksi eikä sanatarkasti tai vakavasti otettavaksi. Hän oli kirjoituksellaan purkanut turhautumistaan politiikkaan. Hän ei ollut aikonut eikä hänellä olisi mahdollisuusiakaan toteuttaa kirjoituksessa mainittuja tekoja.

¹⁶³ KKO:2013:50.

¹⁶⁴ KKO:2013:50.

Asianomistajat eivät olleet kokeneet, että heidän turvallisuutensa olisi ollut vakavassa vaarassa.¹⁶⁵

Kysymys A:n sananvapauden laajuudesta on ratkaistu korkeimman oikeuden ratkaisun kohdissa 11- 14:

11. Korkein oikeus toteaa tämän johdosta, **että pakina kaunokirjallisena tyyliä määritellään yleensä humoristiseksi, usein satiiriseksi tai parodiseksi lyhyehköksi kirjoitelmaksi, joka sisältää kevyttä rupattelua ja tarinointia.** Pakinassa saatetaan käsitellä yhteiskunnallisia ilmiöitä tai ajankohtaisia henkilöitä nälvivään ja piikikkääseen tyyliin, henkilöitä kuitenkin loukkaamatta.

12. **Perustuslain 12 §:n 1 momentissa taataan jokaiselle sananvapaus.** Sen mukaan sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Sananvapaus on asiallisesti samansisältöisenä turvattu myös Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 10 artiklassa. **Artiklan 2 kohdassa kuitenkin säädetään, että koska sananvapauden käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta, se voidaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa muun muassa kansallisen tai yleisen turvallisuuden vuoksi, terveyden suojaamiseksi tai muiden henkilöiden oikeuksien turvaamiseksi.**

13. **Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on oikeuskäytännössään katsonut, että sananvapaus voi koskea myös loukkaavien, järkyttävien tai häiritsevien ajatusten tai ideoiden esittämistä** (esim. Mamère v. Ranska 7.11.2006, kohta 19). Samoin on katsottu, että sananvapauden **rajat ovat laajimmat osallistuttaessa julkiseen ja yleistä mielenkiintoa herättävään keskusteluun.** Tällöin on myös sallittua turvautua jossain määrin liioitteluun ja provokaatioon. Lisäksi poliitikkojen tulee sietää muita virkamiehiä ja etenkin yksityishenkilöitä enemmän asemaansa ja toimintaansa perustuvaa arvostelua (esim. Cărlan v. Romania 20.4.2010 ja Haguenauer v. Ranska 22.4.2010). Toisaalta ihmisoikeustuomioistuin on muun muassa ratkaisussaan Gündüz v. Turkki 4.12.2003 (kohta 51) todennut, että **vihapuheet tai muutkaan ihmisoikeussopimuksen perustavanlaatuisia arvoja vastaan suunnatut lausumat eivät nauti sopimuksen 10 artiklassa turvattua sananvapauden suojaa.**

14. A on lausunut kirjoituksessaan **mielipiteensä Suomessa harjoitetusta talouspoliittisesta linjasta.** Tästä näkökulmasta tarkasteltuna kirjoitus on sinänsä kuulunut sananvapauden laajasti suojaaman ilmaisuoikeuden piiriin. Sallitun poliittisen arvostelun yhteydessä A on kuitenkin kirjoituksessaan uhannut poliittisia päätöksentekijöitä **hengen riistämällä yksilöimällä surmaamisen tekotavat.** Korkein oikeus katsoo, että **tällöin ei ole enää kysymys osallistumisesta kriittiseen julkiseen keskusteluun yhteiskunnallisista kysymyksistä eikä myöskään pakinatyyllisestä liioittelusta tai provokaatiosta tyylikeinona.** Mielipiteensä kirjallisen esitysmuodon vuoksi A:lla on ollut paremmat mahdollisuudet kuin suullisessa ja spontaanissa puheenvuorossa kontrolloida sanomansa sisällön laillisuutta. Muutoinkaan asiayhteys, jossa A on uhkauksensa esittänyt, ei tue käsitystä siitä, että kysymys olisi jostakin muusta kuin kohdehenkilöiden koskemattomuuteen ja

¹⁶⁵ KKO:2013:50.

turvallisuuteen kohdistuvan oikeuden loukkaamisesta. Koska A:n kirjoitukseen sisältyvä uhkailu kohdistuu perustuslain 7 §:ssä turvattuihin henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, kirjoitukselle ei ole perusteltua antaa sananvapauden suojaa.¹⁶⁶

Kuitenkaan laittoman uhkauksen tunnusmerkistö ei henkilökohtaisen uhan tunteen puuttumisen vuoksi tapauksessa täytynyt eikä hovioikeuden tuomion lopputulosta ei muutettu korkeimmassa oikeudessa. Tapaus antaa hyvän esimerkin siitä, ettei verkossa - tutkielman kannalta blogissa - voi kirjoittaa äärimmäisiä kannanottoja ja oikeuttaa niitä vitsailulla. Tapaus osoittaa myös erinomaisesti sen seikan, ettei verkon yksityinen käyttäjä valitettavan usein joudu tämän tyyppisestäkään kirjoittelusta vastuuseen. Offline- maailman lainsäädäntö ei sovellu saumattomasti online-maailmaan.

5.2 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntö

Euroopan unionin oikeus laajassa mielessä käsittää Euroopan unionin tuomioistuimen (EUT) ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) ratkaisutoiminnan. Kuitenkin käsittelen tässä luvussa ainoastaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntöä. Eurooppalaisessa oikeuskäytännössä ei ole vielä ratkaistu yhtäkään blogikirjoittelua koskevaa tapausta. EIT painottaa sananvapauden merkittävää funktiota yhteiskunnassa. *EIT on antanut vajaat kaksikymmentä tuomiota, joissa Suomen on yksityiselämän suoja ja kunnianloukkausta koskevissa asioissa katsottu rikkoneen EIS 10 artiklaa.* Suomalaiset tuomioistuimet ovat ratkaisukäytännössään painottaneet yksityiselämän ja kunnian suoja, kun taas EIT on painottanut enemmän sananvapautta.¹⁶⁷ Tässä luvussa esitettävät langettavat ratkaisut johtivat aiemmin tutkielmassa esitettyihin rikoslain 24 luvun sananvapausrikosten sääntelymuutoksiin, jotka blogejakin koskevat. Olen käyttänyt tapausten esittämisen apuna rikoslain muutoksiin johtanutta ja aiemminkin tutkielmassa esiin nostettua sananvapaustyöryhmän mietintöä 24/2012, esityksen pitämiseksi

¹⁶⁶ KKO:2013:50.

¹⁶⁷ HE 19/2013 s. 3.

tiivinä ja toisaalta siksi, että olennaiset EIT:n ratkaisuperusteet välittyisivät johdonmukaisesti lukijalla. Tapaukset löytyvät kuitenkin myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuarkistosta¹⁶⁸. Näiden tapausten sisältämiä periaatteita tultaneen myöhemmin soveltamaan myös blogeihin liittyviin tapauksiin. Yksityiselämää loukkaavien tapausten kohdalla käsittelen langettavia tuomioita hieman laajemmin tämän tutkielman kirjoittamisen hetkellä uusimman Suomelle annetun vapauttavan tuomioparin. Tämä siksi, että *kiss and tell*- tyyppiset jutut¹⁶⁹ voivat olennaisesti lisääntyä bloggaamisen kohonneen suosion myötä, yhdysvalloissa ainakin niin on jo käynyt.

EIT on useissa tuomioissaan todennut, että ihmisoikeussopimuksen 10 artikla soveltuu sen 2 kohdassa mainituin rajoituksin *paitsi myönteisiin, vaarattomiin tai yhdentekeviin, myös loukkaaviin, järkyttäviin tai huolestuttaviin tietoihin*. Tämä johtuu *pluralismin, suvaitsevaisuuden ja vapaamielisyyden vaatimuksista*, joita ilman demokraattista yhteiskuntaa ei ole. EIT:n mukaan ilmaisuvapaus on demokraattisen yhteiskunnan keskeistä perustaa. EIT on noudattanut tulkinnassaan *sananvapauden rajoitusten osalta supistavan ja sananvapauden käyttämisen osalta suvaitsevan tulkinnan periaatteita*. Supistavan tulkinnan periaatteen mukaan sananvapauden rajoitusten tulkinnassa on lähtökohtana sananvapaus pääsääntönä ja rajoitus vastaavasti poikkeuksena. Rajoitusperusteita tulee tulkita ahtaasti, ja kaikkien rajoitusten välttämättömyydestä tulee olla vakuuttava näyttö.¹⁷⁰ Tätä tulkintaa puoltaa myös Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen antama päätöslauselma 1577 (2007) *Towards decriminalisation of defamation*. Päätöslauselma tuo esiin sananvapauden roolia demokraattisen yhteiskunnan kulmakivenä ja lehdistön roolia sananvapauden käyttäjänä, ja korostetaan asianmukaisesti toimivan median uhkailun ja tukahduttamisen vahingollisuutta. Yleiskokous kehottaa päätöslauselman kohdassa 17 jäsenvaltioita muun muassa poistamaan vankeusrangaistukset kunnianloukkauslainsäädännöstä ilman aiheetonta viivytystä. EIT on useissa ratkaisuissaan selvitettyään ensin näkemyksensä rangaistuksista ja erityisesti vankeusrangaistuksista mediarikoksissa ja julkisessa keskustelussa esitetystä

¹⁶⁸ hudoc.echr.coe.int

¹⁶⁹ Esimerkiksi Solove 2007, s 50-54 (Washingtonienne-blogi).

¹⁷⁰ HE 19/2013, s. 15.

kunnianloukkauksista todennut vielä Euroopan neuvoston yleiskokouksen tuossa lausunnossa kehottaneen jäsenmaita poistamaan vankeusrangaistuksen uhan kunnianloukkausta koskevasta lainsäädännöstään.¹⁷¹ Päätöslauselmaan viittaavia kehotuksia on alla olevien jaksojen 5.2.1 ja 5.2.2- tapauksissa. Kuten aiemmin tutkielmassa esitetystä huomataan, Suomi ei ole 1.1.2014 voimaan tullessa rikoslain 24 luvun sääntelyssä päätöslauselman kehotuksen mukaisesti poistanut sananvapausrikosten vankeusrangaistusuhkaa kokonaan, mutta vankeusrangaistusuhka on nyt mahdollinen vain törkeissä tekemuodoissa, joiden sanamuotoa taas muutettiin siten että kansallinen tuomioistuimien tulee jatkossa harkinnassaan pysymään enemmän perustekemuodoissa.

Vankeusrangaistus voi lähtökohtaisesti EIT:n ratkaisukäytännön mukaan tulla kysymykseen ilmaisuvapausrikoksissa vain poikkeuksellisesti, erityisesti kun toisen henkilön perusoikeuksia on vakavasti loukattu, kuten esimerkiksi vihapuheen ja väkivaltaan yllyttämisen tapauksissa. Tämä kanta ilmenee esimerkiksi jaksossa 5.2.2 olevista tuomioista *Mariapori v. Suomi* 6.7.2010 ja tuomio *Niskasaari ym. v. Suomi* 6.7.2010. Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä mainitut esimerkit - vihapuhe ja väkivaltaan yllyttäminen - eivät sinänsä oikeastaan sovellu kansallisen rikoslakimme 19/2013 hallituksen esityksellä voimaan tulleiden sananvapausrikosten uudistusten perusteluksi ottaen huomioon sen, että vihapuhe voi tulla nykyisin rangaistavaksi kansanryhmää vastaan kiihottamisena (RL 11:10) ja väkivaltaan yllyttäminen julkisena kehottamisena rikokseen (RL 17:1) tai joissakin tapauksissa laittomana uhkauksena (RL 25:7), joista kaikkiin rikostunnusmerkistöihin sisältyy vankeusuhka. Tämä ei kuitenkaan perustuslakivaliokunnan mielestä sulkenut pois sitä ihmisoikeustuomioistuimen soveltamiskäytäntöönkin sisältyvää mahdollisuutta, että vankeusuhka voi olla ilmaisuvapausrikoksessa hyväksyttävä jonkin muun, vakavaan perusoikeusloukkaukseen liittyvän syyn nojalla. *Perustuslakivaliokunta kuitenkin on korostanut tarvetta jatkossa ottaa RL 24:8a ja 24:10 törkeiden tekemuotojen soveltamiskäytännössä huomioon Euroopan*

¹⁷¹ HE 19/2013, s. 18.

Erot yksityisyyden suojaa koskevan ratkaisukäytännön kohdalla kansallisen ja EIT:n välillä on katsottu sittemmin rikoslain muutoksiin johtaneessa sananvapaustyöryhmän mietinnössä liittyvän seuraaviin neljään kysymykseen:

1) Kansallisessa oikeuskäytännössä on lähdetty siitä, että **oikeudenkäynnin tai tuomion julkisuus ei merkitse sitä, että kyseessä olevia tietoja voitaisiin julkaista tiedotusvälineissä**. EIT taas on antanut **merkitystä sille, onko tiedot saatu tällaisista lähteistä**, vai onko tuomistuin esimerkiksi julistanut asiakirjat salaisiksi.

2) **Kansallisessa oikeudessa jo julkistetun tiedon julkistaminen uudestaan** esimerkiksi toisessa lehdessä on usein **merkinnyt samalla uutta loukkausta**, kun taas **EIT:n** ratkaisuissa se, onko tietoja julkaistu aikaisemmin, **vaikuttaa siihen, onko tarvetta puuttua sananvapauden käyttämiseen**. Sittemmin kansallinen oikeustila on muuttunut enemmän EIT:n käytännön suuntaiseksi.

3) **KKO:ssa** on lähdetty siitä, että yksityisyyden suojan **kannalta rajoitettu asema voi koskea vain tuossa asemassa olevaa itseään, ei sen sijaan hänen lähipiiriään ja ystäviään**. **Lähipiiriä ja ystäviä koskevien tietojen julkaiseminen** edellyttää omakohtaista yksityisyyden suojan rajoitusperustetta kuten **suostumusta**. **EIT:n** käytännössä sananvapauden käyttämiseen on voitu suhtautua **sallivasti myös silloin, kun henkilöä koskevat tiedot ovat suoraan liittyneet yksityisyyden suojan kannalta rajoittuneeseen henkilöön tai tämän tekemisiin**. RL 24:8.2:n rajoituslauseke edellyttää muun muassa, että yksityiselämää koskevien tietojen esittäminen *”on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi”*. Esimerkiksi poliitikon seurustelua koskevien tietojen voidaan vain harvoin täyttävän tällaista edellytystä. **EIT on asettanut tietojen merkittävyydelle väljemmät vaatimukset**. EIT on ymmärtänyt myös poliittisen toiminnan laajemmin kuin kotimainen oikeus.

4) EIT on useissa ratkaisuisaan **todennut Suomalaisten tuomioistuinten tuomitsemat korvaukset huomattaviksi ottaen huomioon esimerkiksi Suomessa vakavan väkivallan uhreille tuomittavien korvausten maksimitason** (17 000 euroa). Kotimaisessa oikeudenkäynnissä tuomituista sakoista, kärsimyskorvauksista ja oikeudenkäyntikuluista koostuva sanktioiden kokonaisuus on eräissä ratkaisuissa **todettu suhteettomaksi ottaen huomioon kilpaileva intressi eli sananvapaus**. Nytemmin kärsimyskorvausten taso lienee jonkin verran laskenut. Eräissä tapauksissa oikeudenkäyntikulut näyttävät muodostuneen yllättävän suuriksi siihen nähden, että kysymys on saattanut olla yhdestä tai kahdesta lehtiartikkelissa sanotusta.¹⁷³

Toisaalta Suomea koskevissa ratkaisuissa valottuvat vain muutamat tilanteet ja oikeudelliset kysymykset. EIT:n ratkaisut perustuvat kokonaisvaltaiseen punnintaan, ja niitä olisi ollut mahdollista tulkita myös eri tavoin. Huomion arvoinen on myös otettava ihmisoikeusprosessin erityisluonne, missä ei oteta

¹⁷² Perustuslakivaliokunnan lausunto 16/2013 vp, (ei sivunumerointia).

¹⁷³ Sananvapaustyöryhmän mietintö 24/2012, s. 83-84

kantaa samoihin kysymyksiin kuin sen taustalla olevassa kotimaisessa oikeudenkäynnissä. Tuomioistuin ottaa kantaa ihmisoikeussopimuksessa taattujen oikeuksien väitettyihin rikkomuksiin. Huomioitava on myös valtion harkintamarginaali.¹⁷⁴

Arvioidessaan sitä, oliko sananvapauden puuttuminen ollut välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa, EIT on kiinnittänyt huomiota esimerkiksi seuraaviin seikkoihin:

- * Oliko faktat esitetty objektiivisella tavalla?
- * Oliko faktat esitetty harhaanjohtavalla tavalla?
- * Journalistin bona fides /mala fides?
- * Oliko kuva tai tiedot saatu verukkeilla tai laittomin keinoin vai laillisesti?
- * Henkilön asema: poliitikot, toisin kuin yksityishenkilöt, ovat tietoisesti asettautuneet alttiiksi tekojensa ja sanojensa läheiseen tarkasteluun; virkamiehet ovat näiden välissä.
- * Oliko artikkeli tai kuva kontribuutio yleisesti mielenkiintoisessa keskustelussa?
- * Oliko artikkelilla yleistä merkitystä vai tyydyttikö se ainoastaan tietyn lukijakunnan uteliaisuutta?
- * Oliko tiedot saatu viranomaislähteistä?
- * Oliko tiedot saatu julkisista lähteistä?
- * Oliko tiedot jo aiemmin julkistettu?
- * Minkä laatuista tiedoista oli kyse?¹⁷⁵

EIT on vielä lisäksi useissa ratkaisuisaan tehnyt eron tosiasioiden (*statement of facts*) ja arvoarvostelmien (*value judgements*) välillä. Tosiasioista esitetty lausuma on joko totta tai epätosi. Arvoarvostelmien oikeellisuutta ei periaatteessa ole mahdollista ratkaista.¹⁷⁶

5.2.1 Suomea koskevat langettavat ratkaisut - yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen

Viidessä langettavassa yksityiselämää loukkaavaa tiedon levittämistä koskevassa sananvapausasiassa *taustalla on ollut entistä valtakunnansovittelijaa* ja hänen naispuolista ystäväänsä koskenut lehtikirjoittelu. Nämä kaikki viisi langettavaa tuomiota annettiin 6.4.2010. *Valtakunnansovittelija A* oli 4.12.1996 tuonut

¹⁷⁴ Sananvapaustyöryhmän mietintö 24/2012, s.84.

¹⁷⁵ Sananvapaustyöryhmän mietintö 24/2012, s. 79 ja Pesonen 2013, s. 51 sekä Tiilikka 2008, 231-235.

¹⁷⁶ Tiilikka 2008, s. 207.

naispuolisen ystävänsä B:n kotiinsa, jossa olivat myös olleet hänen vaimonsa ja lapsensa. Tilanne eskaloitui, ja poliisit kutsuttiin paikalle. Valtakunnansovittelija tuomittiin 16.1.1997 käräjäoikeudessa virkamiehen vastustamisesta ja vahingonteosta 4 kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen ja naispuolinen ystävä pahoinpitelystä sakkorangaistukseen. Seuraavana päivänä valtioneuvosto vapautti A:n valtakunnansovittelijan tehtävästä. B:n nimi mainittiin TV-ohjelmassa 23.1.1997. Viiden tapauksen kuvaukset alla:

1. Tapauksessa **Flinkkilä ja muut v. Suomi** (6.4.2010) oli kyse 31.1.1997 Seurassa ja 1.3.1997 Nykypostissa julkaistuista artikkeleista, joista toimittaja ja vastaava toimittaja tuomittiin RL 27:3 a:n nojalla 20 päiväsakon rangaistukseen ja korvauksiin. EIT päätyi samankaltaiseen ratkaisuun kuin Tuomela-tapauksessa.

2. **Iltalehti ja Karhuvaara v. Suomi** (6.4.2010) oli kyse 17.1.1997 Iltalehdessä julkaistusta artikkelista, josta päätoimittaja tuomittiin RL 27:3 a:n nojalla 20 päiväsakonrangaistukseen ja korvauksiin. **EIT katsoi jälleen Suomen loukanneen 10 artiklaa.**

3. Tapauksessa **Jokitaipale ja muut v. Suomi** (6.4.2010) oli kyse 23.1.1997 ja 13.3.1997 päivää -lehdessä julkaistuista artikkeleista. Päätoimittaja tuomittiin RL 27:3 a:n nojalla 40 ja toimittajat 20 päiväsakon rangaistukseen ja korvauksiin. He maksoivat yhteensä runsaat 39 000 euroa sakkoja ja korvauksia. **EIT katsoi tässäkin 10 artiklaa rikotun.** Yksi jäsen ei kuitenkaan tässä asiassa katsonut 10 artiklaa rikotun. Siltä osin kuin B:tä koskeva informaatio liittyi välittömästi A:ta koskevaan kerrontaan, B ei voinut vedota yksityiselämän suojaan. B:stä ei kuitenkaan ollut tullut itsenäistä julkista henkilöä, ja kahden artikkelin osalta, joissa oli pääasiassa keskitytty B:hen, suomalaisten tuomioistuinten ratkaisut olivat oikeat niiden soveltaessa näihin yksityiselämän suoja.

5. Tapauksessa **Tuomela ja muut v. Suomi** (6.4.2010) Hymy-lehdessä oli 7.1.1997 artikkeli, jossa mainittiin mm. B:n nimi, työpaikka ja perhesuhteet. Hovioikeus tuomitsi toimittajan ja vastaavan toimittajan (vanhan) RL 27:3 a:n nojalla 20 päiväsakkoon ja 5 000 euron korvauksiin. EIT:n toteamin tavoin artikkeli oli julkaistu sen jälkeen, kun syytteet A:ta B:tä vastaan oli jo nostettu. EIT:n mukaan voitiin perustellusti katsoa B:n astuneen julkiselle areenalle. Aktiivinen osallistuminen korkean virkamiehen tehtävistään vapauttamiseen johtaneisiin tapahtumiin oli yleisesti kiinnostava asia. Oikeudenkäynnin raportointi oli ollut objektiivista ja moitteetonta EIS:n 6.2 artiklan kannalta. Artikkelit oli julkaistu pian tapahtuman jälkeen ja liittyi näin ajallisesti läheisesti tapahtumaan. Tuomion ankaruutta ja korvausten määrää oli pidettävä huomattavana ottaen huomioon, että vakavan väkivallan uhreille maksettavan korvauksen enimmäismäärä oli noin 17 000 euroa. EIT kiinnitti huomiota KKO:n kantaan, jonka mukaan loukkauksen toistaminen ei välttämättä aiheuttanut yhtä suurta vahinkoa ja kärsimystä kuin alkuperäinen loukkaus ja kiinnitti huomiota siihen, että B:lle oli jo suoritettu korvauksia identiteettinsä paljastamisesta TV:ssä ja muissa lehdissä julkaistuista artikkeleista. Tällaiset **seuraamukset olivat suhteettomia ottaen huomioon sananvapauden kilpailevan intressin.** Hovioikeuden esittämät perusteet olivat relevantteja mutta eivät riittäviä osoittamaan, että puuttuminen oli ollut

välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa. Lisäksi määrättyjen seuraamusten kokonaisuus oli suhteeton.¹⁷⁷

Entistä valtakunnan sovittelijaa koskevasta viiden jutun vyyhdistä erillisiä yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämistä koskevia kansallisen rikoslain muuttamiseen johtaneita langettavia tuomioita ovat **Saaristo ja muut v. Suomi** (12.10.2010) ja **Reinboth ja muut v. Suomi** (25.1.2011). Molemmat EIT:n ratkaisut koskivat presidentinvaali ehdokkaan kampanjahenkilön avioliiton ulkopuolista suhdetta.

Ratkaisussa **Saaristo ja muut v. Suomi** oli taustalla tilanne, jossa Ilta-Sanomissa 3.2.2000 julkaistussa kirjoituksessa kerrottiin erään TV-toimittajan entisen puolison X:n ja lähestymässä olleessa presidentinvaalissa ehdokkaana olleen poliitikon Y:n avioliitossa olleen kampanjatoimihenkilön A:n ”löytäneen toisensa”. Ilta-sanomien jutun yhteydessä oli kuva A:sta. KKO antoi jutussa prejudikaatin 2005:82. **KKO:n enemmistö** katsoi, että A:n yksityiselämää koskevien tietojen julkaisemiselle ei hänen tehtäviensä perusteella ollut laillista oikeutta. Johtopäätöstä eivät muuttaneet myöskään X:n ja tämän ex-puolison asema. Myöskään ei ollut näytetty A:n antaneen edes hiljaista suostumusta julkaisemiseen. **Toimittaja ja uutispäätoimittaja tuomittiin 10 päiväsakkoon RL 24:8:n nojalla ja maksamaan kärsimyskorvausta 5 045,64 euroa sekä oikeudenkäyntikuluja alioikeudessa 6 500 ja KKO:ssa 2 415,60 euroa.** Yksi korkeimman oikeuden jäsen oli jättänyt tapauksessa eriävän mielipiteen. **EIT katsoi**, että ottaessaan vastaan toisen presidenttiehdokkaan viestintävastaavan tehtävän A:n oli täytynyt ymmärtää, että hänen oma persoonansa tulee herättämään julkista kiinnostusta ja että hänen suojatun yksityiselämänsä alue rajoittuisi jossain määrin. Tässä kohtaa tuomioistuimien oli eri mieltä A:n statuksesta kuin KKO:n enemmistö. Tuomioistuimen mielestä KKO:n enemmistö ei ollut antanut riittävästi painoa A:n tehtävien poliittiselle luonteelle ja sille julkiselle kontekstille, jossa A näitä tehtäviä hoiti. **Artikkelilla oli suoraa liityntä yleisesti kiinnostavaan asiaan eli presidentinvaaliin.** Artikkelia ei pelkästään tyydyttänyt tietyn lukijakunnan uteliaisuutta, vaan sillä oli myös merkitystä tärkeän yleisesti kiinnostavan asian kannalta poliittisena taustainformaationa. Korvaukset olivat huomattavia verrattuna vakavan väkivallan uhreille tuomittaviin enimmäiskorvauksiin. Tuomioistuin kiinnitti huomiota resoluutioon 1577 (2007), jossa kehoitetaan poistamaan vankeusuhka kunnianloukkausrikoksista ja totesi, että samantyyppisten näkökohdat soveltuvat yksityisyyden loukkauksiin, jotka nousevat esiin käsiteltävän tapauksen tapaisissa olosuhteissa. **EIT katsoi**, että **sanktiokokonaisuus oli suhteeton ja perustelut sananvapauteen puuttumisen välttämättömyydestä demokraattisessa yhteiskunnassa olivat relevantteja mutta eivät riittäviä. EIS 10 artiklaa oli tapauksessa rikottu.**

Tapauksessa **Reinboth ja muut v. Suomi** (25.1.2011) kyse oli kahdesta artikkelista, joissa oli käsitelty edellä mainitun jutun oikeudenkäyntiä ja tuomiota alioikeudessa. Ensimmäisessä artikkelissa 2.2.2002 selostettiin tuomiota A:n nimi mainiten ja mainittiin seikkoja, jotka kävivät ilmi Saaristo-tapauksen taustalla olleesta Ilta-Sanomien artikkelista 3.2.2000. **Toisessa artikkelissa 10.2.2002 käsiteltiin ensimmäisessä artikkelissa esiintuotua nimiä mainitsematta ja käytiin läpi yksityisyyden loukkaamisen rangaistussäännöksen lainsäädäntöhistoriaa.** **Toimittaja ja päätoimittaja tuomittiin 10 päiväsakkoon RL 24:8:n nojalla sekä maksamaan kärsimyskorvauksena 6**

¹⁷⁷ hudoc.echr.coe.int ja Sananvapaustyöryhmän mietintö 24/2012

ooo euroa ja oikeudenkäyntikuluja runsaat 14 000 euroa. EIT totesi, ettei sillä ollut aihetta poiketa Saaristo-ratkaisusta. Ainoa merkittävä ero oli siinä, että tuossa jutussa tarkoitettu artikkeli oli julkaistu kaksi vuotta aikaisemmin. Informaatio oli kuitenkin ollut jo tarjolla ja saattoi olla jo monien tiedossa. Ei näin ollen ollut tarvetta estää tuon tiedon julkistamista uudestaan. Merkittävää oli myös, että tiedot olivat peräisin julkisesta oikeudenkäynnistä ja julkisesta tuomiosta, eivätkä sisältäneet uusia yksityisyyttä koskevia tietoja. Jälkimmäinen artikkeli oli oikeuspoliittinen. Korvaukset olivat huomattavia verrattuna vakavien väkivaltarikosten uhrien korvauksiin. Perustelut olivat relevantteja mutta eivät riittäviä, ja sanktioiden kokonaisuus oli suhteeton. 10 artiklaa oli rikottu.¹⁷⁸

Vielä samana melko lyhyenä ajanjaksona EIT:n Suomelle langettamiin ratkaisuihin kuuluu **Eerikäinen ja muut v. Suomi** (10.2.2009) ja **Lahtonen v. Suomi** (17.1.2012). Tapauksessa **Eerikäinen ja muut v. Suomi** Alibi-lehdessä olleessa artikkelissa kerrottiin käräjäoikeudessa vireillä olevasta rikosasiasta, jossa A:ta syytettiin muun muassa törkeistä petoksista. Artikkelin otsikkona oli *"Näytti lailliselta, mutta... yrittäjärouva huijasi yli 2 miljoonan eläkerahat?"* Kuvituksena kirjoituksessa oli käytetty toisessa lehdessä aiemmin julkaistua muuta asiaa koskevaa kirjoitusta, jonka tekstistä oli näkynyt A:n nimi, ja sen yhteydessä julkaistu A:n kuva, josta A oli tunnistettavissa. KKO katsoi ratkaisussaan 2001:96, että rikosjutussa ei ollut kysymys asiasta, joka yksittäistapauksena olisi ollut yhteiskunnallisesti merkittävä siten, että sitä koskevan artikkelin yhteydessä olisi ollut perusteita luvatta julkaista kuvituksena A:n kaltaisessa asemassa olevan henkilön nimi ja kuva. KKO katsoi kysymyksen olevan (vanhan) RL 27:3 a §:ssä tarkoitetusta yksityiselämän loukkaamisesta. Artikkelin kirjoittaja, päätoimittaja ja lehden kustantaja veloitettiin suorittamaan A:lle 20 000 markkaa korvauksena henkisestä kärsimyksestä. EIT katsoi, että KKO ei ollut kiinnittänyt huomiota siihen, että artikkelin tiedot olivat peräisin syyttäjän haastehakemuksesta. EIT:n mukaan KKO ei ollut huomionut myöskään sitä, että artikkelissa selvästi sanottiin, että *A oli ainoastaan syytteessä*. Ilmeistä ei myöskään ollut, minkä merkityksen KKO oli antanut A:n kuvan julkaisemiselle yhdessä hänen nimensä kanssa. KKO ei ollut analysoinut sen merkitystä, että *valokuvat oli otettu A:n suostumuksella ja tarkoituksin julkaista ne*, joskin aiemman artikkelin ja toisen asian yhteydessä. EIT katsoi, että *esitettyt syyt olivat relevantteja mutta, eivät*

¹⁷⁸ hudoc.echr.coe.int ja Sananvapaustyöryhmän mietintö 24/2012 s.82.

riittäviä oikeuttaakseen puuttumisen hakijan ilmaisunvapauteen ”painavan sosiaalisen syyn” kannalta.¹⁷⁹

Tapauksessa **Lahtonen v. Suomi** (17.1.2012) J oli kokenut poliisimies, jonka tehtäviin kuului julkisen vallan käyttöä. J pysäytti 29.7.2003 vapaa-ajallaan hänelle tuntemattoman auton ja hyödynsi poliisikorttiaan ottaessaan auton käyttöönsä hätätilanteeseen vedoten. J yritti saada käyttöönsä myös erään toisen auton, mutta siinä oli kaksi liikennevalvontaa suorittavaa siviilipukuista poliisimiestä. Uhattuaan poliisimiehiä väkivallalla J jatkoi matkaansa reilua ylinopeutta. Pian pidätyksensä jälkeen hän antoi haastattelun 7 Päivää -lehdelle. Jutussa ei mainittu J:n nimeä mutta siinä käytettiin profiilikuvaa hänestä. Tuomioistuinkäsittelyssä J pyysi mielentilatutkimukseen pääsyä ja myöhemmin hänet jätettiin 26.5.2004 rangaistukseen tuomitsematta syyntakeettomana. Maaliskuussa 2004 *Alibi* julkaisi jutun J:stä ja hänen tapauksestaan. Juttu perustui tuomioistuinasikirjoihin, siinä mainittiin J:n nimi ja että hänet oli pyynnöstään määrätty mielentilatutkimukseen. *Alibi*-lehden päätoimittaja ja jutun kirjoittanut L tuomittiin yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä 30 päiväsakkoon ja yhdessä kustantajan kanssa maksamaan J:n oikeudenkäyntikuluja 2 140 euroa ja vahingonkorvauksena 5 000 euroa sekä maksamaan yksin J:n oikeudenkäyntikuluja 8 200 euroa. KKO ei myöntänyt valituslupaa rikosvastuun osalta. EIT kiinnitti huomiota siihen, että J oli hyödyntänyt rikoksessa julkisen tehtävänsä auktoriteettia. EIT lausui olevan erittäin harvinaista, että poliisimies tekee tällaisen rikoksen. J:n nimen paljastamisella oli EIT:n näkemyksen mukaan suoraan merkitystä yleiseltä kannalta kiinnostavan asian eli J:n käyttäytymisen ja kyvyn jatkaa tehtävässään poliisimiehenä näkökulmasta. Turvautuminen rikosoikeudelliseen sanktiointiin sanomalehtiraportteja julkaisevan media-ammattilaisen rankaisemisessa yksityisyyden loukkaamisesta ei sellaisenaan ole 8 artiklan vastaista, mutta sanktiot voivat vain poikkeuksellisissa olosuhteissa olla oikeutettuja. Tällaisista olosuhteista ei nyt ollut kyse. *Tuomioistuinten esittämät*

¹⁷⁹ hudoc.echr.coe.int ja Sananvapaaustyöryhmän mietintö 24/2012 s.80.

*syyt olivat relevantteja mutta eivät riittäviä ja sanktiokokonaisuus oli suhteeton. EIT katsoi, että EIS 10 artiklaa oli rikottu.*¹⁸⁰

Tapauksessa **Lahtonen v. Suomi** (17.1.2012) perustelujen 79 kohdassa esitetty toteamus: *media-ammattilaisen rikosoikeudellinen sanktiointi voi vain poikkeuksellisissa olosuhteissa olla oikeutettua*, on pidemmälle menevä kuin tuomioistuimen aiemmat linjaukset. Tapauksissa, joihin 79-kohdassa on viitattu (**Saaristo ja muut v. Suomi** (12.10.2010), kohta 69, **Cumpana ja Mazare v. Romania** (17.12.2004), kohta 115 ja **Dlugolecki v. Puola** (24.5.2009), kohta 47), on puhe vain vankeusrangaistuksen yhteensopimattomuudesta 10 artiklan kanssa *mediarikoksissa*.¹⁸¹

5.2.2 Suomea koskevat langettavat ratkaisut – kunnianloukkaus

Hiljattain uudistetun rikoslain muutostarpeita arvioitaessa esiin nostettiin *seitsemän kunnianloukkaustapausta*, joissa EIT katsoi Suomen loukanneen sananvapaus artiklaa. Näistä tapauksista tutkielman kannalta ehdottomasti mielenkiintoisin ja sittemmin lainsäädäntömuutoksiin johtanut langettava tuomio on **K.U. v. Suomi** (2.3.2009). Siinä *joku oli 15.3.1999 laittanut Internetiin seuranhakupalstalle ilmoituksen, jonka mukaan 12-vuotias poika, haki intiimiä suhdetta ikäiseensä tai vanhempaan poikaan*. Ilmoituksessa oli *linkki pojan web-sivulle*, jossa oli muun muassa *hänen kuvansa*. Poika tuli ilmoituksesta tietoiseksi, kun eräs mies tarjoutui tapaamaan häntä. Pojan isä vaati poliisia selvittämään, kuka oli pannut kyseisen ilmoituksen Internetiin. *Palveluntarjoaja kieltäytyi kuitenkin dynaamisen IP-osoitteen antamisesta vedoten lakisääteiseen salassapitovelvollisuuteen*. Oikeusteitsekin tietoa ei saatu. Pakkokeinolain 5 a:3 ja yksityisyydensuojasta televiestinnässä ja televiestinnän tietoturvasta annetun lain 18 §:n nojalla poliisi sai tunnistetiedot tietyissä rikoksissa, *muttei solvaustapauksessa*. Palvelun tarjonnan yhtiön toimitusjohtajaa ei voitu syyttää vanhentumisen vuoksi siitä, että *palvelun tuottaja oli julkaissut kunniaa loukkaavan ilmoituksen varmistumatta lähettäjän identiteetistä*. EIT totesi, että

¹⁸⁰ hudoc.echr.coe.int ja Sananvapaustyöryhmän mietintö 24/2012, s. 83.

¹⁸¹ Sananvapaustyöryhmän mietintö 24/2012, s. 83.

tapauksessa teko oli ollut rikollinen, siihen oli liittynyt alaikäinen ja teko oli saattanut hänet pedofiilien lähestymisen kohteeksi. Rangaistussäännöksen olemassaololla oli vain rajallinen pelotevaikutus, jos ei ole keinoja identifioida tekijää ja saattaa häntä edesvastuuseen. Valtioille ei voitu asettaa mahdottomia tai suhteettomia suojelevollisuuksia. Vuonna 1999 oli kuitenkin hyvin tiedossa, että juuri anonyymien luonteensa vuoksi Internetiä saatettiin käyttää rikollisiin tarkoituksiin. Suomi oli rikkonut yksityiselämää suojaavaa EIS 8 artiklaa. Tilanne lainsäädännön osalta on sittemmin vuonna 2004 korjaantunut, kun laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (460/2003) tuli voimaan. Sen 17 § mahdollistaa niiden tunnistetietojen saamisen, joita tapauksessa ei saatu.¹⁸²

Tapaus osoittaa mielestäni erinomaisesti sen kuinka Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien parhaimmillaan toimii Euroopan unionin jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön puutteiden tunnistamisen apuna.

Kuusi muuta tapausta ovat **Nikula v. Suomi** (21.3.2002), **Selistö v. Suomi** (16.11.2004), **Juppala v. Suomi** (2.12.2008), **Ruokanen ja muut v. Suomi** (6.4.2010), **Niskasaari ja muut v. Suomi** (6.7.2010) ja **Mariapori v. Suomi** (6.7.2010). Näistä kolme viimeistä esittelen alempana tarkemmin, sillä muut ovat jo melko vanhoja.

Tapauksessa **Ruokanen ja muut v. Suomi** (6.4.2010) oli kyse lehtijutusta, jossa esitettiin väite raiskauksesta. Opiskelija oli väitetysti raiskattu pesäpallon Suomen mestaruuden voittaneen joukkueen juhlassa 6.9.2000. *Suomen Kuvalehdessä* oli 11.5.2011 julkaistu artikkeli, jossa kerrottiin nimeltä mainitussa oppilaitoksessa opiskelevan täysi-ikäisen tytön tulleen raiskatuksi pesäpallojoukkueen juhlassa. Artikkelin mukaan raiskaaja oli yksi joukkueen pelaajista. Artikkelin mukaan hotellihuoneessa oli myös muita pelaajia, joista eräät pitivät tyttöä kiinni ja toiset katselivat. Lehtijutun mukaan raiskaus keskeytyi yhden pelaajan saavuttua huoneeseen ja käskettyä muita lopettamaan. Artikkelin perustui opiskelijan oppilaitokselle antamaan kirjalliseen lausuntoon tapahtumasta ja anonyymeiksi jääneiden todistajien lausumiin. Kirjoittaja ei ollut

¹⁸² hudoc.echr.coe.int ja Sananvapaustyöryhmän mietintö 24/2012, s. 88.

ottanut yhteyttä kyseiseen opiskelijaan tai pelaajiin asian kommentoimiseksi. Julkaisun jälkeen raiskauksesta aloitettiin esitutkinta, joka ei kuitenkaan johtanut syytteeseen. *Toimittaja ja päätoimittaja tuomittiin törkeästi kunnianloukkauksesta 60 päiväsakkoon ja maksamaan pelaajille korvauksina 89 000 euroa sekä oikeudenkäyntikulut.* EIT katsoi hakijoiden laiminlyöneen mahdollisuutensa selvittää oliko syytös paikkansa pitävä. Tapahtuman tosiasiana ennen esitutkinnan alkua esittänyt artikkeli loukkasi pelaajien oikeutta tulla kohdelluksi syyttöminä ja lisäksi heidän mainettaan. EIT totesi, että sanktiot olivat ankaria, mutta suhteellisia huomioon ottaen kilpailevat intressit ja valtion harkintamarginaali. Rangaistuksilla ei myöskään ollut jäädyttävää vaikutusta (*chilling effect*). Rikoksen tekeminen ja sen olosuhteet ovat yleisesti merkityksellisiä asioita, mutta muutakin on otettava huomioon ennen kuin tiedotusväline raportoii tapahtuman faktana. Syyttömyysolettama on tässä yhteydessä tärkeä. Yhtä tärkeää on kolmansien oikeus maineeseensa etenkin kun kyse on seksuaalista väärinkäytöstä koskevista vakavista syytöksistä. EIS 10 artiklaa ei tapauksessa rikottu.¹⁸³ Vaikka tämä tapaus ei ole langettava se lienee nostettu työryhmän mietintöön sen vuoksi, että kaksi ihmisoikeustuomioistuimen jäsentä jätti asiassa eriävän mielipiteen. Toinen vähemmistöön jäänyt jäsen katsoi, että journalisteille asetettiin liian ankara näyttövaatimus kunnianloukkausta koskevassa rikosasiassa.

Tapauksessa **Niskasaari ja muut v. Suomi** (6.7.2010) oli Seura-lehdessä 20.12.1996 julkaistu artikkeli otsikolla *"Lapsiasiamies hyllylle"*. Artikkelin mukaan lapsiasiamies oli siirretty tutkijaksi eikä hänelle ollut palkattu sijaista lapsiasiamieheksi. Artikkelissa kerrottiin myös, ettei hyllytetyllä lapsiasiamiehellä ollut kokemusta tutkimustyöstä. Myöhemmässä numerossa julkaistussa oikaisussa Mannerheimin Lastensuojeluliiton lehdistövastaava kiisti kyseen olleen hyllytyksestä. Toimittaja oli perustanut artikkelinsa Ilta-Sanomien artikkeliin, jonka mukaan asiamies oli siirtymässä tutkimustehtäviin. *Hovioikeus tuomitsi 1.4.2004 hakijat 40 päiväsakkoon painotuotteen kautta vastoin parempaa tietoa tehdystä julkisesta herjauksesta sekä maksamaan kärsimyskorvausta 5 000 euroa*

¹⁸³ hudoc.echr.coe.int ja Sananvapaustyöryhmän mietintö 24/2012, s. 86.

ja oikeudenkäyntikuluista 17 172 euroa. KKO ei myöntänyt hakijoille valituslupaa. EIT katsoi kyseen olleen lähinnä virheellisestä raportoinnista ja että tuomioistuimet eivät olleet punninneet asiaan liittyviä intressejä. EIT:n mukaan tuomioistuimet eivät myöskään olleet kiinnittäneet huomiota oikaisun merkitykseen. *Virheellisen tiedon korjaamista oikea-aikaisella oikaisulla voidaan pitää asianmukaisena hyvitysmuotona.* EIT:n mukaan tuomioistuimet eivät myöskään olleet tapauksessa arvioineet, olisiko ollut riittävää suojella asiaan liittyviä intressejä vähemmän radikaalilla tavalla. EIT lisäksi kiinnitti huomiota tuomittuihin seuraamuksiin verrattuna vakavan väkivallan uhrien maksimikorvaustasoon. Tuomitut ankarat rikosoikeudelliset *seuraamukset ja korvaukset* olivat *suhteettomat.* Tuomioistuinten esittämät syyt olivat *relevantteja mutta eivät riittäviä.* *EIS 10 artiklaa oli rikottu.*¹⁸⁴

Tapauksessa **Mariapori v. Suomi** (6.7.2010) *hakija oli ollut vastaajan kutsumana todistajana veropetosta koskeneessa jutussa.* Näyttö jutussa perustui muun muassa A:n ja B:n tekemään verotarkastusta koskeneeseen raporttiin. Hakija oli päätenyt *toisiin laskelmiin kuin verotarkastajat* ja kysyttäessä perustuivatko näiden laskelmat huolimattomuuteen tai taitamattomuuteen hakija vastasi, että näiden on täytynyt toimia tahallisesti. *Hakija oli lisäksi kirjoittanut kirjan, jossa hän oli lausunut, että verotarkastaja A oli syyllistynyt perättömään lausumaan täysin tietoisesti.* Hakija tuomittiin kirjassa esitetyn osalta törkeästi kunnianloukkauksesta 4 kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Todistajana lausutun osalta kyse oli kunnianloukkauksesta, mutta *syyteoikeus oli vanhentunut.* Molempien syytekohtien osalta tuomittiin kuitenkin yhteensä 4 000 euron vahingonkorvaukset. Ratkaisun pysyttänyt HO katsoi, että puuttuminen oli *välttämätöntä ja suhteellista.* Vähemmistöön jääneen jäsenen mukaan kritiikki ei ylittänyt sitä, mitä virkamiehen tulee sietää. KKO ei myöntänyt valituslupaa. EIT kiinnitti todistajana lausutun osalta huomiota siihen, että *puheenjohtaja ei ollut puuttunut lausumiin.* EIT:n mukaan verotarkastajien voitiin odottaa sietävän *hakijan todistajana esittämät lausumat etenkin kun hakijalla oli velvollisuus vastata kysymyksiin.* EIT katsoi edelleen, että *vankeusrangaistuksen*

¹⁸⁴ hudoc.echr.coe.int ja Sananvapaustyöryhmän mietintö 24/2012, s. 87.

langettaminen kunnianloukkauksesta voi olla yhteensopivaa 10 artiklan mukaisen ilmaisuvapauden kanssa vain poikkeuksellisissa oloissa, erityisesti kun toisia perustavia oikeuksia on vakavasti loukattu, kuten vihapuheen ja väkivaltaan yllyttämisen tapauksissa. EIT:n mukaan: Käsiteltävän tapauksen olosuhteet eli klassinen kunnianloukkaustapaus yleisesti kiinnostavaa tärkeää asiaa koskevan yhteydessä ei millään tavalla oikeuta vankeusrangaistuksen tuomitsemiseen. Rangaistus ja vahingonkorvaus olivat ilmeisen suhteettomia puuttumistapoja. EIT linjasi, että EIS 10 artiklaa oli rikottu sekä todistajana lausutun että kirjassa lausutun osalta.¹⁸⁵

5.2.3 Vapauttava ratkaisu – ”kiss and tell”

Uusin Suomea koskeva Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisupari on **Ruusunen v. Finland (no. 73579/10)** ja **Ojala and Etukeno Oy v. Finland (no. 69939/10)**, molemmat ratkaisut annettiin 14.1.2014. Ratkaisupari koskee laajalti Suomenkin ulkopuolella julkisuutta saanutta tapausta, jossa pääministerin entinen tyttöystävä kirjoitti suhteen päättymisen jälkeen kirjan yhdeksän kuukauden yhteiselämästä. Kirja käsitteli silloisen pääministerin perhe-elämää, vapaa-ajan käyttäytymistä, seurustelua, sukupuolielämää sekä yksityistä ja luottamuksellista viestintää, kirjassa kuvattiin jonkin verran myös silloisen pääministerin lapsien tuntemuksia. Suomessa tällainen ”kiss and tell”- tapaus oli uusi tai ainakaan oikeus ei ennen ollut joutunut määrittämään sitä kuinka laaja on sellaisen ”tavallisen henkilön” sananvapauden laajuus, joka on ollut suhteessa poliittiseen vallankäyttäjään ja julkaisee parisuhdeaikaa koskevia tietoja. Ennakkopäätöstä ei tapauksen ratkaisuun ollut. Sittenkin korkein oikeus antoi asiassa ennakkopäätöksen KKO 2010:39. Alempana oikeusasteena käräjäoikeus totesi tuomiossaan, että *lähtökohtaisesti sananvapaus ja yksityiselämän suoja olivat perusoikeuksina samanarvoisia. Intiimiä seurustelua koskevat tiedot olivat yksityiselämän ydinaluetta. Toisessa vaakakupissa oli journalistinen ja/tai kirjallinen sananvapaus, jonka merkitystä Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on painottanut erityisesti poliittisista ja yhteiskunnallisista asioista käytävässä julkisessa keskustelussa.* Läpi kaikkien oikeusasteiden tapauksessa tuli ennen

¹⁸⁵ hudoc.echr.coe.int ja Sananvapaustyöryhmän mietintö 24/2012, s. 87- 88.

kaikkea arvioitavaksi se, *oliko kirjassa esitettyjen seikkojen julkaiseminen ollut tarpeen yhteiskunnallisen vallankäytön kontrolloimiseksi*. Tätä punnittiin entisen tyttöystävän ja pääministerin erilaisen taloudellisen aseman kautta, sekä toisaalta myös siltä kantilta että osapuolet olivat kertoneet julkisuuteen eriäviä tietoja paikasta, jossa he ensi kerran tapasivat. Oikeusasteet arvioivat oliko pääministerin mahdollisella valehtelulla vaikutusta häneen kohdistuvaan yleiseen luottamukseen. Keskeistä oli myös se, että kirjan kirjoittanut vetosi pääministerin elämän olleen suhteen aikana osa myös hänen elämäänsä ja hänellä siten oli oikeus kirjoittaa omasta elämästään. Vielä tapauksessa punnittiin vaikuttiko tapauksen arviointiin se, että silloisen pääministeri oli eri lehdille antamissaan lehtihaastatteluissa, päiväkirjamerkinnöissään Suomen Keskustan Internet-sivustolla olevassa *blogissaan* sekä hänestä kirjoitetussa 50-vuotis juhlateoksessa kertonut *itse yksityiselämänsä piiriin kuuluvista asioista sekä antanut kuvata itseään ja perheenjäseniään kotioloissa*. Vielä tuli arvioitavaksi vastuuvapauskysymys, sillä kustantaja oli pyytännyt oikeustieteen kandidaatilta ennen kirjan julkaisua lausunnon siitä oliko kirjan julkaisemiselle hänen mielestään esteitä.¹⁸⁶

Syyttäjä vaati tapauksessa Susan R:lle ja Kari O:lle rikoslain 24 luvun 8 §:n nojalla rangaistusta 19.2.2007 - 15.2.2008 tehdystä yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä. Kirja julkaistiin 19.2.2007 ja se ehti olla myynnissä 15.2.2008 saakka. Syyttäjä vaati lisäksi, että R ja Etukeno Oy, jonka hyväksi rikos oli tehty, velvoitetaan menettämään valtiolle rikoksella saamansa rikoshyöty, (R vähintään 7 000 euroa ja Etukeno Oy vähintään 50 000 euroa), mikä perustui siihen että kirjoja oli myyty 5 000 kappaletta. Toissijaisesti Etukeno Oy:hyn kohdistetun vaatimuksen osalta syyttäjä vaati, että O velvoitetaan menettämään valtiolle rikoksella saamansa taloudellinen hyöty 6 000 euroa. Silloinen pääministeri yhtyi syyttäjän rangaistusvaatimukseen O:n osalta ja vaati, että O vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:n nojalla velvoitetaan korvaamaan henkisestä kärsimyksestä 1 000

¹⁸⁶ <http://www.humanrightseurope.org> ja 2010:39.

euroa korkoineen. Huomionarvoista tapauksessa on, ettei silloinen pääministeri kohdistanut tapauksessa vahingonkorvaus tai rangaistusvaatimuksia.¹⁸⁷

Käräjäoikeus antoi asiassa tuomion 5.3.2008. Käräjäoikeus katsoi että, *suhteen kuvauksella oli yhteiskunnallista merkitystä kahden erilaisen todellisuuden kohtaamisen näkökulmasta nyky-Suomessa. Kirja kuvasi paitsi kahta hyvin erilaista luonnetta myös kahden hyvin erilaisen maailman kohtaamista. "Keskiluokkaisen oloisessa Suomessa hyvinvoipa puoluejohtaja ja pääministeri elää aivan eri maailmassa kuin jokapäiväisten ruokamenojensa kanssa sinnittelevä yksinhuoltaja"* (Pääministerin morsian s. 161). Näin ollen julkituotujen seikkojen esittäminen oli ollut tarpeen yhteiskunnallisen vallankäytön kontrolloimiseksi. *Se tosiasia, että "Pääministerin morsian" -kirjassa oli kyse R:n oikeudesta kirjoittaa elämästään ja ihmissuhteestaan korkeaan yhteiskunnalliseen vallankäyttäjään ei kaventanut, vaan lavensi perusteluja sananvapauden puolesta.* Käräjäoikeus hylkäsi kaikki syyttäjän ja asianomistajan vaatimukset.¹⁸⁸

Syyttäjä ja V valittivat hovioikeuteen. Helsingin hovioikeus antoi asiassa tuomion 10.2.2009. Hovioikeuden tuomio oli käräjäoikeuden tuomioon nähden vastakkainen. Käräjäoikeus oli muun muassa kiinnittänyt ratkaisussa huomiota siihen, ettei pääministeri- V ollut missään vaiheessa kiistänyt kirjassa esitettyjen väitteiden totuudenmukaisuutta. HO lausuikin yksityiselämän suoja tarkoittavan myös kieltoa julkaista sinänsä totuudenmukaisia tietoja. *Yhteenvetona hovioikeus totesi, että sukupuolielämää, intiimejä tapahtumia sekä V:n lasten tunteita ja käyttäytymistä koskevat kuvaukset kajosivat tarpeettoman laajalti toisen ihmisen elämän sanotuille alueille.* Hovioikeus katsoi, että kokonaisuutena arvostellen V:n edellä mainittuja elämän alueita oli kirjassa kuvattu hänen yksityiselämäänsä loukkaavalla tavalla. *Sillä seikalla, oliko ja missä määrin V:lle tosiasiallisesti kirjan julkaisemisen johdosta aiheutunut vahinkoa ja kärsimystä, ei ollut merkitystä rikostunnusmerkistön toteutumisen kannalta, koska teon rangaistavuus ei edellyttänyt vahingon tai kärsimyksen konkreettista aiheuttamista.*¹⁸⁹

¹⁸⁷ 2010:39.

¹⁸⁸ 2010:39.

¹⁸⁹ 2010:39.

Sekä käräjäoikeus että hovioikeus katsoivat olleen riidatonta, että V oli eri lehdille antamissaan lehtihaastatteluissa, päiväkirjamerkinnöissään Suomen Keskustan Internet-sivustolla olevassa blogissaan sekä hänestä kirjoitetussa 50-vuotisjuhlateoksessa *kertonut itse yksityiselämänsä piiriin kuuluvista asioista sekä antanut kuvata itseään ja perheenjäseniään kotioloissa*. "Pääministerin morsian" -kirjassa V:n yksityiselämästä *esitetyt tiedot ja vihjaukset koskien kuvauksia V:n sukupuolielämästä ja intiimeistä tapahtumista sekä V:n lasten tunteista ja käyttäytymisestä koskivat kuitenkin eri asioita kuin mitä V oli itse aloitteisesti tuonut julkisuuteen*. V:n aiemmasta toiminnasta *ei seurannut, että hän olisi avannut yksityiselämänsä täysin julkisuudelle ja että hänellä ei olisi enää lainkaan yksityiselämän suojaa*, vaikka hänen yksityisyyden suojansa johtavana poliitikkona olikin hänen yhteiskunnallisesta asemastaan johtuen lähtökohtaisesti kapeampi kuin tavallisen kansalaisen. V:n omasta toiminnasta ei siten voitu tehdä johtopäätöstä, että hän olisi luopunut kokonaan yksityiselämänsä koskevasta suojasta tai hiljaisesti hyväksynyt kirjassa esitettyjen tietojen ja vihjausten esittämisen. Tämä on varsin keskeinen linjaus tulevien sananvapaustuomioiden kannalta.¹⁹⁰

Hovioikeus tuomitsi entisen naisystävän 20:een ja kustantajan 60:een päiväsakkoon. V:llä oli vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:n nojalla oikeus saada *O:lta korvaus rikoksen hänelle aiheuttamasta kärsimyksestä*. Hovioikeus velvoitti O:n suorittamaan V:lle korvaukseksi kärsimyksestä 1 000 euroa korkoineen. R oli saanut Etukeno Oy:ltä palkkioksi kirjasta 7 000 euroa, josta oli suoritettu 2 730 euron määräinen ennakonpidätys. *R tuomittiin menettämään valtiolle rikoksen tuottamana taloudellisena hyötynä 4 270 euroa*.¹⁹¹

Syyttäjälle, O:lle ja Etukeno Oy:lle sekä entiselle naisystävälle myönnettiin *valituslupa korkeimpaan oikeuteen*. Huomionarvoista on se, että korkein oikeus toimitti asiassa *suullisen käsittelyn 25.1.2010*.

Syyttäjä vaati valituksessaan, että O ja R tuomitaan rangaistukseen yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä syyttäjän käräjäoikeudessa esittämän syytteen

¹⁹⁰ 2010:39.

¹⁹¹ 2010:39.

teonkuvauksen mukaisesti tai että rangaistuksia ainakin korotetaan. Lisäksi syyttäjä vaati menettämisseuraamusten korottamista, R:n osalta 7 000 euroksi ja O:n osalta 6 000 euroksi, ja että Etukeno Oy tuomitaan menettämään valtiolle rikoksen tuottamana taloudellisena hyötynä vähintään 34 650 euroa. O ja Etukeno Oy vaativat yhteisessä valituksessaan, että syyte ja asiassa esitetyt muut vaatimukset hylätään. Toissijaisesti O ja Etukeno Oy vaativat, että asia palautetaan hovioikeuteen pääkäsitteilyn toimittamista varten. Entinen naisystävä vaati valituksessaan, että syyte ja menettämiskaava hylätään ja että hänet ainakin jätetään rangaistukseen tuomitsematta. Syyttäjä vastasi O:n ja Etukeno Oy:n sekä R:n muutoksenhakemuksiin, O ja Etukeno Oy sekä R syyttäjän muutoksenhakemukseen sekä V O:n ja Etukeno Oy:n muutoksenhakemukseen.¹⁹²

Myöhempien 14.1.2014 annettujen EIT:n vapauttavien ”kiss-and tell”- tapausta koskevien tuomioiden kannalta on olennaisia korkeimman oikeuden perustelujen kohdat 32 ja 36, joissa se huomioi EIT:n aiemman ratkaisukäytännön:

32. Ihmisoikeustuomioistuin on useissa yksityiselämän suojan ja sananvapauden yhteensovittamista koskevissa ratkaisuisaan antanut merkitystä sille, onko kysymys ollut yleisen yhteiskunnallisen keskustelun kannalta merkityksellisestä julkistamisesta. Ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisukäytännössään katsonut, että yleisön oikeus saada tietoja saattaa erityistapauksissa ulottua julkisuuden henkilöiden ja erityisesti poliitikkojen yksityiselämää koskeviin seikkoihin (Karhuvaara ja Iltalehti v. Suomi, 16.11.2004, kohta 45; von Hannover v. Saksa, 24.6.2004, kohta 64). Kuitenkin myös politiikassa toimivien henkilöiden hyväksyttävät odotukset yksityiselämän suojan kunnioittamisen suhteen on turvattava (Standard Verlags v. Itävalta (2) 4.6.2009, kohta 48).

36. Ihmisoikeustuomioistuin on kuitenkin ratkaisukäytännössään erotellut yhtäältä ne tapaukset, joissa yksityiselämään puuttuvan tiedon kertomisella edistetään yleiseltä kannalta kiinnostavista ja tärkeiksi koetuista asioista käytävää julkista keskustelua, ja toisaalta ne tapaukset, joissa tiedon paljastaminen olisi tarkoitettu ainoastaan tyydyttämään tietyn lukijakunnan uteliaisuutta (esimerkiksi von Hannover v. Saksa, kohta 65). Myös Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2005:82 (kohta 12) todennut, ettei yleisön uteliaisuuden tyydyttäminen riitä oikeuttamaan yksityiselämää koskevien tietojen levittämistä. Jotta toisen oikeuksien suoja väistyisi sananvapauden eduksi, yksityiselämää koskevan tiedon luvattomalle levittämiseksi tulee olla yleisestä näkökulmasta hyväksyttävä syy. Yksin siitä, että ihmisiä kiinnostaa toisten yksityiselämä, ei myöskään seuraa, että heillä olisi sananvapauden nojalla oikeus saada muiden yksityiselämää koskevia tietoja riippumatta siitä, onko tietojen levittämiseksi yleisestä näkökulmasta hyväksyttävä syy.¹⁹³

¹⁹² 2010:39.

¹⁹³ 2010:39.

Korkeimman oikeuden tuomion perustelut ovat laajat. Eräs niiden keskeisimmistä kohdista on kohta 41: *Korkein oikeus toteaa, että sitä, mitä kirjassa on edellä mainituista yleisistä kysymyksistä esitetty, ei voida hovioikeuden katsomin tavoin sinänsä pitää yleiseltä kannalta merkityksettömänä. Näitä aiheita ei kuitenkaan ole käsitelty niissä kirjan kohdissa, joiden julkaiseminen on hovioikeudessa luettu R:n ja O:n syyksi. Syyksi luetut tiedot ja vihjaukset eivät ole olleet sellaisia, että niiden julkistamisen voitaisiin katsoa lainkaan liittyneen V:n yhteiskunnallisen toiminnan tai hänen kelpoisuutensa arviointiin taikka muutoinkaan merkitykselliseen yhteiskunnalliseen keskusteluun. Näin ollen näiden tietojen ja vihjausten julkaisemista ei voida perustella tällaisilla seikoilla.*¹⁹⁴

Keskeinen on myös kohta 46: *Sukupuolielämästä ja intiimeistä yksityisistä tapahtumista ilmaistut tiedot ja vihjaukset liittyvät yksityiselämän ydinalueeseen. Niiden luvaton julkistaminen on myös ollut omiaan aiheuttamaan V:lle puheena olevassa säännöksessä tarkoitettua vahinkoa, kärsimystä tai häneen kohdistuvaa halveksuntaa. Kirjan tekijän ja kustantajan sananvapaudesta ei voida johtaa oikeutusta tällaisten tietojen ja vihjausten julkistamiseen kirjassa, vaan heidän sananvapautensa rajoittamista on näiltä osin pidettävä V:n yksityisyyden suojan kannalta välttämättömänä. KKO:n johtopäätöksen osoittaa kohta 47: *Korkein oikeus katsoo, että edellä tarkoitettujen tietojen julkistaminen ilman V:n lupaa on ollut oikeudetonta. Kysymys on näiltä osin rikoslain 24 luvun 8 §:ssä tarkoitettusta tietojen levittämisestä.*¹⁹⁵*

Korkein oikeus muutti hovioikeuden tuomiota. Kustantaja vapautettiin hänelle tuomituista menettämisseuraamuksista sen perusteella, että vain pieni osa kirjasta oli loukkaava ja toisaalta kustantaja pystyi osoittamaan kirjahankkeen olleen kokonaisuudessaan tappiollinen. Entinen naisystävä taas vapautettiin menettämisseuraamuksesta sen perusteella, että kustannussopimuksesta ilmeni hänen saamansa palkkion olleen kirjan myynnistä riippumaton ennakkopalkkio.

¹⁹⁴ 2010:39, perustelujen kohta 41.

¹⁹⁵ 2010:39 perustelujen kohdat 46 ja 47.

Muilta osin hovioikeuden tuomion lopputulosta ei muutettu. Näin ollen sakkotuomiot ja kärsimyskorvaus hovin tuomiosta pysytettiin.¹⁹⁶

Vaikka EIT antoi tapauksessa kaksi erillistä ratkaisua, niiden perustelut ovat samat. Keskeistä molemmissa ratkaisuissa on se, että *EIT katsoi KKO:n käyttäneen kattavasti EIT:n perus- ja ihmisoikeuksien välisten kollisioiden punnintaan omissa ratkaisuissaan luomia elementtejä*. Sekä kustantaja, että entinen naisystävä kantelivat ihmisoikeustuomioistuimeen samalla perusteella: EIS 10 sananvapaus artiklaa oli heidän mielestään rikottu. Molemmissa ratkaisuissa EIT:n ratkaisujen lopputulos oli sama. **Ojala and Etukeno Oy v. Finland (no. 69939/10)** 60-kohdassa: *There has therefore been no violation of Article 10 of the Convention*. Ja vastaavasti **Ruusunen v. Finland (no. 73579/10)** kohdassa 55: *There has therefore been no violation of Article 10 of the Convention*. Ensimmäiseksi mainitun ratkaisun kohta 59 ja jälkimmäisen kohta 54 ovat nekin samansisältöiset ja tiivistävät havainnollisesti EIT:n kannan: *In conclusion, in the Court's opinion the reasons relied on by the domestic courts were both relevant and sufficient to show that the interference complained of was "necessary in a democratic society"*. *Having regard to all the foregoing factors, and taking into account the margin of appreciation afforded to the State in this area, the Court considers that the domestic courts struck a fair balance between the competing interests at stake.*¹⁹⁷

Tapauksesta voi hahmotella, minkä suuntainen ratkaisu olisi ollut jos pääministerin entinen naisystävä olisi suhteen aikana tai sen jälkeen paljastanut samalla tapaa suhteen sisäisiä asioita blogissa. Tällöin tieto olisi levinnyt reaaliaikaisemmin ja laajemmalle, toisaalta se olisi ehkä pyynnöstä ollut nopeammin poistettavissa levityksestä. Blogikirjoituksen kohdalla kustantajan vastuu ei olisi tullut arvioiduksi. Nyt kirjan kohdalla julkaisemiskynnys oli blogia korkeampi: *kirjaan ei valittu kaikista intiimeimpiä tekstiviestejä, olisiko blogikirjoituksen ja matalan julkaisukynnyksen kohdalla käytetty tällaista harkintaa?* Voidaan myös pohtia tilannetta, jossa vastaavanlaisesta suhteesta

¹⁹⁶ 2010:39, tuomiolauselma.

¹⁹⁷ <http://hudoc.echr.coe.int>

kirjoitettaisiin blogia nimimerkin takaa, ehkä pääministerikin olisi kirjoituksessa koetettu anonymisoida. Blogien kohdalla tulee näin erilailla arvioiduksi henkilöiden tunnistettavuus tekstistä. Jää nähtäväksi lisääntyvätkö ”*kiss and tell*”-tyyppiset blogikirjoitukset Suomessa.

5.3 Laillisuusvalvonta

Tutkielman alussa selvensin, ettei yksityisyydensuojasta ole mahdollista kirjoittaa sananvapautta esille nostamatta. Hiljattain sananvapauden laajuudesta nimenomaan blogikirjoituksen osalta on saatu viranomaiskäytäntöä. Edellä varsinaisen EIT:n ja KKO:n oikeuskäytännön käsittelyn yhteydessä huomataan, ettei blogikirjoituksia koskevaa oikeuskäytäntöä juuri ole saatavilla. Oikeuskäytännön niukkuus johtuu siitä, että blogit ovat verrattain uusi ilmiö. Blogit kuitenkin ovat nykyisin merkittävä kanava käyttää sananvapautta. Laillisuusvalvonnassa sananvapautta blogikirjoituksen osalta on vuonna 2013 käsitelty eduskunnan oikeusasiamiehelle tehdyn kantelun johdosta. Tässä käsittelen eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian vastausta kanteluun Dnro 4945/4/12.

Tapauksessa Helsingin yliopiston lääketieteen opiskelija oli julkaissut anonymisti marraskuun 2012 lopulla hyvin yksityiskohtaisesti ruumiinavauksia käsitelleen blogikirjoituksen. Blogikirjoituksen johdosta viisi tiedekunnan opettajaa oli yksityishenkilöinä pyytänyt poistamaan kirjoituksen. Opettajat olivat hekin esittäneet pyyntönsä kirjallisessa muodossa Internetissä julkisella alustalla. Kantelun eduskunnan oikeusasiamiehelle teki ulkopuolinen taho. Oikeusasiamiehen kansiliasta saamani vastaus on vain kaksi sivua pitkä, mutta se sisältää mielenkiintoisia lähtökohtia sananvapauden laajuuden määrittämiseen blogikirjoituksessa, minkä vuoksi olen halunnut ottaa tapauksen osaksi tätä tutkielmaa.

Ratkaisuissaan oikeusasiamies arvioi, onko viranomainen tai muu kantelun kohde toiminut vastoin lakia tai laiminlyönyt velvollisuuksiaan. Oikeusasiamies ryhtyy kantelun johdosta niihin toimenpiteisiin, joihin hän katsoo olevan aiheutta.

*Eduskunnan oikeusasiamiehen on tarkoitus arvioida asiaa lain noudattamisen, oikeusturvan ja perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. Oikeusasiamiehen toimenpiteisiin johtavat ratkaisut tehdään kirjallisen päätöksen muodossa, jossa käy ilmi oikeusasiamiehen kanta ja toimenpiteet. Oikeusasiamiehen verkkosivuilla julkaistaan sellaisia ratkaisuja, joilla on oikeudellista tai yleistä mielenkiintoa.*¹⁹⁸

Tapauksessa ulkopuolinen henkilö arvosteli eduskunnan oikeusasiamiehelle lähettämässään kirjeessä Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan ja sen dekaanin menettelyä blogikirjoitukseen liittyvässä sananvapauden käyttämisessä. Kantelun mukaan tiedekuntaneuvostossa oli keskusteltu asiasta. Sen seurauksena muun ohella lääketieteen etiikan dosentti L ja opetusdekaani P olivat epävirallisoin keinoin ja hyväksi käyttäen opetushenkilökunnan asemaa suhteessa lääketieteen opiskelijaan pyytäneet poistamaan verkossa julkaistun blogikirjoituksen. Myöhemmin blogikirjoitus olikin poistettu. Kantelun tehnyt taho piti Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan opetushenkilökunnan menettelyä lainvastaisena. Hän katsoi, että lääketieteellisen tiedekunnan opetushenkilökunta oli pyrkinyt vaikuttamaan opiskelijan perusoikeuksiin ja sananvapauteen. Kyseinen blogikirjoitus ei millään tavalla kantelun tehneen tahon käsityksen mukaan ollut lain tai yliopiston sääntöjen vastainen.¹⁹⁹

Tapauksen ratkaisi apulaisoikeuskansleri Jussi Pajuoja. Kantelun tehneeltä taholta pyydetyn selvityksen mukaan kantelun tehnyt taho ei henkilökohtaisesti ollut Helsingin yliopiston lääketieteellisessä tiedekunnan opiskelija eikä myöskään blogikirjoituksen kirjoittaja. Asiaa ratkaistessaan apulaisoikeusasiamiehellä oli käytettävissään Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan selvitys, jonka mukaan blogikirjoitusta ei käsitelty lääketieteellisen tiedekunnan tiedekuntaneuvostossa tai muussakaan yliopiston toimielimessä. Selvityksen mukaan blogin kautta obduktio²⁰⁰-asiaan kommenttinsa antaneet kuusi lääketieteellisen tiedekunnan lääkäriopettajaa

¹⁹⁸ Eduskunnan oikeusasiamiehen Internet-sivut.

¹⁹⁹ Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian vastaus kanteluun, Dnro 4945/4/12.

²⁰⁰ Synonyymi ruumiinavaukselle.

olivat omasta puolestaan käyttäneet sananvapauttaan. Heidän tarkoituksenaan ei ole ollut painostaa tai uhkailla nimimerkillä toiminutta opiskelijaa taikka puuttua perustuslain (731/1999) 12 §:n vastaisesti opiskelijan sananvapauteen tai muutoin blogikirjoitteluun.²⁰¹

Apulaisoikeuskansleri on vastauksessaan yhtynyt lääketieteellisen tiedekunnan selvityksessä esitettyyn kantaan, jonka mukaa lääkärin taitoihin kuuluu ihmisiä kunnioittava julkinen käyttäytyminen ja myös epäasiallinen ruumiiden kohtelu voi vaikuttaa negatiivisesti ihmisten suhtautumiseen lääketiedettä kohtaan.²⁰² Tiedekunnan selvityksen mukaan kyseessä on ollut lähinnä blogin lukijoiden uteliaisuuden tyydyttäminen kertomalla konkreettisia yksityiskohtia dissektioista²⁰³ ja obduktioista. Opettajat olivat apulaisoikeusasiamies Pajuojan mukaan voineet esittää oman käsityksensä eettisten periaatteiden puitteissa opetustyössä käytettävien vainajien ja heidän omaistensa asiallisen ja heidän perusoikeuksiaan kunnioittavan kohtelun kannalta. Blogin kirjoittajan henkilöllisyys ei ollut tiedossa, joten opettajat olivat kommentoineet blogikirjoitusta samalla tapaa tietoverkon kautta blogissa.²⁰⁴

Kantelun perusteella asiassa ei Helsingin lääketieteen tiedekunnan vastauksen mukaan ilmennyt aihetta epäillä oikeusasiamiehen toimenpiteitä edellyttävää Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan opetushenkilökunnan tai dekaanin lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä. Näin katsoi myös apulaisoikeusasiamies eikä kantelu johtanut laillisuusvalvonnassa toimenpiteisiin.²⁰⁵

Tästä tapauksesta on nostettavissa esiin *kaksi keskeistä selitystä* sille kuinka apulaisoikeuskansleri päätyi ratkaisuun. Ensinnäkin keskeistä on, että bloggaaja bloggasi ruumiinavauksista nimimerkillä. Toiseksi keskeistä on, että tiedekunnan opetushenkilökunta käytti mielipiteensä ilmaisuun samaa kanavaa kuin bloggaaja

²⁰¹ Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian vastaus kanteluun, Dnro 4945/4/12.

²⁰² HE 93/2000 laiksi ihmisen elimien ja kudoksien lääketieteellisestä käytöstä, s. 23.

²⁰³ Synonyymi ruumiinavaukselle.

²⁰⁴ Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian vastaus kanteluun, Dnro 4945/4/12.

²⁰⁵ Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian vastaus kanteluun, Dnro 4945/4/12.

eli blogikirjoitusta. Ratkaisu olisi luultavasti ollut toinen, jos tiedekunta olisi esittänyt virallisen pyynnön poistaa blogikirjoitus esimerkiksi Internet-sivuillaan. Tapauksessa bloggaaja reaktio poistaa blogikirjoitus syntyi hänen oman harkintansa tuloksena. Ilmeistä on se, että opetushenkilökunnan vetoamukset lienevät edesauttaneet kirjoituksen poistopäätöksen syntymistä.

Olen lukenut blogikirjoituksen, sillä se ehdittiin kopioida toiselle sivustolle ennen blogikirjoituksen luoneen bloggaajan päätöstä poistaa kirjoitus. Tämä onkin mielenkiintoinen seikka blogikirjoitusten tarkastelussa: vaikka loukkaava blogikirjoitus poistettaisiin alkuperäiseltä alustalta, on se yleensä jo ollut julkisella alustalla niin kauan että se on voitu ehtiä kopioida ja siirtää lukuisille muille sivustoille. Näin havaitsemme tietoverkon välityksellä loukkauksen leviävän aiempaa totuttua laajemmin ja nopeammin. Tutkielman laatijalle kyseinen blogikirjoitus aiheutti huonovointisuutta kaikessa yksityiskohtaisuudessaan. Tutkielman laatijan tuntemukset eivät muutoin ole relevantteja, mutta niiden kautta voitaneen havainnollistaa se seikka, ettei kyseessä ollut laadullisesti sellainen kirjoitus, joka julkaistaisiin perinteisessä mediassa.

6. Ajankohtaisia hankkeita

Tämän tutkielman tutkimusongelmaan liittyy kuusi ajankohtaista hanketta: jaksossa 6.1 esitettävät muut kuin tutkielmassa aiemmin esitetyt HE 19/2013 uudistukset, 6.2-jaksossa esitettävä kilpailu- ja kuluttajaviraston linjaus mainonnasta blogeissa, jaksossa 6.3 EU-tuomioistuimen tuore linjaus tietojen säilyttämistä koskevan direktiivin pätemättömyydestä, 6.4 jaksossa esiteltävä voimaan tullessaan merkittävästi unionin kansalaisen yksityisyyden suoja verkossa parantava henkilötieasetusehdotus sekä vielä 6.5 ja 6.6-jaksojen sosiaalisen median lukutaitoon ja kasvatukseen keskittyvät vuosittaiset lapsille, nuorille ja heidän huoltajilleen suunnatut Safer Internet Day ja Mediataitoviikko.

6.1 Lyhyesti muista hallituksen esitykseen 19/2013 liittyvistä uudistuksista

Hallituksen esitys 19/2013 toi jaksossa neljä käsiteltyjen sananvapausrikosten muutosten lisäksi rikoslakiin kaksi täysin uutta rikostunnusmerkistöä. Mainitsen nämä muutokset tässä lyhyesti sen vuoksi että HE 19/2013 on keskeisessä roolissa tutkielmassa. Rikoslakiin lisättiin aiemmin esitettyjen lisäksi 24:1a pykälä viestintärauhan rikkominen. Viestintärauhan rikkomiseen syyllistyy se, joka häirintätarkoituksessa toistuvasti *lähettää viestejä tai soittaa toiselle siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa häiriötä tai haittaa*. Viestintärauhanrikkomisen rangaistusasteikko on sakosta enintään kuuteen kuukauteen vankeutta. Viestintärauhan rikkominen on asianomistajarikos. Säännös laajensi tullessaan vuoden 2014 alusta voimaan häirintäviestinnän rangaistavuutta puhelinhäirinnästä muihinkin viestintävälineisiin eikä rangaistavuus ole enää sidottu viestin vastaanottamiseen kotirauhan piirissä.

Toinen aiemmin käsittelemättömistä muutoksista on vapauteen kohdistuvia rikoksia koskevan rikoslain 25 luvun täydentäminen uudella vainoamista koskevalla rangaistussäännöksellä 25:7. Vainoamiseen syyllistyy se, joka toistuvasti *uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla vainoaa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan pelkoa tai ahdistusta*. Vainoamisen rangaistusasteikko on sakosta enintään kahteen vuoteen vankeutta. Vainoaminen on virallisen syytteen alainen rikos.²⁰⁶

Näitä kahta uudistusta ei ole mahdollista käsitellä tutkielmassa tätä laajemmin. Mielenkiintoista kuitenkin on voisiko RL 25:7 vainoaminen tulla esiin blogikirjoituksen kautta jos seuraaminen tai tarkkailu tulisi ilmi yksityishenkilön kirjoittaman blogikirjoituksen muodossa. Edellä esittämäni pohdinta ei ole tuulesta temmattu, sillä tämän kaltaisiin blogikirjoituksiin tutkielman kirjoittaja on verkossa törmännyt.

²⁰⁶ HE 19/2013, s. 31-32.

6.2 Mainonta blogeissa

Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) on vuoden 2013 lopulla antanut linjauksen ”Mainonnan tunnistettavuus blogeissa”. Kilpailu- ja kuluttajaviraston tehtävät liittyvät kilpailu- ja kuluttajapolitiikan toteuttamiseen, markkinoiden toimivuuden varmistamiseen, kilpailulain ja EU:n kilpailusääntöjen täytäntöönpanoon sekä kuluttajan taloudellisen ja oikeudellisen aseman turvaamiseen. Virastossa hoidetaan myös kuluttaja-asiamiehen valvontatehtävät.²⁰⁷ Mielestäni linjaus on tutkielman kannalta mainitsemisen arvoinen sen vuoksi, että blogien huomioiminen viranomaistaholta osoittaa niiden merkittävyyden uutena mediatahona. Linjaus myös edistää blogien lukijoiden itsemääräämisoikeuden toteutumista, sillä mikäli blogikirjoitukset sisältävät piilomainontaa päätös tuotteen hankkimisesta voi syntyä väärin perustein. Kun linjausta noudatetaan jatkossa ja lukija erottaa mainonnallisen sisällön häntä ei johdatella harhaan. Huomattava kuitenkin edelleen on, että linjaus ei koske harrastajabloggaajia.

Monet yritykset käyttävät blogeja markkinointikanavina tekemällä bloggaajien kanssa yhteistyösopimuksia tai lähettämällä tuotelahjoja. Tavoitteena on edistää tuotteen tai palvelun myyntiä suosittelun kautta. Toisaalta bloggaajat voivat myös itse aktiivisesti hankkia mainoksia blogiinsa ja ansaita niillä rahaa. Blogimarkkinoinnin jatkuvasti yleistyessä kuluttaja-asiamies on pitänyt tarpeellisena linjata markkinoinnin pelisääntöjä. Linjaus on tarkoitettu bloggaajien kanssa yhteistyötä tekeville yrityksille sekä ammattimaisille bloggaajille, jotka saavat palkkaa kirjoittamisesta tai joilla on oma yritys, jonka toimintaan blogi liittyy. Kuluttaja-asiamiehen linjaus ja kuluttajansuojalain säännökset eivät koske yksityishenkilöitä, joille bloggaaminen on harrastus. Hekin tulevat kuitenkin markkinoineeksi yritysten puolesta aina, kun kertovat niiltä saamistaan lahjoista. Siksi olisi suositeltavaa, että myös harrastajabloggaajat kiinnittäisivät huomiota mainonnan tunnistettavuuteen ja vähentäisivät näin omalta osaltaan piilomainontaa. Blogien kautta markkinoivien yritysten ja ammattimaisten bloggaajien on otettava huomioon kuluttajansuojalain

²⁰⁷ <http://www.kkv.fi>

vaatimukset mainonnan tunnistettavuudesta. Blogin lukijalle ei saisi jäädä epäselväksi, milloin kyseessä on bloggaajan oma mielipide ja milloin yrityksen maksama mainos. Linjaus korostaa, yritysten velvollisuutta ohjeistaa kaikkia bloggaajia kertomaan avoimesti yhteistyöstä ja saamistaan eduista. Bloggaajan tulee mainita tuotteiden yhteydessä yrityksen nimi ja että on saanut tuotteen yritykseltä lahjaksi tai arvioitavaksi.²⁰⁸

Kuluttajansuojalain 1 luvun 1 §:n mukaan laki koskee *kulutushyödykkeiden tarjontaa, myyntiä ja muuta markkinointia elinkeinonharjoittajilta kuluttajille. Lakia sovelletaan myös, kun elinkeinonharjoittaja välittää hyödykkeitä kuluttajille.* Kuluttajansuojalain 2 luvun 4 §:n mukaan *markkinoinnista on käytävä selkeästi ilmi sen kaupallinen tarkoitus sekä se, kenen lukuun markkinoidaan.* Mainonnan ja muun markkinoinnin tunnistettavuutta ja erottuvuutta esimerkiksi *toimituksellisesta aineistosta on nykyisinkin edellytetty luvun 1 §:n yleislausekkeen nojalla.* Julkisen sanan neuvoston antamien *Journalistien ohjeiden* 16 kohdan mukaan *ilmoitusten ja toimituksellisen aineiston raja on pidettävä selvänä ja piilomainonta on torjuttava.* Markkinoinnin käsitettä tulee tulkita laajasti. Markkinoinnilla tarkoitetaan kaikkea kaupallista viestintää, jolla pyritään tuotteen tai palvelun myynnin edistämiseen. *Elinkeinonharjoittaja voi markkinoida tuotteitaan myös kuluttajien välityksellä niin, että kuluttajat suosittelevat tuotteita muille.* Vaikka harrastelijabloggaajaa ei velvoita suoraan kuluttajansuojalainsäädäntö tai Journalistin ohjeet, on mainostava yritys kuitenkin vastuussa lainsäädännön noudattamisesta blogin kautta markkinoidessaan.²⁰⁹

Bloggaaja, joka suosittelee yritykseltä saamiaan tuotteita, palveluita tai muita vastikkeettomia etuja blogissaan markkinoi tosiasiaassa yrityksen lukuun, vaikka bloggaajalla ei olisikaan velvollisuutta kertoa tuotteesta blogissaan. Siksi yrityksen, joka lähettää tuotteitaan bloggaajalle siinä tarkoituksessa, että niistä kirjoitetaan positiivisia arvioita, tulee neuvoa bloggaajaa toimimaan niin, että yhteistyöstä tai vastikkeettomien etujen vastaanottamisesta kerrotaan avoimesti

²⁰⁸ Kilpailu- ja kuluttajaviraston tiedote: ”Piilomainonta on kiellettyä myös blogeissa”.

²⁰⁹ Kuluttajaoikeuden linjauksia: Mainonnan tunnistettavuus blogeissa s.1-3.

eli blogikirjoitusten eli postauksien yhteydessä. Mainoksen on oltava tunnistettavissa mainokseksi heti ensisilmäyksellä ilman tarkempaa tutustumista siihen. ²¹⁰Blogin pitäjää voi KKV:n linjauksen mukaan ohjeistaa erottamaan mainonnallisen sisällön blogikirjoituksessa seuraavilla tavoilla:

•Yhteistyösopimuksesta kerrotaan blogin etusivulla tai muuten selkeästi esim.

*-yhteistyössä yrityksen x /tuotteen x kanssa tai
-sponsorina yritys x /tuote x*

•Edellä mainittua tapaa voi käyttää myös, kun bloggaaja saa korvausta siitä, että lisää postaukseensa linkin yrityksen verkkokauppaan tai kertoo esimerkiksi Kiosked-logon välityksellä, mistä tuotteen voi ostaa.

*•Lisäksi tuotteen arvioinnin yhteydessä kerrotaan esim. suluissa tai **

-viittauksella:

-saatu blogin kautta yritykseltä x tai

*-sain tuotteen
lahjaksi/ilmaiseksi/arvioitavaksi/lainaan yritykseltä x
tai*

-tuote on arvioitu yhteistyössä yrityksen x kanssa

Epämääräisiä ilmauksia, kuten "osa tuotteista saatu blogin kautta" tai "postilaatikkoon kolahti tuote x" ei tule käyttää, koska niiden perusteella lukija ei voi tietää, onko kyseessä mainos vai ei.

•Tuotteesta kirjoitettaessa viittaus markkinoivaan yritykseen on tehtävä joka kerta, kun tuote mainitaan tai se liittyy muuten olennaisesti postaukseen. Riittävää ei ole, että asiasta on mainittu aikaisemmissa postauksissa. ²¹¹

KKV antoi linjauksen marraskuussa 2013 ja bloggaajat ovat jo nyt alkaneet kattavasti noudattaa linjausta. Linjauksen noudattamisesta ei ole vielä tutkittua tilastoa, mutta tutkielman laatijana olen havainnut linjauksen tuoman muutoksen lukuisissa eri blogeissa. Tästä muutoksesta voidaan havaita kuinka hyvin myös lakia alemman asteinen ohjeistus voi parhaimmillaan toimia. Ohjeistuksen laajasta noteeraamisesta voidaan päätellä että myös muunlainen ohjeistus otettaisiin bloggaajien keskuudessa luultavasti hyvin vastaan.

²¹⁰ Kuluttajaoikeuden linjauksia: Mainonnan tunnistettavuus blogeissa s.1-3.

²¹¹ Kuluttajaoikeuden linjauksia: Mainonnan tunnistettavuus blogeissa s.2-3.

6.3 Tietojen säilyttämistä koskevan direktiivin pätemättömyys

Euroopan unionin tuomioistuin on 8.4.2014 todennut EU:n tietojen säilyttämistä koskevan direktiivin 2006/24/EY pätemättömäksi yhdistettyjä asioita C-293/12 ja 594/12 Digital Rights Ireland ja Seitlinger ym. koskevassa tuomiossa. Näistä tuomioista unionin tuomioistuin antoi lisäksi erillisen lehdistötiedotteen. Direktiivissä 2006/24/EY, jota kutsutaan myös pakkotallennusdirektiiviksi, säädetään sähköisten viestintäpalvelujen tarjoajien velvollisuudesta säilyttää palvelujen käyttäjien liikenne- ja paikkatiedot sekä palvelun tilaajan tai käyttäjän tunnistamiseksi tarvittavat tarpeelliset tiedot. Direktiivissä kuitenkin kielletään viestinnän sisällön ja haettujen tietojen säilyttäminen. EU-tuomioistuimen päätös on nähty selkeänä kannanottona viestinnän luottamuksellisuuden puolesta.²¹² Unionin tuomioistuin linjasi, että kyseisellä direktiivillä puututaan yksityiselämänsuojaa ja henkilötietojen suojaa koskeviin perusoikeuksiin laajamittaisesti ja erityisen vakavasti, eikä puuttuminen rajoitu ehdottoman välttämättömään. Irlannin ylin tuomioistuin High Court ja Itävallan perustuslakituomioistuin Verfassungsgerichtshof pyysivät unionin tuomioistuinta tutkimaan direktiivin pätevyyden erityisesti kahden unionin perusoikeuskirjan sisältämien perusoikeuksien yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan kannalta. Unionin tuomioistuin totesi direktiivin pätemättömäksi sen perusteella, että se katsoi lainsäätäjän ylittäneen suhteellisuusperiaatteen kunnioittamisen rajat antaessaan direktiivin tietojen säilyttämisestä.²¹³

Unionin tuomioistuin huomautti ensiksi, että säilyttävien tietojen avulla voidaan muun ohella saada tietoon kenen kanssa tai millä tavalla tilaaja tai rekisteröity käyttäjä on viestinyt, määrittää viestinnän ajankohta ja viestin lähettämispaikka sekä saada tietoon miten usein tilaaja tai rekisteröity käyttäjä on viestinyt tiettyinä ajanjaksona. Nämä tiedot voivat unionin tuomioistuimen näkemyksen mukaan yhdessä antaa hyvin tarkkaa tietoa henkilöiden yksityiselämästä, kuten elämäntavoista, vakituisista tai tilapäisistä oleskelupaikoista, päivittäisestä tai muusta liikkumisesta, tekemisistä, sosiaalisista suhteista ja sosiaalisesta

²¹² Liikenne- ja viestintäministeriön Euroopan unionin päätöstä koskeva tiedote, 8.4.2014.

²¹³ Euroopan unionin tuomioistuimen lehdistötiedote nro 54/14, 8.4.2014.

ympäristöstä. Tällaisten yksityiselämän suojan piiriin kuuluvien tietojen säilyttämisvelvoite ja kansallisten viranomaisten oikeus tutustua kyseisiin tietoihin ilmentää Euroopan unionin tuomioistuimen mukaan erityisen vakavaa puuttumista yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan ja näin ollen direktiivi on pätemätön.²¹⁴

Toisaalta tuomioistuin katsoi, ettei direktiivillä ole loukattu unioni perusoikeuksien keskeisintä sisältöä, koska direktiivi ei salli viestien sisältöihin tutustumista. Lisäksi tuomioistuin linjasi direktiivin sisällön edesauttavan hyvin sen yleisellä edulla perusteltua tavoitetta vakavan rikollisuuden torjuntaa ja yleisen turvallisuuden takaamista. Näistä direktiivin laillisuutta puoltavista seikoista huolimatta unionin tuomioistuin katsoi, ettei direktiivissä ole tehty sellaista rajausta, joka rajoittaisi perusoikeuksiin puuttumisen ehdottoman välttämättömään. Direktiivistä uupuu täysin rajaaminen, erottelu tai poikkeus tietojen käsittelyn sallimisesta ainoastaan direktiivin tavoitteen toteuttamiseksi.

Rajausongelman lisäksi direktiivissä direktiivistä uupuu objektiiviset kriteerit sen takaamiseksi, että vain toimivaltaiset kansalliset viranomaiset voisivat tutustua tietoihin ja käyttää niitä vain direktiivin sallimiin tarkoituksiin. Kolmas direktiivin puute liittyy tietojen säilyttämis aikaan, joka on ilman tietojen erottelua määritelty vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja enintään 24 kuukaudeksi. Neljäs direktiivin ongelma on se, ettei siinä ole kehitetty riittäviä mekanismeja väärinkäytösten ehkäisemiseksi. Vielä viidenneksi unionin tuomioistuin näki ongelmallisena sen seikan, ettei direktiivissä edellytetä tietojen säilyttämistä unionin alueella, jolloin perusoikeuskirjan edellyttämän riippumattoman tietosuojaviranomaisen toimivalta ei ole taattu.²¹⁵

Direktiivi 2006/24/EY on vielä tällä hetkellä Suomessa sisällytetty osaksi sähköisen viestinnän tietosuojalakia (16.6.2004/516), joka on kuitenkin tarkoitus sisällyttää uuteen sähköisen viestinnän lakikokonaisuuteen

²¹⁴ Euroopan unionin tuomioistuimen lehdistötiedote nro 54/14, 8.4.2014.

²¹⁵ Euroopan unionin tuomioistuimen lehdistötiedote nro 54/14, 8.4.2014.

tietoyhteiskuntakaareen. Tietoyhteiskuntakaari on tällä hetkellä eduskunnan käsittelyssä ja sen on määrä tulla voimaan vuoden 2015 alussa.²¹⁶

6.4 Henkilötietoasetusehdotus

Euroopan parlamentti hyväksyi 12.3.2014 äänestyspäätöksellä henkilötietosuojan uudistuksen IP/12/46 25/01/2012, jonka komissio antoi Brysselissä 25. tammikuuta 2012 vuodelta 1995 peräisin olevien EU:n tietosuojasääntöjen kattavaksi uudistukseksi. Uudistusta käsitellään edelleen ministerineuvostossa ja siten uudistuksen aikataulu venyy toukokuun 2014 parlamenttivaalien yli.²¹⁷ Tarkoituksena on vahvistaa yksityisyydensuojaa verkkoympäristössä ja parantaa Euroopan digitaalitalouden toimintaedellytyksiä. Teknologian kehitys ja globalisoituminen ovat mullistaneet tavan, jolla henkilötietoja kerätään ja käytetään. Maailma on muuttunut siitä ajasta kun henkilötietodirektiivi vuonna 1995 annettiin, milloin ei vielä ollut käsitystä siitä kuinka monin tavoin tietoverkkoa voidaan käyttää. Ihmisten tapa käyttää tietoverkkoja on muuttunut ja yritysten taito ja kyky käsitellä henkilötietoja on muuttunut. Uudelle lainsäädännölle alkaa olla pakottava tarve. Tätä sääntelyn tarvetta kuvaa komission oikeusasioista vastaavan varapuheenjohtaja Viviane Redingin lausuma lehdistötiedotteessa: *"Kun nykyinen tietosuojakehys vahvistettiin 17 vuotta sitten, alle prosentti eurooppalaisista käytti Internetiä. Nyt henkilötietoja siirretään ja vaihdetaan valtavia määriä mantereelta toiselle ja ympäri maapallon sekunnin murto-osassa. Vaikka oikeus henkilötietojen suojaan on kaikkien eurooppalaisten perusoikeus, kansalaiset eivät aina tunne pystyvänsä täysin valvomaan tietojaan. Nämä ehdotukset lujittavat osaltaan luottamusta verkkoympäristöön, koska niiden avulla käyttäjät saavat paremmin tietoa oikeuksistaan ja voivat valvoa tietojaan paremmin. Lisäksi uudistus helpottaa yritysten toimintaa ja vähentää niiden kustannuksia. Vahva, selkeä ja yhdenmukainen EU:n säädöskehys edistää*

²¹⁶ Liikenne- ja viestintäministeriön Euroopan unionin päätöstä koskeva tiedote, 8.4.2014.

²¹⁷ EU-parlamentin lehdistötiedote 12.3.2014, osoitteessa: <http://www.europarl.europa.eu/news>

*digitaalisten sisämarkkinoiden tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämistä ja piristää talouskasvua, innovaatiota ja työpaikkojen luomista.*²¹⁸

Vuoden 1995 tietosuojasäännöt on aikanaan pantu täytäntöön EU:n 27 jäsenvaltiossa eri tavoin, mikä on johtanut eroavuuksiin niiden käytännön soveltamisessa. Uudistuspaketti muodostuu *tiedonannosta*, jossa esitellään komission tavoitteet. Tiedonannon lisäksi uudistuspakettiin sisältyy kaksi säädösehdotusta: *asetus*, jolla vahvistetaan EU:n yleinen tietosuojakehys, ja *direktiivi*, jolla vahvistetaan säännöt henkilötietojen suojaamiseksi tilanteissa, joissa niitä käsitellään rikosten ehkäisemistä, selvittämistä, tutkintaa ja syytteesenpanoa ja tähän liittyviä oikeustoimia varten.²¹⁹

Komission ehdotuksilla päivitetään ja uudistetaan vuoden 1995 tietosuojadirektiivissä vahvistetut periaatteet, jotta yksityisyyteen liittyvät oikeudet voidaan taata myös tulevaisuudessa. Uuden asetuksen ensisijaisena tavoitteena on vahvistaa kansalaisten tietosuojaa ja samalla lieventää EU:n jäsenvaltioiden välillä olevia sääntelyn eroja koskien henkilötietojen käsittelyä. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että useissa eri EU-maissa toimivat yritykset selviäisivät jatkossa vähemmällä byrokratialla.

Leikkimielisesti lainsäädäntöhanketta on kutsuttu myös Euroopan komission hankkeeksi Facebookin ja Googlen kaltaisia sosiaalisen median yrityksiä vastaan, joiden liiketoiminta on muodostunut ilmaisiin palveluihin rekisteröityneen käyttäjän henkilötietojen rikastamisesta ja myymisestä edelleen kaupallisiin tarkoituksiin muille yrityksille. Asetusehdotuksen mennessä läpi unionin alueella ei enää jatkossa voi toimia yritys joka käyttää edelleen ilman rekisteröidyn suostumusta hänen henkilötietoja vaan käyttäjälle tulee rekisteröitymisen yhteydessä kertoa mitä hänen henkilötiedoilleen tehdään. Tähän mennessä tällaisten palvelujen käyttäjä ei ole voinut aina itse tosiasiasa ymmärtää mihin henkilötietoja käytetään. Asetusehdotuksen läpi mennessä myöskään henkilötietojen useista eri lähteistä yhdisteleminen ja tämän jälkeen eteenpäin myyminen ei enää ole mahdollista.

²¹⁸ Euroopan komission henkilötietouudistusta koskeva lehdistötiedote 19.11.2013

²¹⁹ Euroopan komission henkilötietouudistusta koskeva lehdistötiedote 19.11.2013

Muutosten myötä unionin kansalaisen yksityisyyden suoja vahvistuisi, muutos myös vahvistaisi sisämarkkinoiden toimivuutta kun asetuksen tasoisen sääntelyn myötä henkilötietoihin liittyvä sääntely olisi unionin tasolla yhtenevä. Komissio ajaa ehdotukseen *oikeutta tulla unohdetuksi eli oikeutta saada tietonsa poistetuksi palvelusta, jota ei enää käytä tai ylipäättään tiedot, jotka eivät enää pidä paikkaansa*. Asetusehdotus sisältää myös sääntelyn siitä, että sosiaalisen median palvelujen täytyisi jatkossa tarjota *rajapinta* henkilötietojen siirtämiseen toiseen sosiaalisen median palveluun. Asetusehdotuksen tuomien muutosten kohdalla on tärkeää huomata, että ne koskevat myös kaikkia vanhoja tietojärjestelmiä ja vanhoja tietokantoja. Muutos mahdollistaa myös taloudelliset sanktiot niille yritykselle, jotka eivät noudattaisi asetuksen määräyksiä.²²⁰

Uudistus sisältää **seuraavat keskeiset elementit:**

- **Samat tietosuojasäännöt ovat voimassa kaikkialla EU:ssa.** Turhista hallinnollisista vaatimuksista, kuten yritysten ilmoitusvaatimuksista, luovutaan. Näin yrityksiltä säästyvät vuosittain 2,3 miljardia euroa.
- Nykyään kaikkien yritysten on ilmoitettava kaikista tietosuoja koskevista toimista tietosuojavaltuutetuille, mistä aiheutuu niille tarpeetonta paperityötä ja 130 miljoonan euron kustannukset vuosittain. Uudistuksessa sen sijaan lisätään henkilötietojen käsittelijöiden vastuuta ja tilivelvollisuutta.
- Esimerkiksi yritysten ja organisaatioiden on ilmoitettava kansalliselle valvontaviranomaiselle vakavista tietoturvaloukkauksista mahdollisimman pian (mahdollisuuksien mukaan vuorokauden kuluessa).
- **Organisaatioiden tarvitsee ottaa yhteyttä vain yhteen kansalliseen tietosuojaviranomaiseen siinä EU-maassa, missä niiden päätoimipaikka sijaitsee.** Vastaavasti kansalaiset voivat ottaa yhteyttä oman maansa tietosuojaviranomaiseen silloin kun heidän tietojensa käsittelee EU:n ulkopuolelle sijoittautunut yritys. **Aina kun tietojenkäsittelyyn tarvitaan suostumus, se on annettava nimenomaisesti. Pelkkä oletamus, ettei asianomaisella ole mitään tietojenkäsittelyä vastaan, ei riitä.**
- Lisäksi **käyttäjien on entistä helpompi tutustua omiin tietoihinsa ja siirtää tietonsa palveluntarjoajalta toiselle.** Tämä edistää kilpailua palveluntarjoajien välillä.
- Kun **ns. oikeutta tulla unohdetuksi vahvistetaan**, käyttäjät voivat helpommin hallinnoida tietosuojariskejään verkossa: **he voivat poistaa tietonsa, ellei niiden tallentamiseen ole perusteltua syytä.**
- EU:n sääntöjä on **sovellettava aina kun henkilötietoja käsitellään EU:n ulkopuolella yrityksissä, jotka toimivat EU:n markkinoilla ja tarjoavat palvelujaan EU:n kansalaisille.**
- Riippumattomien kansallisten **tietosuojaviranomaisten asemaa vahvistetaan**, jotta ne pystyvät paremmin valvomaan EU:n sääntöjen täytäntöönpanoa jäsenvaltioissa. Ne saavat **oikeuden määrätä sakkoja** yrityksille, jotka rikkovat EU:n tietosuojasääntöjä. Sakot voivat olla jopa miljoona euroa tai enintään 2 % yrityksen vuotuisesta liikevaihdosta.

²²⁰ Euroopan komission henkilötietouudistusta koskeva lehdistötiedote 19.11.2013 ja Okimo Clinicin Podcast: Tiedätkö mitä henkilötietosuojan uudistus yrityksellenne tarkoittaa? (Asianajaja Jaakko Lindgren, Castren & Snellman), 21.02.2014.

- Uuden direktiivin nojalla yleisiä tietosuojaperiaatteita ja -sääntöjä sovelletaan poliisiyhteistyöhön ja rikosasioissa tehtävään oikeudelliseen yhteistyöhön. Säännöt koskevat sekä EU:n sisällä tehtäviä että valtioiden rajat ylittäviä tiedonsiirtoja.²²¹

Parhaillaan komission ehdotuksista keskustellaan EU:n jäsenvaltioiden kesken ministerineuvostossa. Uudet säädökset tulevat voimaan kahden vuoden kuluttua niiden hyväksymisestä.

6.5 Mediataitoviikko

Opetus- ja kulttuuriministeriön alaisen uuden viraston Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen organisoimaa ensimmäistä valtakunnallista *Mediataitoviikkoa* vietettiin 4.-10.2.2013. Sittemmin mediataitoviikkoa on vietetty toistamiseen 10.-16.2.2014. Mediataitoviikon edeltäjä oli *Tietoturvaviikko*. Mediaviikko on jatkossa tarkoitus järjestää vuosittain. Mediataitoviikon yhteydessä vietetään myös Safer Internet Dayta (SID), josta olen kirjoittanut seuraavassa jaksossa. Mediataitoviikon pääteemateema vuonna 2014 oli ”*Yhdessä parempi Internet*”. Mediataitoviikko nostaa keskusteluun *netinkäyttäjän oikeudet ja velvollisuudet*. Viikon aikana aihetta käsitellään muun muassa kouluissa, kirjastoissa, nuorisotaloilla, sosiaalisessa mediassa, chateissa, televisiossa ja radiossa. Mediataitoviikolla julkaistaan päivitetty versio nuorille suunnatusta netiketistä, joka pitää sisällään ohjeita nuorille netinkäyttäjille.

Netiketti *pohjautuu muun muassa YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen (SopS 59-60/1991)*. Netiketti uudistettiin yhteistyössä nuorten, palveluntarjoajien ja mediakasvatuksen ammattilaisten kanssa. Se koostuu *viidestä teemasta*: muiden huomioiminen, *yksityisyyden suojaaminen*, luotettavuuden arvioiminen, sisällön tuottaminen ja netinkäytöstä keskusteleminen. Mediataitoviikolla pohditaan muun muassa miten toiset netinkäyttäjät huomioidaan ja *miten omaa yksityisyyttä voi suojella*. Mediataitoviikon jokaisena arkipäivänä julkaistaan suosittu sarjakuvataiteilijan sarjakuva netinkäyttäjän oikeuksista ja velvollisuuksista. Mediaviikon organisoivan Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen tehtäviä ovat mediakasvatuksen edistäminen sekä kuvaohjelmien tarjoamisen valvonta. MEKU toimii asiantuntijana lasten

²²¹ Euroopan komission henkilötietouudistusta koskeva lehdistötiedote 19.11.2013

mediaympäristön kehityksessä, edistää alaan liittyvää tutkimusta ja seuraa alan kansainvälistä kehitystä sekä tiedottaa lapsia ja mediaa koskevista asioista.²²²

Ensimmäisellä mediataitoviikolla vuonna 2013 pidettiin myös *virtuaalinen vanhempainilta*. Illan aikana keskusteltiin mielestäni blogeihin varsin olennaisesti liittyvistä teemoista kuten:

- *Minkä ikäisenä lapsen voi päästää itsenäisesti nettiin?*
- *Millaisia kuvia ja tietoja omasta lapsesta voi jakaa netissä?*
- *Miten lapsen netinkäyttöä voi valvoa?*
- *Miten media vaikuttaa lapseen?*

Virtuaalisessa vanhempainillassa oli asiantuntijajäsenenä mukana asiantuntijalakimies Mannerheimin Lastensuojeluliitosta, suunnittelija Suomen Vanhempainliitosta kehitysjohtaja IRC- Galleriasta, verkkotukioppilas ja lukiolainen, MEKU:n projektipäällikkö sekä Mediakasvatuskeskus Metkan hankekoordinaattori. Vanhempainillassa oli yli 80 osallistujaa. Ilta videoitiin, mutta äänenlaatu ei ollut riittävä julkaisuun. Osallistujien käymä chat-keskustelu on kuitenkin luettavissa MEKU:n sivuilla.

Perheen olisi hyvä sopia yhteiset pelisäännöt siitä, millaisia asioita perheen arjesta jaetaan Internetissä. *YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus ilmaista oma mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa. Tämä koskee myös kuvien ja tietojen julkaisemista Internetissä.*²²³

Mediataitoviikko on tarpeellinen sen vuoksi, että mediat muuttavat ilmaisutapojaan ja muotojaan jatkuvasti, joten myös mediataitoja on kehitettävä koko ajan. Kukaan ei ole koskaan täysin oppinut mediataitaja, vaan jokainen voi aina kehittyä. Mitä enemmän harjoittelee aktiivisesti median ja informaation lukemista, sitä syvällisemmin voi ymmärtää mediaa ja sen rakenteita. Mediataidot kehittyvät parhaiten medioita käyttämällä, mutta huomattava on, etteivät mediataidot kehity automaattisesti runsaan mediankäytön myötä. Huoltajaa tarvitaan tueksi avaamaan arvokysymyksiä, pohtimaan yhdessä median valintoja, ohjaamaan luotettavan tiedon äärelle ja rohkaisemaan

²²² Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen tiedote, 04.02.2013

²²³ Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus, Mediataitokoulu-sivusto.

mediajulkisuuteen. Toista mediataitoviikkoa varten tuotettiin uutta oppimateriaalia ja lisäksi huoltajille *Lapset & Media- kasvattajan opas*, joka käsittelee lasten mediankäytön ilmiöitä eri näkökulmista. Ohjeistus on luettavissa mediataitoviikon Internet-sivuilta. Mediataidot voidaan jakaa viiteen eri osa-alueeseen:

1. Esteettiset ja luovat taidot. *Kyky katsoa, kuunnella, luoda ja tulkita mediasisältöjä. Luovia ja esteettisiä mediataitoja voidaan kehittää tekemällä mediasisältöjä itse sekä käyttämällä mediaa monipuolisesti.*

2. Vuorovaikutustaidot. *Kyky kommunikoida median avulla sekä kyky samaistua erilaisiin mediassa toimimisen rooleihin. Vuorovaikutustaidot kehittyvät yhdessä toimien, tehden ja oppien. Vuorovaikutustaidoista kertovat valmiuksista ilmaista mielipiteitään ja asenteistaan muille.*

3. Kriittiset tulkintataidot. *Kyky merkityksellistää ja ymmärtää erilaisia mediasisältöjä. Ihminen tulkitsee ja arvioi median muotoja ja sisältöjä erilaisten analyyttisten työkalujen avulla. Kriittiset tulkintataidot kehittyvät parhaiten tutustumalla erilaisiin mediasisältöihin ja lajityyppeihin.*

4. Turvataidot. *Kyky ratkaista ongelmatilanteita ja välttyä ennalta ikäviltä tilanteilta. Nettiturvallisuuden osalta yksityisyyden suojeleminen sekä haitallisten sisältöjen ja kontaktien vältteleminen ovat tärkeitä turvataitoja.*

5. Tekniset taidot. *Mediatekniikan ja sovellusten käytön hallitseminen.*²²⁴

Mediataitoviikon johdosta teetettiin tammikuussa myös Internet-kysely, jolla kartoitettiin 10- 18-vuotiaiden nuorten näkemyksiä siitä, millainen olisi parempi Internet. Nettikyselyyn vastasi yhteensä 373 nuorta. *Kyselyyn vastanneista noin 22 prosenttia oli sitä mieltä, että Internet muuttuisi paremmaksi, jos netissä muistettaisiin käytöstavat.* Nuoret toivoivat etenkin nettikiusaamisen lakkaamista, netiketin noudattamista sekä sitä, että netinkäyttäjät huomioisivat, että nimimerkin takana on oikea ihminen. Lisäksi 14 % vastaajista katsoi Internetin valvonnassa olevan parannettavaa. Vastajat toivoivat esimerkiksi tiukempaa ikärajojen valvontaa, ylläpidon taholta huonoon käyttäytymiseen puuttumista tai kommentoinnin estämistä. Verkkomaailman loukkaavan kirjoittelun ongelmia mielestäni varsin hyvin kuvaa erään kyselyyn vastanneen nuoren kommentti: *”Netti olisi parempi paikka, jos ihmiset laskisivat kymmeneen ennen kuin kommentoisivat mitään”.*²²⁵

²²⁴ Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus, Mediataitokoulu-sivusto.

²²⁵ Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus, Mediataitokoulu-sivusto.

6.6 SID

Maailmanlaajuista Safer Internet Dayta (SID) vietettiin jälleen 10.2.2014. Teemapäivää vietetään yli 100 maassa. Safer Internet Day tähtää Internetin turvallisuuden parantamiseen erityisesti sen nuorimpien käyttäjien näkökulmasta. Teemapäivää koordinoivat Insafe ja Inhope ja SID saa rahoituksen Euroopan komission Safer Internet -ohjelmasta, jonka Euroopan komissio loi vuonna 1999. Safer Internet- ohjelman tavoite on *edistää turvallista ja vastuullista lasten ja nuorten Internetin käyttöä sekä suojata lapsia ja nuoria verkon laittomilta ja vahingoittavilta sisällöiltä ja käyttäytymiseltä*. Suomessa Safer Internet Day kytkeytyy osaksi *Mediataitoviikkoa*. Safer Internet Dayn tema tänä vuonna oli sama kuin Mediataitoviikonkin eli *”Yhdessä parempi Internet”*. Teemapäivän oli tarkoitus muistuttaa siitä, että paremman Internetin luominen on niin palveluntarjoajien, lainsäätäjien, järjestöjen, kasvattajien kuin yksittäisten netinkäyttäjienkin vastuulla.²²⁶

7. Johtopäätökset

Blogien yksityisyyden suojan laajuuden määrittämiseen soveltuvan sääntelyn kohdalla tarkasteltaviksi tulevista laeista keskeisimmät ovat perustuslaki, laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä, henkilötietolaki, vahingonkorvauslaki sekä rikoslaki. Tutkielman johtopäätöksenä voidaan todeta näiden offline-maailman säädösten soveltuvan yksityisyyden suojan laajuuden määrittämiseen blogeissa. Toisena johtopäätöksenä havaitaan tarve kehittää yksityisyyttä loukkaavia tilanteita varten kevyempiä keinoja sisällön nopeaksi poistamiseksi sekä vielä tarve lisätä bloggaajien tietoisuutta siitä mikä on *hyvä bloggaamistapa*. Johtopäätökseni on siis se, että yksityisyyttä voidaan blogikirjoitusten kohdalla suojata nykyisellä lainsäädännöllä riittävästi eikä uuden lainsäädännön välitöntä tarvetta ole. Kuitenkin lainsäädäntöä kevyemmän ohjeistuksen tarve on ilmeinen. Tässä kappaleessa esitettyyn lopputulokseen olen päätenyt oikeuskäytännön analyttisen tulkinnan kautta. On siis huomattava, että olen joutunut käyttämään muutamaa suoraan blogikirjoitusta koskevaa tapausta lukuun ottamatta perinteistä mediaa koskevia oikeustapauksia

²²⁶ SID- virallinen Internet-sivu.

tulkintani lähtökohtina. Näin ollen johtopäätökseni ei pohjautu kattavaan varsinaisesti blogeja koskevaan käytäntöön. Syy metodiin on yksinkertainen – blogeja koskevaa kattavaa oikeuskäytäntöä ei vielä ole.

Tutkielmassa esitetyt rikoslain 24 luvun säädäntömuutokset johtavat blogikirjoitteluun liittyvän tuomioistuinten ratkaisukäytännön varmastikin pysyttämiseen enemmän sananvapausrikosten perustekomuodoissa, näin siis kun varsinaista blogikirjoittelusta johtuvaa ratkaisukäytäntöä tulee. Uudet RL 24:8.3 ja 24:9.4 rajoituslausekkeet tulevat ehkä karsimaan ennakolta yksityisyyden suojaan liittyviä oikeusjuttuja tuodessaan tuomioistuimelle lisää harkintavaltaa. Kunnianloukkauksen osalta rikoslain uudistuksen katson olevan blogien kannalta erityisen merkittävä, sillä RL 24:10 törkeän kunnianloukkauksen tunnusmerkistössä ei uudistuksen jälkeen enää ole mainintaa: *”Jos rikos tehdään joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai muuten toimittamalla tieto tai vihjaus lukuisten ihmisten saataville”* ja näin ollen julkisella alustalla julkaistussa blogikirjoituksessa tietyn henkilön kunnianloukkaaminen ei enää suoraan täytä törkeän kunnianloukkauksen tunnusmerkistöä. Ehdotetut muutokset tuovat ratkaisukäytäntöön lisää johdonmukaisuutta ja vahvistavat sananvapautta.

Huomasin tutkielmaan laatiessani, että blogeja koskevaa kotimaista materiaalia on käytössä varsin vähän. Materiaalin vähyys koski niin kirjallisuutta kuin oikeuskäytäntöäkin. Lakeja taasen huomasin koskevan sellaisen ongelman, ettei blogeja taikka niiden synonyymejä suoranaisesti mainita lakitekstissä tai esitöissä. Ymmärrän kyllä, ettei näin oikeastaan voikaan olla, koska lainsäädäntöhankkeet ovat olleet vireillä ennen tämän uuden mediamuodon syntyä. Toisaalta *Blogi*- sanan uupuminen lainsäädännöstä itsestään selittyy myös lainsäädännön teknologianeutraalisuuden vaatimuksella. Kuitenkin laintarkoituksesta kertoviin esitöihin *blogikirjoitus* terminä olisi ehkä aiheellista lainsoveltumisen tulkinnan helpottamiseksi tulevissa lainsäädäntöhankkeissa ottaa mukaan.

Materiaalin vähyys ja lainsäädännön vaikeneminen pakottivat minut tekemään paljon omia johtopäätöksiä ja laajentamaan esimerkiksi oikeuskirjallisuudessa tehtyjä päätelmiä lainsäädännön soveltuvuudesta blogikirjoituksiin. Nämä

yksityiskohtaiset johtopäätökset olen sijoittanut lukemisen helpottamisen vuoksi jokaisen luvun yhteyteen. En pidä omaa päättelyä välttämättä huonona asiana vaan tutkielmani voi innostaa jonkun toisen oikeustieteilijän haastamaan esittämäni tulkinnat ja ehkä esittämään eriäviä mielipiteitä. Jos näin kävisi, olisi blogeja suoraan koskevaa oikeudellista tutkimusta jo nykyistä reilummin.

Sanotaan, että lainsäätäjä tulee aina perässä. Tuo sanonta on totta. Kuitenkin lainsäätäjän on hankala tulla perässä, jos verkkomaailman loukkauksista ei ensin synny oikeustieteellistä tutkimusta. Tämä työ on vain tutkielma, ei tutkimus. Koen silti tämän tutkielman tekemisen olleen tärkeää sen sisältämän uutuusarvon vuoksi. Jonkin perinteisemmän oikeudenalan maisteritutkielman tekeminen olisi materiaalin määrän kannalta saattanut olla helpompaa, mutta en sellaista tahtonut laatia. Miksi tutkailla vanhoja jo useaan kertaan erisuuntaisesti ratkaistuja kysymyksiä, kun Internet on ratkaisua odottavia oikeudellisia kysymyksiä pullollaan?

Toivon tämän tutkielman lukijan saaneen tietoa siitä mikä on blogi, mitä blogiin voi kirjoittaa ja millaisiin velvoitteisiin toisen henkilön yksityisyyden loukkaaminen blogikirjoituksella voi johtaa. Toisaalta toivon tutkielman lukijan käänteisesti myös saaneen tietoa niistä oikeussuojakeinoista, jotka henkilöllä jonka yksityisyyttä blogikirjoituksella on loukattu, on käytössään. Olen myös halunnut nostaa tutkielmassa näkyvästi esiin sananvapausrikoksia koskevat juuri voimaan tulleet uudistukset. Nyt uudistusten voimaan tultua yksityisyyden suojan laajuus blogikirjoituksissa tulee kaventumaan ja toisaalta bloggaajan sananvapaus laajenemaan. Luulen blogikirjoitusten osalta tuomioiden sananvapausrikoksista olevan jatkossa sakkoa ja kärsimyskorvauksia. Näiden korvausten tasoon nähden pidän tuomioistuinprosessia kohtuullisen raskaana keinona blogikirjoituksen loukatessa yksityisyyden suojaa. Mielestäni bloggaajan olisikin hyvä aina liittää sekä nimimerkillä että nimellä julkaistun blogikirjoituksen yhteyteen sellainen yhteystieto, johon *pyynnön lähettämällä* henkilö, joka kokee blogikirjoituksen loukanneen yksityisyyttään, voisi ilman merkittävää viivytystä saada blogikirjoituksen häntä loukkaavat kohdat poistetuksi.

Virhearviot yksityishenkilön toimiessa bloggaajana ovat mielestäni jossain määrin ymmärrettäviä. Bloggaajan on kuitenkin ymmärrettävä ja pidettävä mielessään hyvän maun rajat, etenkin toisesta yksityisyyden henkilöstä kirjoittaessaan. Ennen kuin blogosfääriin syntyvät yhteiset pelisäännöt, tulee jokaisen bloggaajan itse havahtua pohtimaan hyvää bloggaustapaa omalla kohdallaan. Katson, että HE 19/2013 muutosten sittemmin tultua voimaan, antavat rikoslain säännökset edelleen etenkin yksityisessä asemassa olevalle henkilölle tosiasiallisen ja riittävän suojan, mikäli hänen yksityiselämänsä tai kunniaansa loukataan. Näin pitääkin mielestäni olla. Voimaan tultuaan RL 24.8.3 ja RL 24.9.4 rajoitussäännökset kaventavat mielestäni etenkin julkisessa asemassa olevan henkilön yksityisyyden suojaa. Pidän muutoksia asiallisina. Kuten Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien on linjannut, toimii EIS 10 artiklassa taattu sananvapaus demokratian vahtikoirana. Vahtikoiran vastuullinen rooli on myös blogeilla uutena mediamuotona. Kaikki on hyvin niin kauan, kun bloggaaja hahmottaa yleisen ja yksityisen välisen - joskus hiuksen hienon - rajan.